

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
YAYINCILIK YÖNETİMİ BİLİM DALI

YABANCILARA DİL EĞİTİMİ KİTAPLARININ
İÇERİK VE TEKNOLOJİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI:
TÜRKİYE VE ALMANYA ÖRNEKLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Muhammed Mustafa ALBAYRAK

İstanbul, 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
YAYINCILIK YÖNETİMİ BİLİM DALI

YABANCILARA DİL EĞİTİMİ KİTAPLARININ
İÇERİK VE TEKNOLOJİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI:
TÜRKİYE VE ALMANYA ÖRNEKLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Muhammed Mustafa Albayrak

Tez Savunma Jürisi

- Tez Danışmanı: Prof. Dr. Levent Eldeniz
- Üye: Dr. Öğr. Üyesi Oylum Tanrıöver
- Üye: Dr. Öğr. Üyesi Feryade Tokan Şenol

İstanbul, 2024

ÖZET

Bu çalışmada genelde yayıncılık sektörü özelde ise yabancı dil ders kitapları yayıncılığının teknolojik gelişmelere paralel olarak değişmiş olduğu ve her geçen gün değiştiği ele alınmıştır. Bu değişimin en önemli sebepleri arasında zaman içinde geliştirilen yabancı dil öğretim metotları ve gelişen teknolojik imkanların kitaplara entegre edilmesi zikredilebilir. Çalışmada, yabancılara Türkçe öğretimi söz konusu olduğunda akla ilk gelen kaynaklardan biri olan *Yeni - İstanbul Uluslararası Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı* ve *Dabei – Deutsch für Jugendliche* kitapları kullanılan teknoloji ve konu bakımından mukayese edilmiştir. Bu karşılaştırmadan önce Almanca öğretiminde kullanılan metotlara yer verilmiş, Türkçenin yabancı dil öğretimi tarihine kısaca değinilmiş ve nihayet her iki kitapta yer alan eksiklikler vurgulanmıştır. Bununla beraber, yabancı dil ders kitapları yayıncılığı bağlamında mobil öğrenme, etkileşimli kitap, e-öğrenme gibi kavramlara değinilerek yayıncılığın günümüzde hangi seviyede olduğu gösterilmiştir. Sonuç olarak bu mukayesede her iki kitapta da gerek kullanılan teknolojik imkânlar gerekse de konular analiz edilerek kitapların yayın sürecindeki ve sonrasındaki tecrübeleri paylaşılmıştır. Yabancı dil ders kitabı yayıncılığının tarih boyunca ortaya çıkan metotlardan etkilendiği, bu metotlar yardımıyla ders kitaplarının hazırlandığı, Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nin yabancı dil ders kitabı yayıncılığında otorite olduğu, gelişen teknolojinin yabancı dil ders kitabı yayıncılığına entegre edildiği saptanmış ve bu durum, *Yeni - İstanbul Uluslararası Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı* ve *Dabei – Deutsch für Jugendliche* kitapları örneklerinde gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeni İstanbul, Dabei - Deutsch, Kitap Teknolojisi

ABSTRACT

In this study, it is discussed that the publishing sector in general and the publishing of foreign language textbooks in particular have changed in parallel with technological developments and are changing day by day. Among the most important reasons for this change can be mentioned the foreign language teaching methods developed over time and the integration of developing technological possibilities into books. In the study, Yeni - İstanbul International Turkish Textbook for Foreigners and Dabei - Deutsch für Jugendliche books, which are among the first sources that come to mind when it comes to teaching Turkish to foreigners, are compared in terms of the technology used and the subject matter. Before this comparison, the history of teaching Turkish as a foreign language is briefly mentioned, the methods used in teaching German are given and finally the deficiencies in both books are emphasised. In addition, in the context of foreign language textbook publishing, concepts such as mobile learning, interactive books, e-learning are mentioned and the current level of publishing is shown. As a result, in this comparison, both the technological possibilities and the subjects used in both books were analysed and the experiences of the books during and after the publication process were shared. It has been determined that foreign language textbook publishing is influenced by the methods that have emerged throughout history, that textbooks are prepared with the help of these methods, that the Common European Framework of Reference for Languages is an authority in foreign language textbook publishing, that developing technology has been integrated into foreign language textbook publishing and this situation has been shown in the examples of Yeni - İstanbul Yabancılar İçin Uluslararası Türkçe Ders Kitabı and Dabei - Deutsch für Jugendliche books.

Keywords: New Istanbul, Dabei - Deutsch, Book Technology

ÖNSÖZ

Uzun yıllardır hem okur hem de editör olarak yayıncılık sektöründeki gelişmeleri yakından takip ediyorum. Sektördeki değişikliklerin bundan on yıl öncesine göre oldukça hızlı olduğunu ve daha da hızlanacağını şimdiden söylemek mümkün görünüyor. Geleceğin ne getireceğini hiç kimse bilemez ama yayıncılık sektöründe, bilhassa son on yılda yapılan devrim niteliğindeki yenilikler, geleceğin de nasıl şekilleneceğini az çok haber veriyor.

Editörlük dışında, Türkçe ve Almanca öğretmeni olarak hâlihazırda kullandığım materyalleri yayıncılık açısından incelemek bir hayli ufuk açıcı oldu. Kullandığım materyallere sadece bir öğretmen olarak değil, aynı zamanda bir araştırmacı gözünden de bu çalışma sayesinde bakma fırsatı buldum. Bu vesileyle çalışmamda bana yardımlarını esirgemeyen ve görüşlerini bildirerek beni teşvik eden kıymetli mesai arkadaşlarım Kaan Maraba ve Ayşe Çevik'e teşekkür ediyorum.

Tüm yoğunluğuna rağmen çalışmamda nasıl ilerlemem konusunda değerli fikirlerini benimle paylaşan sayın Dr. Oylum TANRIÖVER'e, çalışmama ilgi gösteren sayın Dr. Feryade TOKAN ŞENOL'a, tüm sorularıma sabırla cevap veren ve yapıcı eleştirileriyle çalışmamın şekillenmesinde büyük emeği olan danışmanım sayın Prof. Dr. Levent ELDENİZ'e teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
1. ALMANCANIN TARİHİ VE YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER.....	5
1.1. Almancanın Tarihi ve Öğretim Yöntemleri.....	5
1.2. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi.....	7
1.3. Direkt Yöntem	9
1.4. İşitsel-Dilsel ve Görsel-İşitsel Yöntem.....	10
1.4.1 İşitsel-Dilsel Yöntem	10
1.4.2. Görsel-İşitsel Yöntem	12
1.5. Aracı Yöntem.....	12
1.6. İletişimsel Yöntem.....	13
1.7. Kültürlerarası Yaklaşım	14
1.8. Dil Öğretim Yöntemleri ve Kitap Yayıncılığına Katkıları	16
2. YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ TARİHİNE BİR BAKIŞ.....	18
2.1. Karahanlı Sahası ve Divânu Lugâti't-Türk.....	18
2.2. Kıpçak Sahasında Yabancılara Türkçe Öğretimi.....	19
2.3. Çağatay Sahası: Muhakemetü'l-Lugateyn (1498).....	21

2.4. Anadolu Sahası ve Osmanlı Döneminde Yabancılara Türkçe Kitapları	22
2.5. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Yabancılara Türkçe Öğretimi	25
3. YENİ İSTANBUL ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE VE DABEI – DEUTSCH FÜR JUGENDLICHE KİTAPLARINDA KİTAP TEKNOLOJİSİNİN KULLANIMI VE KONULAR.....	27
3.1. E-Kitap ve Z-Kitap	27
3.2. Etkileşimli Kitap ve Öğrenme	31
3.3. Mobil Öğrenme ve Kitap Yayıncılığı	34
3.4. Matbu Kitap Olarak Dabei - Deutsch für Jugendliche Kitabı.....	35
3.4.1. Dabei - Deutsch für Jugendliche Kitabı Hakkında Genel Bilgiler	35
3.4.2. Dabei - Deutsch für Jugendliche Kitabında Kullanılan Kâğıt Türü	36
3.5. E-Kitap ve Z-Kitap Olarak Dabei - Deutsch für Jugendliche Kitabı.....	36
3.6. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Ders Kitabı.....	45
3.6.1. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Ders Kitabı Hakkında Genel Bilgiler	45
3.6.2. İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Kâğıt Türü ve Teknolojik Unsurlar	45
3.7. E-Kitap ve Z-Kitap Olarak Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Kitabı....	46
3.8. Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metnine Bağlı Olarak Dabei ve İstanbul Kitaplarında Konular	52
3.8.1. Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni ve Yabancı Dil Ders Kitaplarına Etkisi	52
3.8.2. Dabei ve İstanbul Kitaplarının Konu Bakımından Karşılaştırılması	56
3.8.3. Konular	58
3.8.4. Dabei – Deutsch für Jugendliche A1.1 Kitabında Konu Dağılımı	62
3.8.4.1. Start (Başlangıç).....	62
3.8.4.2. Modül 1 – Kennenlernen (Tanışma)	63
3.8.4.3. Modül 2 – Familie (Aile).....	64
3.8.4.4. Modül 3 – Schule (Okul)	65
3.8.4.5. Modül 4 – Ausflug (Gezi).....	66

3.8.4.6. Das Magazin	67
3.8.4.7. Wortliste (Kelime Listesi).....	67
3.8.5. A1.2 Kitabında Konu Dağılımı.....	67
3.8.5.1. Start (Başlangıç).....	67
3.8.5.2. Modül 5 – Freunde (Arkadaşlar).....	68
3.8.5.3. Modül 6 – Einkaufen (Alışveriş)	69
3.8.5.4. Modül 7 – Tiere (Hayvanlar)	70
3.8.5.5. Modül 8 – Ferien und Reisen (Tatiller ve Seyahatler).....	71
3.8.5.6. Das Magazin	73
3.8.5.7. Wortliste (Kelime Listesi).....	73
3.8.6. Yeni - İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı'nda Konular.....	73
3.8.6.1. Başlangıç Bölümü.....	73
3.8.6.2. 1. Ünite: “Merhaba!”	74
3.8.6.3. 2. Ünite: “Nerede?”.....	74
3.8.6.4. 3. Ünite: “Ne Yapıyorsun?”	74
3.8.6.5. 4. Ünite: “Benim Dünyam”.....	75
3.8.6.6. 5. Ünite: “Zaman Zaman”	75
3.8.6.7. 6. Ünite: “Çevremiz ve Biz”	76
SONUÇ.....	77
KAYNAKÇA.....	83

KISALTMALAR

D-AOBM	: Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
vd.	: ve diğçerleri
çev.	: çeviren
ed.	: editör

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1.: Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı'nda konular.....	58
Tablo 3.2.: Dabei – Deutsch für Jugendliche kitabında konular.....	58

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1.: Dabei Deutsch für Jugendliche kitabının içindekiler bölümü.	41
Şekil 3.2.: Dabei – Deutsch für Jugendliche kitabından örnek bir sayfa.....	43
Şekil 3. 3.: Kitap dışında kalan alıştırmalara bir örnek.....	44
Şekil 3.4.: Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı'nın İstanbul Z-Kitap versiyonundan örnek bir sayfa	47
Şekil 3.5: İzle Öğren alıştırmalarına bir örnek	48
Şekil 3.6.: Yeni İstanbul'da yer alan araç çubuğu, sağ tarafta.....	49
Şekil 3.7: Kenar çubuğu açık şekilde Yeni İstanbul	51

GİRİŞ

Teknoloji, kadim bir sektör olan kitap yayıncılığını doğrudan doğruya etkilemiş ve hâlihazırda etkilemektedir. Bilgisayar, telefon ya da tablet gibi teknolojik araç gereçleri sürekli kullanan insanların okuma alışkanlığı da değişmiştir. Günümüzde insanlar, eskisi gibi gazete okumak yerine internetten veya sosyal medya platformları aracılığıyla gündemi takip etmektedir. Bu durum kitaplar için de geçerlidir. Yayıncılık sektöründe artık yalnızca matbu kitaplar değil, e-kitaplar da gittikçe yaygınlaşmaktadır. Öyle ki sektörün çehresi de değişmekte ve satış stratejilerinde internete ve sosyal medyaya daha fazla ağırlık verilmektedir. Bu hususta e-kitaplara kolay ve hızlı erişilmesi, bunların ucuz olması, depolama maliyetinin olmaması ve çevre dostu olması gibi hususlar önemli bir rol oynamaktadır. Ne var ki yabancı dil ders kitapları, tüm bu özelliklerinin yanı sıra, teknolojinin yardımıyla içerik açısından o denli gelişmiştir ki neredeyse kitabın tanımını değişikliğe uğratacak seviyeye gelmiştir. Bugün e-kitap, z-kitap veya etkileşimli kitap olarak adlandırılan bu teknolojik kitapların gelecekte hangi isimlerle anılacağı ise merak konusudur.

Yüzyıllardan beri farklı bölgelerde yaşayan insanlar, gerek ticari gerek kültürel gerekse de farklı sebeplerden dolayı birbirlerinin dillerini öğrenme ihtiyacı duymuşlardır. Zaman zaman da tercümanlar aracılığıyla anlaşmalar yapmışlardır. Birbirlerinin dillerini öğrenme ihtiyacı neticesinde kitaplar yazılmış, kaynaklar ortaya çıkmış ve dönemin koşulları ve imkânlarına göre dil öğrenme faaliyetleri mümkün olmuştur. Antik Çağ'da dil felsefesi, Orta Çağ'da ise dilbilgisi kitaplarının yazıldığı ve bugüne kıyasla oldukça ilkel yöntemlerle de olsa dil öğretildiği bilinen bir gerçektir.

İslam dünyasından sonra Avrupa'da da kâğıt kullanılmaya başlanması ve 15. yüzyıldan itibaren matbaa teknolojisinin de Avrupa'da süratle yaygınlaşmasının ardından yayıncılık alanında bir patlama yaşanmıştır. Matbaanın gelişiyile dil öğretim kitaplarının yayımlanmasında dramatik bir artış gözlemlenmiştir; bunlar arasında gramer kitapları bilhassa dikkat çekmektedir. Avrupa'da o dönemde *lingua franca* olan Latincenin yanı sıra farklı dillerin de öğretilme ihtiyacı yeni bakış açılarının ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Bu çalışmada, Türkçenin ve Almancanın tarih boyunca nasıl öğretildiği, hangi kaynakların ve yöntemlerin kullanıldığı, nelere dikkat edildiği ve nihayet 21. yüzyılın teknolojisi sayesinde dil öğretiminin hangi seviyeye ulaştığı tartışılacaktır. Bu itibarla da yabancılara Türkçe öğretimi söz konusu olduğunda oldukça mühim bir kaynak olan *Yeni – İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı (Yeni İstanbul)* ile yabancılara Almanca öğretiminde dünya çapında

çokça tercih edilen ve Hueber Yayınları'nın bir kaynağı olan *Dabei – Deutsch für Jugendliche* (*Dabei*) kitapları kıyaslanacaktır. Söz konusu kıyaslamada kitapta kullanılan teknoloji ve konular dikkate alınacak ve her iki kitabın da artılarına ve eksilerine değinilerek bu eksikliklerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için bazı öneriler sunulacaktır.

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nin (D-AOBM) kabulüyle birlikte dil öğretimi bahsinde yazma, dinleme, konuşma ve okuma olmak üzere dört dil becerisinin derslerde ve ders kitaplarının hazırlanmasında göz önünde bulundurulması gerekmektedir. 19. yüzyılın sonlarına değin yabancı dil öğretiminde gramer esaslı bir yöntem izlenmiş ve genellikle sadece okuma ve yazma becerisine ağırlık verilmiştir. Dolayısıyla dinleme ve konuşma genellikle arka planda kalmış, bir insanın dile hâkim olmasında konuşma ve dinleme becerisi esas şartlar arasında sayılmamıştır. Dolayısıyla eski kitaplardan da aşına olunduğu üzere, görsel, işitsel veya iletişimsel unsurlara genellikle ya hiç yer verilmemiş ya da bunlara çok az itibar edilmiştir.

Ne var ki gelişen teknolojiyle birlikte kitaplara yavaş yavaş görseller girmiş, dinleme metinleri oluşturulmuş, öğreneni konuşmaya teşvik edecek metinler ve alıştırmalar yeni kitapların olmazsa olmazı haline gelmiştir. Bu bağlamda yüz ifadeleri, jestler, mimikler ve lehçeler de dilin unsurları arasında sayılmıştır. Eski dilbilgisi kitaplarına kıyasla artık sadece kitaplarda geçen bir yüksek dil yerine, günlük pratiklere cevap veren ve öğrenenin kültürel anlamda da topluma adapte olmasını sağlayan bir dil kullanılmaya başlanmıştır.

Bu itibarla kitaplarda ele alınan konular da değişmiş ve her şeyden önce öğrenen bireyin hayatta kalması ve öğrendiği dilin kültürüne entegre olması temel hedeflerden biri olmuştur. Bundan dolayı enstitüler açılmış, dünyaca ünlü dil kursları ortaya çıkmış ve kültürel entegrasyon bağlamında üniversitelerde kürsüler kurulmuştur.

Disiplinler arası bir alan olarak dil öğretimi, yalnızca kelime ezberi ve gramer kurallarının öğreniminden ibaret değildir. Bir dilin öğretiminde her şeyden önce kültürel farklılıklar, jestler, mimikler, dilbilgisi, işitsel ve görsel materyaller hatta din gibi insan hayatına özgü durumlar göz önünde bulundurulmak zorundadır. Bundan dolayı, 1980'li yılların ortalarından itibaren yabancı dil öğretimi kitaplarına bu tür alanlara, günlük hayatta rastladığımız durumlara, dini ve milli bayramlara, eğitim hayatına, aile yapısına ve dini pratiklere dek yaşamın pek çok alanından örnekler yerleştirilmiştir. Dolayısıyla öğrenen bir yabancı dili edinirken veya öğrenirken sadece dilbilgisi kurallarını ve kelimeleri değil, aynı zamanda bir kültürü, dahası yeni bir dünyayı da öğrenmektedir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında, kitapların hazırlanması da elbette farklı düşünmeyi, bazı durumlarda empati yapmayı da gerektirmektedir. Zira her şeyden önce yabancı dil öğrenen veya edinen birey, dile oldukça pragmatik saiklerle yaklaşmaktadır. Dolayısıyla öğrenenin,

bugünün şartlarında geliştirilen son yöntemlerde ve yaklaşımlarda görüldüğü üzere, evvela konuşmaya ve anlamaya odaklanması kaçınılmaz olacaktır.

Çalışmada ele alınacak olan *Yeni İstanbul* ve *Dabei* kitaplarının yalnızca A1 seviyesine odaklanılacaktır. Her bir seviyenin kendine ait dinamiklerinin bulunması, birden fazla dil seviyesinin ve bu seviyede yayımlanmış kitapların incelenmesini bir yüksek lisans tezine sığmayacak kadar kapsamlı bir işe dönüştüreceğinden bu çalışmada yalnızca A1 seviyesi ele alınacaktır. Bu çalışma esnasında, kitaplarda hangi teknolojinin kullanıldığına (video, ses kaydı, görsel, akıllı tahta uyumu vb.) dikkat çekilerek konu bakımından bir kıyaslama yapılacaktır. Konu bakımından kıyaslamada A1 seviyesinde hangi konuların işlendiğine bakılacak, bu konuların pragmatik ihtiyaçlara cevap verip vermediği tartışılacaktır.

Takip eden bölümlerde Almancanın ve Türkçenin öğretim tarihine değinilecek, her iki dilde çıkan yabancılara Almanca veya Türkçe kitaplarında kullanılan yöntemler incelenecek ve kitap yayıncılığında ne gibi değişikliklere yol açtıkları anlatılacaktır.

Tezin Konusu ve Amacı

Almanya'nın ünlü yayınevlerinden biri olan Hueber'in gençler için yayımladığı *Dabei – Deutsch für Jugendliche* kitabıyla İstanbul Üniversitesinin akademisyenlerince hazırlanan *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Ders Kitabı* adlı yabancı dil kitaplarının konu ve kullanılan teknoloji bakımından karşılaştırılması tezin esas konusunu teşkil etmektedir. Bu bağlamda her iki kitabın da üniteleri ve modülleri ele alınmış, analiz edilmiş ve kullanılan teknoloji gösterilerek kıyaslanmıştır. Bu kıyaslama neticesinde her iki kitabın hem öğrenen hem de öğretene açısından avantajları, kolaylıkları ve dezavantajları yayıncılık bağlamında gösterilmeye çalışılmıştır. Ayrıca e-kitap, z-kitap ve etkileşimli kitap teknolojisi de ele alınmış, bunların dil öğretim kitaplarıyla uyumlu olup olmadığı, yayıncılık üzerindeki etkileri ve dil becerilerinin artırılmasındaki katkıları da değerlendirilmiştir. Bu hususta amaç, iki kitapta işlenen konular ve kullanılan teknoloji itibarıyla tecrübeleri saptamak ve nihayetinde yayıncılık açısından öneri ve noksanları sunmaktır.

Kaynakların Değerlendirilmesi

Gerek Türkçe gerekse Almancada yazılı eserlerin tarihi sekizinci yüzyıla kadar uzanmaktadır. Bunun yanı sıra, tarih boyunca pek çok devlet ve halk, geniş coğrafyalara yayılmış bu iki ulusun dilini öğrenmek ve öğretmek istemiştir. Dolayısıyla dil materyali ve basılı kaynak bakımından her iki dilde de çok zengin bir külliyat mevcuttur. Almancanın ve Türkçenin öğretim

tarihine değinildiğinde elbette kapsayıcı bir tarih yazmak bu tezin amaçları arasında olmadığından, söz konusu kaynaklara yalnızca kısaca değinilmiş ve tarih boyunca kullanılan dil öğretme yöntemleri ele alınmıştır. Ne var ki tezin ana konusunu teşkil eden *Dabei – Deutsch für Jugendliche* ve *Yeni – İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Ders Kitabı* kaynakları etraflıca ele alınmış, kitapta işlenen konular tek tek gösterilmiş, kullanılan teknoloji bakımından değerlendirilmiş ve kitap yayıncılığına hangi katkılarının olduğu gösterilmiştir. Ayrıca e-kitap, z-kitap ve etkileşimli kitap tanımlarının ve teknolojisinin yanı sıra D-AOBM'nin de yayıncılığa etkisine değinilmiştir. Böylelikle tarih boyunca Almanca'nın ve Türkçenin nasıl öğretildiği, bugün hangi yöntemlerin kullanıldığı ve teze konu olan iki kitabın hangi amaçlar için yazıldığı ortaya konmuştur.

Tezde Uygulanan Yöntem

Bu çalışmada derinlemesine analiz yöntemi kullanılmıştır. Daha önce işlenen konular, görseller veya sözvarlığı gibi konular hakkında yazılmış pek çok tez mevcuttur. Ancak kitap teknolojisi ve bu teknolojinin yabancı dil öğretim kitaplarında nasıl uygulandığına dair külliyat yeni bir alan olduğundan oldukça azdır. Bundan dolayı *Dabei – Deutsch für Jugendliche* ve *Yeni – İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Ders Kitabı* kaynakları konu ve kullanılan teknoloji bakımından etraflıca incelenmiş, analiz edilmiş, birbirleriyle mukayese edilmiş ve bir yargıya varılmıştır. Bunun yanı sıra her iki kitapta da tespit edilen noksanlıklar dile getirilerek çeşitli öneriler sunulmuş, e-kitap, z-kitap ve etkileşimli kitap teknolojisinin kullanımına değinilmiş ve kitap teknolojisinin geleceği ve geçmişi hakkında bilgiler verilmiştir.

1. ALMANCANIN TARİHİ VE YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

1.1. Almancanın Tarihi ve Öğretim Yöntemleri

En eski Avrupa dillerinden biri olan Almancanın tarihi de Türkçe kadar eski olmakla beraber Türkçeye benzer şekilde geç dönemlere kadar bu dilde yazılmış bir eser yoktur. Bundan dolayı tıpkı Türkçe gibi Almancanın ilk hali hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Ne var ki Hint-Avrupa dil ailesine mensup bir dil olarak Almancanın periyodlar halinde bir tarihini yazmak yaklaşık olarak mümkün olmuştur fakat bu tarihteki geçişler ve sınırlar da görecedir. Diğer bir deyişle kesin bir sınır çizmek ne yazık ki mümkün değildir.

Germen diyalektleri arasında en önemlilerinden biri de Batı Germence grubuna giren Almancadır. Eski Yüksek Almanca döneminde (yak. 750-1050) henüz ortak bir yazı dili yoktur. MS 500-600 yıllarında başlayan ikinci bir ses değişiminden hemen sonra birbirinden ayrılan lehçeler söz konusudur (Önen, 1960: 139-155).

Alman dilinin tarihini periyodlar halinde yazarken esas alınan pek çok husus vardır ve bunlar yazardan yazara değişiklik göstermektedir. Bu sınıflandırma ve dönemlere ayırmada ideolojiler, yazarların şahsi fikirleri ve dilbilgisiyle ilgili hususlar başta olmak üzere pek çok unsur önemli rol oynamıştır. Gelgelelim en yaygın ve kabul gören sınıflandırma Wilhelm Scherer (1841-1886) tarafından yapılmıştır. Scherer'in Almancanın 19. yüzyılın sonuna kadar her biri yaklaşık üç yüz yıllık dört dönemden oluşan sınıflandırması şu şekildedir (Roelcke, 2018: 108):

Eski Yüksek Almanca Dönemi (*Althochdeutsche Zeit*) (750-1050)

Orta Yüksek Almanca Dönemi (*Mittelhochdeutsche Zeit*) (1050-1350)

Geçiş dönemi veya Erken Yeni Yüksek Almanca Dönemi (*Uebergangs- oder frühneuhochdeutsche Zeit*) (1350-1650)

Yeni Yüksek Almanca Dönemi (*neuhochdeutsche Zeit*) (1650–...).

Ne var ki Almancanın öğretiminin tarihi yukarıdaki ayırım kadar kesin değildir ve farklı coğrafyalarda farklı dillerde yazılan Almanca gramer kitapları, ders notları ve çeşitli öğretici kitaplar yabancılara Almanca öğretiminin temelini teşkil etmektedir.

Yabancılara Almanca öğretimini Orta Çağ'dan Barok dönemine kadar inceleyen Helmut Glück (2002) Almanların yaşadığı coğrafyanın yanı sıra şu bölgelerde de eserler verildiğini tespit etmiştir: Fransa, İtalya, Baltık ülkeleri, Rusya, İskandinav ülkeleri, Hollanda, İber Yarımadası, İngiltere, Bohemya Krallığı ve Polonya. Ancak bu coğrafyalarda kaleme alınan eserler, bugünkü anlamda gelişmiş, derinlemesine incelenmiş ve Almancayı etraflıca ele alan kaynaklar değildir. Örneğin Orta Çağ'da Venedik'te ticaret için bulunan Almanların çift dilli olacak

şekilde Almanca öğrettiği bilinmektedir. Söz konusu öğretmenlerin kaleme aldığı notlar ve gramer kitapları da günümüze ulaşmıştır. Fakat derli toplu bir eserden söz etmek hâlâ güçtür. Tüm tahminler ve çıkarımlar günümüze kadar gelen el yazması defterlerden ve notlardan hareketle yapılmıştır (Glück, 2002: 419). Glück (2002) bu eserleri incelemiş ve birtakım tahminlerde bulunmuştur. Ayrıca söz konusu el yazmalarının gruplandırılmasından da bahsetmiştir.

Bu ders kitaplarının hepsinin bir nüsha olduğu düşünülmektedir. Kendi paylarına, Almanca öğrenmek için kullanılan diğer iki dilli ve çok dilli el yazmaları ve erken baskılar için model oluşturmuşlardır. Yabancılar için Almanca kaynağına dair ilk baskı 1477'de Venedik'te ortaya çıkmış ve Adam von Rottweil tarafından basılmıştır. Adam von Rottweil'in kitabı 16. yüzyılda çoğu Almancayı da içeren çok dilli sözlükler için bir model teşkil etmiştir. Bununla beraber bu dönemde Venedik'te pek çok el yazması "ders kitabı" da ortaya çıkmıştır. (Glück, 2002: 419)

Venedik dışında gerek Almanca konuşulan bölgelerde gerekse de Almanya ile savaş ya da ticaret dolayısıyla münasebet kuran ülkelerde Almanca öğretimine dair birçok eser kaleme alınmıştır. Fakat tüm bunları bir grup altında birleştirmek mümkün olmayacağından ve bu çalışmanın dışında farklı bir disiplinin inceleme alanına gireceğinden yalnızca Almancanın tarih boyunca nasıl öğretildiği ve hangi yöntemler ile eserlerin kullanıldığına temas edilecektir.

Hiç şüphe yok ki tarih boyunca yabancı dilin nasıl öğretileceği bir sorun olmuştur. Bunun için öne sürülen teorilerin ve uygulanan yöntemlerin temel amacı öğreneni yabancı dilde daha yetkin kılmak ve dili etraflıca öğretmek olmuştur. Bugüne dek pek çok öğrenim ve öğretim yöntemi ortaya çıksa da her öğreneni kapsayan ve kati surette dili öğreten bir metodun olduğunu söylemek güçtür. Bundan dolayı, sürekli gelişen teknolojiyle birlikte yeni yöntemlerin çıkacağı da bir gerçektir. Yöntemlere paralel olarak gerek kullanılan ders materyallerinde gerekse de kitaplarda büyük değişiklikler olmuştur. Gelecek bölümde, Almancanın nasıl öğretildiğine dair kaynaklar söz konusu yöntemlerle beraber gösterilecek ve her yöntem için kaynaklar örnek olarak sunulacaktır. Almanca öğretiminde geçmişten günümüze kullanılan başlıca yöntemler şunlardır (Neuner, Hunfeld 2008: 7):

Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi (Die Grammatik-Übersetzungs-Methode)

Direkt Yöntem (Die direkte Methode)

İşitsel-Dilsel ve Görsel-İşitsel Yöntem (Die audiolinguale ve die audiovisuelle Methode)

Aracı Yöntem (Die vermittelnde Methode)

İletişimsel Yöntem (Kommunikative Methode)

Kültürlerarası Yaklaşım (Der interkulturelle Ansatz).

Eğitimciler ve dilbilimciler yabancı dil öğretiminin en etkili yolunu bulmak için yıllarca çalışmışlardır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra dil öğretimi daha bilimsel bir çerçeveye oturtulmuş, geleneksel yöntemlerin dışında yeni yönelimler ve yeni hedefler ortaya çıkmıştır (Göleksiz, 2000).

Bu yöntemlerin dışında başka yöntemler de ortaya çıkmıştır. Günümüzde daha da geliştirilen söz konusu yöntemler biçim değiştirmeye devam etmektedir. Ancak tüm yöntemleri etraflıca incelemek bu çalışmanın konusu olmayacağından yalnızca kısaca bu yöntemlere değinilecek, yabancı dil ders kitabı yayıncılığında ne gibi etkileri oldukları gösterilecek ve teknolojik unsurların kitaplara nasıl entegre edildiği ve gelecekte edilebileceği konuları tartışılacaktır.

1.2. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi

Dilbilgisi-çeviri yönteminin tarihi Orta Çağ'a kadar dayanmakla birlikte genel çerçevesi Kral Plötz (1819-1881) tarafından çizilmiştir. Söz konusu yöntemin dayandığı herhangi bir öğrenme kuramı yoktur ve genel itibarıyla konuşma ve dinleme becerileri dikkate alınmadan yalnızca cümle ve kelimeleri analiz etmeye dayanmaktadır. Gramer kurallarını öğrenme, kelime dağarcığını genişletme ve diller arası karşılaştırma yapma olmak üzere belli başlı özellikleri olan bu yöntem, uzun yıllar gramer kitaplarının da temelini teşkil etmiştir (Yazıcı, 2024).

Dilbilgisi-çeviri yönteminde dilbilgisi öğretilirken tümevarım düşüncesinden hareket edilmekte ve asıl hedef öğrenene gramer kurallarını öğretmektir. Gerekli görünen kalıplar ve yazma dilinde kullanılan ifadeler bu yöntemin olmazsa olmazları arasındadır. Öğretim ilerledikçe, daha karmaşık dilbilgisi yapıları detaylı açıklamalar eşliğinde sunulmaktadır. Dilin kurallarını öğretmek ve bu kuralların doğru çeviriler yapılmasına olanak tanınması, bu yöntemin ana hedeflerindedir (Memiş, Erdem, 2013: 297-318).

Dilbilgisi-çeviri yöntemi, edebi eserlerin çevrilmesi amacıyla ortaya atılmıştır. Bu yaklaşımda, hedef dilde dilbilgisi bakımından doğruluk ve yazılı ifade ön plandadır. Bu yöntemde, yazılı metinlerin incelenmesi, tümevarım yöntemiyle sözlü iletişimin teşvik edilmesiyle dönüşmüştür. Yöntemin adından da anlaşılacağı üzere, yabancı dildeki anlamın hedef dilde doğru bir şekilde ifade edilmesi temel amaçtır (Kıraç, 2020: 700-711).

Bu yöntem söz konusu olduğunda kullanılan dil genellikle öğrenenin anadilidir. Ancak derslerde ana dilin yanında yabancı dil de kullanılmaktadır. İki dil karşılaştırılmakta ve her seviyedeki bilgiler karşılıklı olarak hedef dilden kaynak dile, kaynak dilden de hedef dile tercüme edilmektedir (Hengirmen, 2006: 18). Burada amaç öğrenenin kelimeyi doğru telaffuz etmesi

veya konuşurken kullanması değil, okuduğunda anlaması ve bunu yazı dilinde de kullanabilmesidir.

Bu yönteme göre gramer kurallarına hâkim olan biri o dile de hâkimdi. Ayrıca her kim doğru çeviri yapıyorsa bu yönteme göre o dili iyi biliyordu (Neuner, Hunfeld, 2008: 19). Bu metot 19. yüzyılda Avrupa'daki *gymnasium*'larda geliştirilmiştir. Bu yöntemin en önemli örnekleri ise eski diller olan Latince ve Yunancada bulunmaktadır. Gerhard Neuer ve Hans Hunfeld (2008), bu yöntemle yazılmış bir kitabı içerikler kısmını, gramer kurallarının nasıl verildiğini, alıştırmalar ve alıştırma metinleriyle birlikte öğrenimde nasıl ilerleme kaydedildiğini göz önüne alarak incelemiş ve şu tespitlerde bulunmuşlardır: Gramer kuralları bir dizi halinde değil, bloklar halinde verilmekte, kolaydan zora gitme prensibi ilk bakışta görülmemektedir. Dilbilgisi ise ağırlıklı olarak çeviri ve okuma/yazma becerisine yöneliktir.

Bu tür gramer kitaplarında görsel son derece azdır. 20. yüzyıla kadar yaygın bir şekilde kullanılan bu kitaplarda temel hedef dildeki gramer kurallarını öğrenenin ana diliyle kıyaslayarak vermektir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren teknolojinin gelişmesiyle birlikte bu tür gramer kitaplarında da görseller kullanılmaya başlanmış fakat dinleme metinlerine yer verilmemiştir. Bugün de gerek Türkçede gerekse Almancada gramer kitapları kaleme alınmaktadır.

Bu tür kaynaklarda telaffuz yeterince dikkate alınmamaktadır. Bundan dolayı hedef dil bu yöntemle öğrenildiğinde sözlü iletişimde bazı problemlere neden olmaktadır. Öğrenci duyduğunu tamamen anlayamamakta, aynı şekilde konuşma da problemlili olabilmektedir. Öğretmenin merkezde olmasından dolayı, günümüzde yaygın olarak kullanılan öğrenci merkezli öğretim yaklaşımıyla uyumsuzdur. Yöntemin ana materyali metinlerdir ve öğrenilen kelimeler metinden öteye gidememektedir. Bundan dolayı öğrenenin kelime dağarcığı dar olabilmektedir (Memiş, Erdem, 2013: 297-318).

Dilbilgisi-çeviri yöntemi klasik bir yöntem olduğundan yayıncılık sektörüne yeni bir soluk getirmemiştir. Günümüzde de yayımlanan gramer kitapları, daha önce yayımlananlardan pek farklı olmamakla birlikte renkli basılması ve daha gündelik ifadelerle yer vermesi bakımından eski gramer kitaplarından ayrılmaktadır. Ancak dilbilgisi-çeviri yöntemiyle kaleme alınan gramer kitaplarının öğreneni konuşturma amacı olmadığından diğer metotlardaki kitaplar gibi görsel ve işitsel materyal bakımından zayıftır. Ayrıca günümüzde eğitim kurum ve kuruluşlarının tercih edilmemektedir. Dolayısıyla klasik yöntem kitaplarında renkli baskı dışında herhangi bir teknolojik yeniliğe ulaşmak zordur.

1.3. Direkt Yöntem

Direkt yöntemin temel argümanı öğrenenin anadilini aradan çıkararak doğrudan doğruya hedef dilin öğretilmesidir. Buna göre ders kitaplarında artık anadilde açıklamalar kullanılmayacak sadece hedef dil kullanılarak öğrenen yönlendirilecektir. Öğrenen hedef dilde düşünecek, kendi anadiliyle kıyaslamayacak ve dil sistemini yine hedef dil aracılığıyla öğrenecektir. Söz konusu yöntem Anti-Grammatik-Methode (dilbilgisi karşıtı yöntem), Reform-Methode (reform yöntemi), rationale Methode (rasyonel yöntem), natürliche Methode (doğal yöntem), konkrete Methode (somut yöntem), analytische Methode (analitik yöntem) da denmektedir (Neuner, Hunfeld 2008: 33).

Direkt yöntemle göre öğrenen anadilini nasıl öğrendiyse bir yabancı dili de öyle edinmeli/öğrenmelidir. Bundan dolayı öğrenen dili okulda değil doğrudan doğruya hayatın içinden öğrenmelidir. Diğer bir deyişle hayatın içinde yaşanan veya yaşanması muhtemel durumlar yaratılmalı ve öğrenen buna göre dili öğrenmelidir. Direkt yöntem dilbilgisi-çeviri yöntemine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca dil öğrenimi tümdengelim değil, tümevarımdır. Uygulamaya dayalı olup fazla düşünmeden öğrenilmeli ve öğretilmelidir. Anadil faktörü ortadan kaldırılmalı ve dil bir iletişim aracı olarak kullanılmalıdır (Neuner, Hunfeld 2008: 36).

Kelime öğretirken görsel araçlar, oyunlar ve hedef dildeki tanımlar kullanılmaktadır. En sık kullanılan araç hedef dildeki tanımlardır. Şimdiye kadar öğrenilen kelimeler kullanılmakta ve öğretmen yeni kelimeleri açıklamaya çalışmaktadır. Dilbilgisi kuralları, genellikle tümevarıma dayalı bir öğrenme yaklaşımıyla öğretilmekte; yani kurallar genel bir kuraldan özel bir duruma doğru çıkarılmakta ve öğrencilere öğretilmektedir. Ancak, dilbilgisi-çeviri yöntemi gibi tümdengelim esasına dayanmamakta; bunun yerine, kurallar bağlam içinde öğretilmektedir. Telaffuz özellikleri, doğru iletişim ve kalıcılığı sağlamak için dilin öğrenildiği ilk birkaç hafta içinde öğretilmektedir. Okuma parçaları ve alıştırmalar, hedef dilin konuşulduğu ülkenin kültürünü ve günlük yaşamını yansıtan metinlerle desteklenmektedir (Demirel, 2010: 40).

Gerhard Neuner ve Hans Hunfeld (2008) 8-10 yaşlarındaki öğrenciler için hazırlanan *Kinder lernen Deutsch* kitabını ele almışlar ve söz konusu kitapta şarkıların, tekerlemelerin, masalların, öykülerin yer aldığını ancak dinleme materyallerinin yine eksik kaldığını vurgulamışlardır.

Direkt yöntemde ders ilkeleri şu şekildedir (Neuner, Hunfeld 2008: 40):

- Konuşma dili yazı dilinden önce gelmektedir. Bu itibarla konuşma ve dinleme, yazma ve okuma becerilerine göre ön planda yer almaktadır.

- Dil öğrenimi dili iyi kullanan birinin taklidine dayanmaktadır. Dili, dil analizine maruz kalmadan ve anadil kullanılmadan öğretmek gerekmektedir.

- Diyaloglar günlük hayattan alınmalıdır. Öğretim materyali de buna uygun olarak yaşayan dilden örneklerle hazırlanmalıdır.

- Öğrenenin yaşı ve hayat tecrübesi göz önüne alınmalıdır.

- Alıştırmalar genel olarak soru-cevap, boşluk doldurma, diyalogları tekrar etme, tekerlemeler, şarkıları vs. ezberleme ve telaffuz çalışmalarından oluşmaktadır.

Tüm bunlar göz önüne alındığında, direkt yöntemle birlikte dil öğretiminde okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerinin ders materyallerine ve kitaplarına girdiği görülmektedir. Böylelikle yabancı dil ders kitabı yayıncılığında kitaplara görseller girmeye başlamış, kitaplarda dinleme metinleri kullanılmış, gündelik dilde kullanılan dil malzemelerinden istifade edilmiş ve en önemlisi de yaşlara göre dil öğretim kitapları yayımlanmaya başlamıştır. Böylece bu yöntemle birlikte günümüzde kullanılan ders kitaplarına yakın addedilebilecek materyaller ortaya çıkmıştır. Bu yayınlar ilk başta her ne kadar renkli görsellerle basılmasa da zamanla teknolojinin ilerlemesi ve matbaa alanındaki gelişmeler sayesinde gittikçe renkli bir hal almış ve günümüzde de ders kitaplarının olmazsa olmazları arasında yer edinmiştir. Sonuç olarak dil öğretiminde kullanılan yöntemler aracılığıyla ders kitabı yayıncılığında da değişiklikler olmuş ve kullanılan materyaller bağlamında teknolojik gelişmeler kitap editörleri ve yayıncıları tarafından takip edilerek kitaplarda kullanılmıştır.

1.4. İşitsel-Dilsel ve Görsel-İşitsel Yöntem

Direkt yöntem 19. yüzyılın sonlarında doğru Avrupa'da ortaya çıkmış olup genellikle işitsel-dilsel yöntemin öncüsü olarak yorumlanmıştır. İşitsel-dilsel yöntem de daha sonra görsel-ışitsel yönetime dönüşmüştür (Neuner, Hunfeld 2008: 45).

1.4.1 İşitsel-Dilsel Yöntem

Bu yöntemin işitsel-dilsel yöntemin pragmatik ve pedagojik olmak üzere iki amacı vardır. Buna göre pragmatik amaç modern yabancı dilleri uluslararası bir iletişim aracı olarak görmek olmazsa olmazdır. Pedagojik amaç ise öğrenen dili derste kullanmakta ve öğretene taklit etmek suretiyle bir dil duygusu kazanmaktadır. Bu da öğrencinin derste aktif olmasının önünü açmaktadır. Söz konusu yöntem ABD'de geliştirilmiştir ve İkinci Dünya Savaşı ile savaş sonrası dönemde Japonca, Çince gibi egzotik dillerin hızlı öğretilmesi için kullanılmıştır. (Neuner, Hunfeld 2008: 45)

Bu yöntemde dil yapıları ve yeni kelimeler diyaloglar aracılığıyla öğretilmektedir. Diyaloglar dersin temel bileşenidir ve dersin başından itibaren metinler ve kalıplar her zaman bir diyalogla başlamaktadır. Bu diyaloglar öğretmen ya da yardımcıları tarafından sunulmakta ve

öğrenciler bu kelimeleri önce birlikte sonra da gruplar halinde tekrar etmektedirler. Son olarak, öğrencilerden bu kelimeleri bireysel olarak tekrar etmeleri beklenmektedir (Demircan, 2013: 215).

Her şeyden önce öğrenene hedef dilin yapısını gösteren cümleler verilmektedir. Daha sonra bu cümlelerle ilgili alıştırmalar yapılmaktadır. Böylelikle anadildeki konuşma hızına yabancı dilde de erişilmeye çalışılmaktadır. Gerekli takdirde öğrenenin anadili de açıklamalar için derste kullanılabilir. Dilbilgisi kuralları doğrudan verilmemekte, alıştırmalar yoluyla öğretilmeye çalışılmaktadır. Bu yapılırken basit ve yapay cümleler kurulmaktadır. Kurallarla ilgili herhangi bir açıklama yapılmamakta fakat alıştırmaların nasıl yapılacağı öğrenene gösterilmektedir. (Memiş, Erdem, 2013: 304)

Bu yöntemde teknik olanaklardan da yararlanılmış ve bir dil laboratuvarı kurulmuştur. Dinleme yardımcıları sıklıkla kullanılmıştır. Dil laboratuvarları öğrenme ortamı olarak sınıflara tercih edilmiştir. Dil, toplumun güncel dil kültürünü yansıtacak şekilde öğretilmiştir. Metinler ve diyaloglar bu düşünceyle seçilmiştir (Memiş, Erdem, 2013: 304). Dil laboratuvarında asıl amaç telaffuz ve dinlediğini anlama becerisi geliştirmektir. Bilhassa öğretmenin anadil kullanıcısı olmadığı durumlarda, öğrenen pek çok farklı kişiden dili duyacağından oldukça kullanışlı bir yöntemdir. Ayrıca öğretmenin dil laboratuvarında öğrencinin aktivitelerini objektif olarak ve etraflıca inceleme şansı da bulabilmektedir (Neuner, Hunfeld 2008: 57).

İşitsel-dilsel yöntemin başlıca özellikleri şunlardır (Neuner, Hunfeld 2008: 61):

- Sözlü ifadeler yazılı ifadelerle göre daha ön plandadır.
- Dersler günlük hayatta yaşanan durumlar dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Dilbilgisi kuralları gündelik hayata uygun ve diyaloglar şeklinde verilmektedir.
- Öğrenenin öğretmeni taklit ettiği bir durum söz konusudur. Öğretmen daha özgün olup öğrenenin gözünde bir rol modelidir.
- Öğrenme taklide ve çok sık tekrarlara dayanmaktadır.
- Dersler temelde tek dillidir ve anadil derslerin dışında tutulmaktadır.
- Hedef dilin dil kalıplarının karmaşıklığını sistematik olarak artırarak dilbilgisi öğretim materyallerine dayalı öğrenme programı geliştirilmiştir.

İşitsel-dilsel yöntemde asıl amaç öğreneni gündelik hayata hazırlamak olduğundan ders kitapları da buna göre görseller ve diyaloglardan oluşmaktadır. Gündelik hayatta yaşanması muhtemel bir olay görsellerle aşama aşama öğrenene gösterilmekte ve görsellerin yanında veya altında görselle ilişkili diyaloglar oluşturulmaktadır. Bu itibarla söz konusu yöntemin kullanılarak hazırlanan kitaplar genellikle çok fazla görsel ve diyalogla donatılmıştır. Bunun yanı sıra dinleme metinleri de çok sık kullanıldığından kitaplarda dinleme metinlerine de çokça

rastlamak mümkündür. Dilbilgisi kuralları ise kitapta değil, öğrenene ayrı olarak verilen materyallerde bulunmaktadır. Bu bakımdan günümüz yabancı dil ders kitaplarından ayrılmaktadır, zira günümüzde tek bir kaynaktan dilbilgisi de dâhil olmak üzere dilin tüm unsurları öğretilmektedir.

1.4.2. Görsel-İşitsel Yöntem

Görsel-İşitsel Yöntem, işitsel-dilsel yöntemin geliştirilmiş hali olup derslerde mümkün olduğu kadar görsel materyalin kullanılmasına dayanmaktadır. Buna göre öğrenen öncelikle görsellerle bir diyalog için uyarılmakta ve diyalogdaki konunun ne olduğunu tahmin etmektedir. Daha sonra buna uygun olan ifadeler öğrenene verilmektedir. İşitsel-dilsel yöntemde öncelikle duymaya yönelik bir dil malzemesi verilmekte ve öğrencinin bunu tekrar etmesi beklenirken, görsel-ışitsel yöntemde aslolan görsel materyaldir. Görseller sadece giriş sırasında değil, aynı zamanda pratik ve dil uygulaması (transfer) sırasında da anlamı iletmek için kullanılmaktadır (Neuner, Hunfeld 2008: 64).

Bu yöntemde ders bir görselin tanıtılmasıyla başlamakta ve art arda görseller öğrenene gösterilmektedir. İmalarla, tekrarlarla, sorularla ve cevaplarla görseldeki diyalog açıklanmakta ve bu diyalogların öğrenen tarafından tekrarlarla ezberlenmesi beklenmektedir. Öğrenenin görsel-akustik talimatlardan kademeli olarak ayrılması gerekmektedir. Sözelimi görseller için kendi diyaloglarını oluşturması veya bir oyunda sahneyi canlandırması beklenebilmektedir. Buna ek olarak, diyaloglarda gösterilen ilgili dilbilgisi yapıları üzerine cümle kalıbı alıştırmaları her derste yapılmaktadır. Yazma ve okuma da dersin ilerleyen bölümlerinde yer almaktadır (Neuner, Hunfeld 2008: 65).

İlerleyen bölümlerde de görüleceği üzere hem görsel-ışitsel yöntem hem de işitsel-dilsel yöntem modern yabancı dil kitaplarında sıklıkla kullanılan yöntemler haline gelmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kâğıt kalitesinin artması, renkli görsellerin kitaplarda kullanılması ve dinleme metinlerinin akıllı tahta veya karekod sayesinde doğrudan kitaplarda yer almasıyla birlikte her iki yöntem de editörlerin ve yayıncıların ders materyali oluştururken sıklıkla başvurdukları yöntemler haline gelmiştir.

1.5. Aracı Yöntem

Söz konusu yöntem 1950'li yıllarda ders kitaplarında kullanılan dilbilgisi-çeviri yöntemiyle görsel-ışitsel yöntemin birleştirilmesiyle oluşmuştur. Bu yöntemde önemli olan öğrenme durumu ve öğrenen grubunun homojenliği veya heterojenliğidir. Bundan dolayı 1955 yılında D. Shulz ve H. Griesbach *Deutsch Sprachlehre für Ausländer* adlı bir kitap yayımlamışlar

ve bu kitap, yabancı dil olarak Almanca alanında önemli bir yere sahip olmuştur. Bu kitaba göre dilbilgisinin kitaplarda yine ön planda olması gerekmektedir (Neuner, Hunfeld 2008: 71).

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesine müteakiben özellikle Goethe Enstitüsünde dil öğrenen kişiler yetişkinler olup geldikleri ülkelerde genellikle dilbilgisi-çeviri yöntemiyle Almanca öğrenmişlerdir. Fakat konuşma ve dinleme hususunda eksikleri bulunmaktaydı. Bundan dolayı D. Schulz ve H. Griesbah, geleneksel metotlarla öğrenilen dilin yanına görsel-işitsel dil malzemeleri de eklemiş ve böylelikle bir karışım ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle kitapta dilbilgisi-çeviri yönteminin ilkelerini sistematik bir şekilde aktarmak kaydıyla muhafaza etmişler ancak işitsel-dilsel yönteminin de başta alıştırmaları olmak üzere tüm konseptini benimsemişlerdir (Neuner, Hunfeld 2008: 72).

Bu yöneme göre kitaplarda dilbilgisi-çeviri yöntemiyle işitsel-dilsel materyallerin bir karışımı söz konusudur ve kolaydan zora doğru bir yaklaşım vardır. Dilbilgisi-çeviri yönteminde öğrenenin anadili dikkate alınarak ders materyali hazırlanırken, işitsel-dilsel yöntemde tek bir dil, yani hedef dil dikkate alınmaktadır. Bu metotta ise yalnızca hedef dil dikkate alınmakta ve buna göre alıştırmalar ve ders içerikleri hazırlanmaktadır (Neuner, Hunfeld 2008: 81).

Bu yöntemin çıkış amacı aslına bakılırsa öğrenenin ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Bilhassa İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaygınlaşan ve ders kitaplarında kullanılan bu yöntem iki yöntemin birleşiminden mürekkeptir. Dilbilgisi-çeviri yönteminde herhangi bir yaş grubu yoktur fakat işitsel-dilsel metot daha çok öğrenen merkezli olup ders materyallerinin ve kitaplarının hazırlanmasında etkili bir rol oynamıştır.

1.6. İletişimsel Yöntem

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'da ve Almanya'daki siyasi, toplumsal ve kuramsal pek çok gelişme dil öğretme metotlarını ve materyallerini de etkilemiştir. Yaygınlaşan iletişim araçları, artık dilin yalnızca okuma ve yazma becerisiyle değil, konuşma ve dinleme becerisiyle de geliştirilmesini gerektirmiştir. Diğer bir deyişle yabancı bir dilin öğreniminde artık iletişim başat rol oynamaya başlamıştır. İnsanların köylerden kentlere göç etmesi, meslek değişimleri ve turizm gibi boş zaman aktivitelerinin artışı yabancı dil bilgisi ihtiyacını artıran unsurlar arasındadır. (Neuner, Hunfeld 2008: 83)

İletişimsel yöntem, dili, kültürle iletişimi birbirine bağlayan genel bir kuramın parçası olarak görmektedir. Dilin iletişim olduğu teorisine dayanan bu metodun hedefi iletişim kurma kabiliyetini geliştirmektir. Bu beceriyi edinen öğrenci hem bilgi hem de dili kullanma becerisi kazanmaktadır. Dersler öğrenci merkezlidir, bundan dolayı kullanılan kaynaklar, sınıf ortamı ve etkinlikler öğrenci göz önünde bulundurularak tasarlanmaktadır. Bu materyallerin temel amacı,

hedef dilin kültürünü öğrenene aksettirmektir ve günlük hayata uygulanabilir olmasına özen gösterilmektedir. Sınıfta öğrenciler doğrudan iletişim kurmalıdır, bu nedenle konuşma becerileri bu yöntemde son derece önemlidir. Öğretmen, öğrencinin ana dilini kullanabilir ve gerekirse çeviri faaliyetleri yürütebilir (Memiş, Erdem, 2013: 304).

İletişimsel yöntem yalnızca okullarda öğrencilere yönelik dil öğretmek için ortaya çıkmış bir yöntem değildir. Her şeyden önce dil öğrenimi, öğrenenin amacına yönelik materyallerin hazırlandığı, iletişimin ön planda olduğu bilişsel ve yaratıcılıkla beslenen bir süreçtir. Bu yöntem, pragmatik ve pedagojik olmak üzere iki bakış açısıyla şekillenmiştir. Pragmatik hedefler gündelik dilde iletişim kurmakla ilgilidir. Pedagojik hedefler arasında ise sertifika veya bir dil diploması alma vardır. Bunun için de öğrenen belli başlı bir programı takip etmek ve sınavları geçmek durumundadır. (Neuner, Hunfeld, 2008: 84)

İletişimsel yöntemde öğretilen konular ve yaşanması muhtemelen durumlar göz önüne alınarak öğrenenin kendi deneyimleriyle ilgili sorular da sorulmaktadır. Bu soruların ardından yaşanması muhtemel durumlar yaratılmakta ve öğrenenler grup çalışması yapmaktadırlar. Böylece ortaya yeni ve özgün diyaloglar ortaya çıkmakta, dahası bu talep edilmektedir (Demirel, 2010: 52). Dilbilgisi için öğreten ayrıca bir çalışma yapmamakta, öğrenen diyaloglar ve özgün içerikler sayesinde dilbilgine hâkim olmaktadır (Neuner, Hunfeld 2008: 84).

Günümüzde teknolojinin ilerlemesine rağmen, dil öğretimi konusunda ders kitapları hâlâ önemli bir rol oynamaktadır. Sürekli değişen dil öğretim yöntemlerine uygun olarak hazırlanan bu kitaplar, özellikle hedef dilin günlük hayatta konuşulmadığı ülkelerde büyük öneme sahiptir. Farklı seviyelerdeki dil öğrencileri için tasarlanan ders kitapları, dil öğretim sürecinde öğretmenler ve öğrenciler için kılavuz niteliğindedir (Sönmez, 2021: 35-53). İletişimsel yöntemle hazırlanan kitaplar da teknolojinin son imkânlarından yararlanılarak oluşturulmuş, hem görsel hem de işitsel materyal bakımından zengin kaynaklar arasındadır. Bugün hazırlanan Almanca ders kitaplarında da iletişimsel yöntem kullanılmakta ve öğrenenin hedef ülke ve dilde gündelik hayata adapte olması için materyaller hazırlanmaktadır.

1.7. Kültürlerarası Yaklaşım

Dilin içinde bulunduğu kültür, dili şekillendirmekle beraber insanların dünyayı farklı algılamalarını sağlayan en önemli etkenlerden biridir. Dil ve kültür arasında oluşan bu sıkı bağ, kültürün yabancı dil derslerinde ön plana çıkmasına yol açmıştır. Bundan dolayı da dil öğretiminde farklı yöntemler ve yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri de 1980'li yıllardan itibaren etkili olmayan başlayan "Kültürlerarası Yaklaşım"dır. Genel tanımı itibariyle dil öğretiminde kültürün önemini vurgulayan bu yaklaşım, kitap içeriklerinde ve materyallerinde

kültürün ön plana çıkmasında etkili olmuştur. Bu itibarla da kitaplar kültür öğretimini destekleyen alıştırmalar, okuma parçaları, dinleme metinleri ve konuşmaya yönelik aktivitelerle donatılmıştır (Sönmez 2021, 35-53).

Yabancı dil olarak Almanca öğretimi için pragmatik ve işlevsel konsepte dayalı ders kitaplarının dünya genelinde hazırlanması esnasında, “yabancı dil olarak Almancada iletişimsel yeterliliğin” Alman müfredatının önemli bir parçası olduğu ortaya çıkmıştır. Hedef dilden uzak ülkelerde ve kültürel olarak farklı bölgelerde ise bu durum, sözgelimi yazılı dilden ziyade sözlü dile yapılan vurgu, okuma/yazma yerine konuşmaya öncelik verilmesi ve ne acil bir ihtiyaç ne de hedef ülkeden bir ortakla iletişim kurma olasılığı olmadığına dersin konuşma becerisine yönelmesi, doğrudan erişimin olmadığı hedef dil ülkelerindeki “günlük durumlara” ve “günlük konulara” aşırı derecede tek taraflı odaklanma, okumanın günlük metinlerle sınırlandırılması ve edebi metinlerin büyük ölçüde ihmal edilmesi, öğrenim programının yapılmasında ve öğrenimin ilerlemesinde anadilin dışlanması, dış koşullar (okul sistemi, iklim vb.) ile başlayıp kültüre özgü öğrenme gelenekleri ve değer yönelimleri veya tabu konulara kadar uzanan özel kültürel çerçeve öğrenme koşullarının dikkate alınmaması gibi hususlar göz önüne alındığında özellikle bazı sorunlara yol açmıştır (Neuner, Hunfeld 2008: 106).

Kültür odaklı yabancı dil öğretimi yaklaşımı, dil becerilerinin yanı sıra öğrencilere hedef kültürü anlama ve kendi kültürlerinin farkındalığını artırma yetisi kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşımın temel öğeleri arasında ülke bilgisi ve evrensel temalar bulunmaktadır. Dil öğrenme sürecinde, sadece dilbilgisi ve kelime dağarcığını öğrenmek yerine, öğrencilere hedef kültürle ilgili bilgiler verilmektedir. Ayrıca evrensel temalar, dil öğrenimi sürecinde ortak bağlantı noktaları oluşturarak öğrencilerin dili daha anlamlı bir şekilde öğrenmelerine katkı sağlamaktadır. Kültürel farkındalık da bir diğer önemli husustur. Öğrenciler bir dili öğrenirken sadece hedef kültürü öğretmekle kalmamakta, aynı zamanda kendi kültürlerinin farkındalığını artırmaya yönelik çalışmalar da yapmaktadırlar. Bu, öğrencilere kendi değerleri, normları ve gelenekleri hakkında düşünme fırsatı sunmaktadır. Empati ve hoşgörü geliştirme de kültürlerarası yaklaşımın önemli bileşenlerinden biridir. Öğrenen hedef kültürden biriyle karşılaştığında empati kurabilme ve kültürel çeşitliliklere toleranslı bir şekilde yaklaşabilme becerileri kazanmalıdır. Bu, kültürlerarası iletişimde daha başarılı olmalarına yardımcı olmaktadır. Kültürlerarası yaklaşımın bir diğer amacı ise bireyleri kültürlerarası etkileşimlere hazırlamaktır. Bu, iş seyahati, uluslararası işbirlikleri veya farklı kültürlerdeki insanlarla iletişim kurma gibi durumlar için öğrencileri yetiştirmekle ilgilidir. Kültür şokları ve ön yargılarla başa çıkma hususunda öğrencilere, farklı kültürlerle karşılaştıklarında oluşabilecek kültür şoklarıyla ve önyargılarla nasıl başa çıkacaklarını öğrenme fırsatı tanınmaktadır. Bu yaklaşım, dil öğrenen

bireyleri sadece dil bilgisi ve iletişim becerileriyle değil, aynı zamanda kültürel açıdan da bilgilendirmeyi hedeflemektedir. Böylece, öğrenciler sadece doğru bir şekilde iletişim kurmakla kalmamakta, aynı zamanda kültürlerarası etkileşimlerde başarılı olabilmektedirler (Sönmez, 2021: 35-53).

Sonuç olarak kültürlerarası yaklaşımda hedef dili yalnızca bir dil olarak değil arka planda yatan ülke bilgisi, kültür, tarih, edebiyat ve coğrafya gibi hedef ülkenin yapı unsurlarını da öğrenmek ve değerlendirmek gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda 1980’li yılların ortalarından itibaren yayımlanan yabancı dil ders kitaplarında bilhassa ülke bilgisi, hedef dilde deyimler, kültürel unsurlar, yemekler ve boş zaman aktiviteleri gibi gündelik hayatımızın olmazsa olmazlarına yer verilmeye başlanmıştır. Çeşitli metotların kullanılabilmesi bu yaklaşım, bir bakıma tüm yöntemlerin kitaplarda karışık bir şekilde kullanılmasının da önünü açmıştır. Örneğin 2000’li yılların başından beri yayımlanan yabancı dil ders kitaplarında dilbilgisi öğelerinin yanında işitsel, görsel ve kültürel pek çok içerik ve materyal de bulmak mümkündür. Bugün için şu değerlendirme yapılabilir: Dil öğrenimi her şeyden önce kültür öğrenimiyle doğrudan doğruya ilgilidir. Bunun yanı sıra yaklaşık iki yüz yıldır denenen yöntemlerde de görüleceği üzere, tek bir metot bir dil öğretimini her şeyiyle kapsayacak nitelikte değildir. Bundan dolayı son tahlilde öğrenen merkezli ve tüm yöntemlerden istifade edilerek hazırlanan kitaplar teknolojik ürünlerle birlikte günümüzde yaygın bir şekilde kullanılmakta ve farklı farklı metotlar ve yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır.

1.8. Dil Öğretim Yöntemleri ve Kitap Yayıncılığına Katkıları

20. yüzyıla dek gerek Türkiye’de gerekse de diğer ülkelerde dil öğretiminde en çok kullanılan yöntem dilbilgisi-çeviri yöntemi olmuştur. Muhtelif yayınevlerinin sık sık yayımladığı gramer kitapları, öğretim metotları ortaya çıkmadan önce yazarların ve araştırmacıların en önemli kaynakları arasında bulunmaktaydı. Ancak metotların gelişmesiyle bu dilbilgisi-çeviri yöntemine dayanan gramer kitapları, yerini yavaş yavaş kuşe kâğıda basılan, görsellerin ve dinleme metinlerinin hemen her sayfada kendini gösterdiği ve yine son teknolojik gelişmeler sayesinde akıllı telefon, tablet, bilgisayar veya projeksiyon gibi gereçlerle de kullanılabilen kitaplara bırakmıştır.

Bugün pek çok kurum ve enstitü, yabancı dil öğretiminde gramer kitaplarını değil, işitsel-görsel açıdan zengin, gramerin arka planda olduğu, kültürlerarası farklılık ve benzerlikleri gösteren, öğreneni dili doğrudan bir iletişim aracı olarak kullanmaya hazırlayan ve dil seviyesiyle ilgili sertifikalar veya diploma aldırarak için kılavuz ve kaynak mahiyetindeki kitaplardan istifade etmektedirler.

Yukarıda zikredilen yöntemler genellikle son yüzyılın tecrübesine ve bilgi birikimine dayanmaktadır. Hiç şüphe yok ki bu metotların sayısı ileride daha da artacak ve teknolojik araçlar sayesinde belki de matbu kitap derslerde artık kullanılmayacaktır. Bundan dolayı kurum ve kuruluşlar, çevrimiçi dil eğitiminin yanı sıra, e-kitap ve z-kitaplara da yatırım yaparak bu alandaki yayıncılığın gelişmesine katkıda bulunmaktadırlar. Ne var ki bir e-kitabı veya z-kitabı hazırlamak yalnızca editörlerin işi değildir. Editörlerin yanı sıra eğitmenlerin, öğretmenlerin, dil uzmanlarının ve yazılımcıların görüşlerinin neticesinde ortaya çıkan z-kitaplar, günümüzde hızla yaygınlaşmakta ve matbu kitabın varlığını da sorgulanır kılmaktadır.

E-kitaplar, basılı bir kitapta yapılacak her türlü aktiviteyi kullanıcıya sunmaktadır. Bundan dolayı da bilhassa ders kitapları olarak süratle yaygınlaşmaktadırlar. Her bir yöntem için yazılan pek çok kitap bulunmaktadır. Yazılan dil ders kitaplarına bakıldığında, bunların sürekli değişikliğe uğradığı görülmektedir. Aynı dönemde, hatta aynı yıllarda, günümüzde olduğu gibi, çeşitli yöntemler uygulanarak farklı farklı kitaplar kaleme alınmıştır. Dolayısıyla yöntemlerin yabancı dil ders kitabı yayıncılığında doğrudan doğruya etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmanın konusu olan *Yeni İstanbul ve Dabeı* da yukarıda zikredilen metotlardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Gelgelelim her iki kitabın da tek bir metoda dayanılarak yazıldığını söylemek doğru bir yaklaşım olmayacaktır, zira her iki kitapta da her öğretim yönteminin paradigmasına uygun içerikler ve alıştırmalar bulunmaktadır. Son tahlilde her iki kitap da günümüzde yayımlanan diğer yabancı dil ders kitapları gibi tüm metotlardan izler taşımakta ve her metodun belli başlı hususlarını bünyesinde ihtiva etmektedir.

2. YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ TARİHİNE BİR BAKIŞ

2.1. Karahanlı Sahası ve Dîvânu Lugâti't-Türk

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi hiç şüphesiz *Dîvânu Lugâti't-Türk* ile başlar. *Dîvânu Lugâti't-Türk*, Türkçe öğretimi söz konusu olduğunda akla ilk gelen eser olmanın yanı sıra Türkçenin yabancılara öğretimi konusunda da yazılı ilk eserdir. Karahanlı dönemine dek Türkçenin yabancılara bir şekilde öğretildiği düşünülebilir fakat yazılı bir eser olmadığı için yalnızca elde bulunan metinlerden yola çıkılarak birtakım spekülasyonlar yapılabilir.

Dîvânu Lugâti't-Türk'ün yazılma amaçları arasında Türkçenin büyüklüğünü göstermek ve Araplara Türkçe öğretmek vardır. Diğer bir deyişle eserin yazarı olan Kaşgarlı Mahmud, sadece Araplara Türkçe öğretme amacı gütmemiş, bunun yanında Türk diline hizmet etmek de istemiştir (Yavuz, 1983: 9).

Dîvânu Lügâti't-Türk, yabancılar için Türkçe öğretimi konusunda günümüze ulaşan veya tespit edilebilen ilk eser olması ve bir sözlük olması nedeniyle özel bir yere ve öneme sahiptir. *Dîvânu Lügâti't-Türk*'ten önce yabancı dil öğretimi hususunda Türkçe kaynaklar arasında Türkçe öğretimine yönelik müstakil bir eserin bulunmadığı anlaşılmaktadır (Melanlıoğlu, 2008: 475).

Dîvânu Lügâti't-Türk yalnızca Türkoloji çalışmaları için önemli bir kaynak değildir. Bunun yanı sıra nasıl hazırlandığı göz önüne alındığında görülür ki zamanının çok ötesinde bir anlayışla kaleme alınmıştır. Bundan dolayı da günümüze dek değerini muhafaza etmiştir. *Dîvânu Lügâti't-Türk*'ün dil öğretim metoduna bakıldığında günümüzde de oldukça yaygın olarak kullanılan yöntemlerden istifade edildiği görülmektedir (Onan, 2003: 436).

Kaşgarlı Mahmud, eserinde Türkçenin bir gramerini ortaya koymak yerine, daha çok kültürel bir çalışma addedilebilecek sözlük çalışması yapmıştır. Orta Asya'da pek çok yeri dolaşarak muhtelif bölgelerden kelimeleri derlemiş ve bir anlamda bir ağızlar sözlüğü de ortaya koymuştur. Kaşgarlı Mahmud'un asıl amacı ise, Araplara Türkçe öğretmektir. Bundan dolayı *Dîvânu Lügâti't-Türk*'ün maddeleri Arapçadır ve açıklamaları Türkçedir. Açıklamalarda farklı telaffuzlara yer vermesi ve bazen bu açıklamaları derlediği şiirlerle kuvvetlendirmesi, eserin önemine katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla *Dîvânu Lügâti't-Türk* sadece Türk tarihinin en değerli eserlerinden biri olmakla kalmamakta, dünyadaki dil tarihi çalışmaları açısından da büyük önem taşımaktadır.

Dîvânu Lügâti't-Türk'ü bugünün modern dil öğretim kitaplarıyla kıyaslamak doğru bir yaklaşım olmayacaktır, zira her şeyden önce *Dîvânu Lügâti't-Türk* bir dilbilgisi kitabı değil, bir sözlüktür. Dil tarihi açısından eşsiz bir kaynak olan bu eser, Türkçedeki kelimelerin

etimolojisinin araştırılması bağlamında da oldukça önemlidir. Türkçe ve Arapça birbirinden oldukça farklı diller olup bambaşka dil ailelerine olması, Kaşgarlı Mahmud'un döneminde Türklerin yaşadıkları bölgede envaiçeşit lehçe bulunması, Türklerin yaşadıkları bölgelerin çok dilli bir görünüm arz etmesi, Türklerin yeni kabul ettiği İslam dininin Arapçayla beraber yaygınlık göstermesi ve Araplarla Türklerin ticaret yapması gibi faktörler de eserin yazılma sebepleri arasındadır (Onan, 2003: 427). Bununla beraber Kaşgarlı Mahmud'un iki amacı vardır ve bu amaçlardan biri idealist diğeri pratik sebeplerden kaynaklanmıştır. Birincisi, Türkçenin Arapçadan eksik kalır yanı olmadığı; ikincisi ise, Türklerin İslam dinini kabulleri ve fetihlerinin artması sonucunda Müslüman ülkelerdeki nüfuzlarıyla birlikte Türkçe de önem kazandığından, Araplara Türkçe öğretmekti (Canpolat, 1999: 19).

Yapılan son araştırmalara göre bir yabancı dili öğrenirken, hedef dilin kültürel değerlerine de hâkim olmak öğrenimi kolaylaştırmaktadır (Kocaoğlu, 1999: 48). Bu bağlamda Kaşgarlı Mahmud eserini yazarken Avrupa'da oldukça geç bir dönemde ortaya çıkan tümevarımcı bir yaklaşım kullanmış ve kuraldan örneğe değil, örnekten kurala ilerlemiştir. Başka bir deyişle, önce örneği vermiş, sonra kuralı açıklamıştır. Bu açıdan da dikkate değer bir eserdir (Onan, 2003: 439).

Kaşgarlı Mahmud'un eserinde bazı yabancı dil öğretim metotlarını kullanmıştır. Bu metotları şu şekilde açıklamak mümkündür: 1) Medreselerde öğretildiği gibi daima kural verilmemiştir. Bunun yerine pek çok örnek verilmiş ve örneklerden ilerleyerek kuralı aktarmaya çalışılmıştır. Diğer bir deyişle tümevarım yöntemine başvurulmuştur. 2) Yazar, bir dilin öğrenilmesinde örneklerin ve metinlerin öneminin farkındaydı; örneklerinin çoğunu hayatın içinden, darbimesellerden, deyimlerden, şiiirlerden vb. derlemiştir. 3) Yazar, Türk kültürünün tanınması ve yaygınlaşması için hassasiyet göstermiştir. 4) Bir dilde tekrar yapmanın ehemmiyetini gözler önüne sermiştir. Bundan dolayı daha önce öğrettiklerini sık sık tekrar etmiştir. 5) Bu yöntemleri bulana kadar dek uğraşan yazar, eserini iki yıl içinde üç defa yazmış, beğenmemiş ve sonunda dördüncü defa yazmıştır. Bu şekilde kendisinden sonra eser yazacaklara önemli bir ders vermiştir (Akyüz, 2009: 38).

Sonuç olarak *Dîvânu Lüğâti't-Türk*, Türk yazın tarihinde ilk sözlük, ilk antoloji ve ilk ağızlar sözlüğüdür. Bunun yanı sıra ilk defa bir Türk dünyası haritası ihtiva etmesi bakımından da ayrıca bir değeri vardır. (Kaçalın, 1991: 446-449)

2.2. Kıpçak Sahasında Yabancılara Türkçe Öğretimi

Kıpçak sahasında ortaya çıkan Türk devletlerinin yaptığı ticari ve dini faaliyetler neticesinde pek çok etkileşimden söz etmek mümkündür. Bu etkileşimler neticesinde, Türkçeye

olan ilgi de artmış, birtakım sözlük ve dilbilgisi kitapları kaleme alınmıştır. Memluk Devleti'nin yöneticileri Türk olduğundan, Türkçeye olan rağbet artmış ve Araplar da artık çeşitli saiklerle Türkçe öğrenmeye başlamışlardır. Söz konusu dönemde, Türkçe öğrenmedeki en büyük amaçlardan biri hiç şüphe yok ki ticaret yapmak olmuştur, zira yönetici sınıf, diğer bir deyişle sermayeyi yöneten ve elinde bulunduran grup Türkler olduğundan Arapların da Türkçeyi öğrenmesi gerekmektedir.

Bu dönemde Türkçenin itibarı arttıkça, kurulan Türk devletlerine katılmayı ve münasebetlerini ilerletmeyi amaçlayan Araplar Türkçe öğrenmeye başlamıştır. Bunun yanı sıra bölgede Türk nüfusu arttığından Araplar, yeni yerleşenlerle iletişim kurmak için Türkçe öğrenmeye çalışmışlardır. Bu ilginin bir sonucu olarak Araplara Türkçe öğretmeyi amaçlayan kitaplar yazılmıştır (Biçer: 2012: 117).

13. yüzyıldan sonra, Yakın Doğu bölgesinde, özellikle Karadeniz'in kuzeyinde, Kıpçak Türkçesi adı verilen önemli bir idari dil, Arapça konuşan nüfusa tanıtılmak amacıyla yazılan sözlükler ve gramer kitapları aracılığıyla yaygınlaştırılmıştır. Bu çabaların sonucunda günümüze geniş bir Kıpçak Türkçesi külliyatı ulaşmıştır, bu da dilin yapısını, gramerini ve kelime dağarcığını belgelemiş ve gelecek kuşaklara aktarmıştır (Öner, 1998: 19).

Türkmen-Kıpçak özelliklerine sahip Türkçenin, Mısır ve Suriye gibi bölgelerde artan önemiyle birlikte, Arapça konuşanlar arasında bu dillerin öğrenilmesi ve incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu durum, o döneme ait Türkçeyi tasvir eden birçok dilbilgisi ve sözlük kitabının yazılmasına yol açmıştır. Bu çabalar, Türkçenin bu bölgelerde daha geniş bir şekilde kullanılmasına ve anlaşılmasına katkıda bulunmuştur (Özyetgin, 2001). Mısır ve Suriye gibi bölgelerde Türkçenin öneminin arttığı zamanlarda, Arap bilginlerince Araplara Türkçe öğretmek amacıyla bir dizi dilbilgisi kitabı ve sözlük kaleme alınmıştır. Bu eserler, Arapça gramer kurallarına uygun olarak kaleme alınmış olmalarına rağmen, içerdikleri dil bilgisi konuları ve Türkçe kelimeler açısından Türk dil tarihinde önemli bir konuma sahiptir. Söz konusu eserler, Arapça konuşulan topluluklarda Türkçenin öğrenilmesine ve anlaşılmasına katkı sağlamış ve bu bölgelerde Türkçenin kullanımının yaygınlaşmasına yardımcı olmuştur (Toparlı, Çögenli ve Yanık, 1999: III).

Söz konusu eserler hem Türkler hem de Araplar tarafından yazılmıştır. Burada göze çarpan detay ise eserlerin daha çok gündelik dilde kullanılan kelimelere yer vermeleri ve pragmatik hedeflerinin olmasıdır. Bunlar edebiyat, siyaset veya dilbilgisi alanındaki çalışmalardan çok, günlük hayatta insanların hayatlarını idame ettirebilmeleri için Türkçenin öğrenilmesi ve öğretilmesini hedefleyen oldukça önemli eserlerdir. Bununla birlikte, *Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fil-*

Lûgati't-Türkiyye gibi hem akademik hem de edebi Türkçe üzerine yazılmış başka eserler de vardır.

Kıpçak döneminde yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili yazılan eserler şunlardır: *El-Kavânîni'l-Küllîyye li-Zabti'l-Lûgati't-Türkiyye*, *Codex Comanicus*, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*, *Kitâbü'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk*, *Bulgatü'l-Müşâk fi Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak*, *Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lûgati't-Türkiyye*, *Ed-Dürretü'l Mudiyye fi'l-Lûgati't-Türkiyye* (Biçer: 2012: 118).

Kıpçak döneminde yazılan sözlük ve gramer kitaplarının genel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Biçer: 2012: 119):

- Eserlerde Kıpçak Türkçesinin ağız özellikleri değil, dönemin standart yazı dili olan Oğuz-Kıpçak karışık dili kullanılmıştır.
- Eserler Arapçanın gramer sistemine uygun olarak yazılmışlardır.
- Arapça kelimeler siyah yazılırken, Türkçe kelimeler kırmızı yazılmıştır.
- Eserlerin sözlük bölümlerinde sözcükler konulara göre düzenlenmiştir, böylece anlam olarak birbirine yakın kelimelerin öğretimi kolaylaşmıştır.
- Dilbilgisi konuları anlatılırken konuyu pekiştirmek için örnekler verilmiştir.
- Sözlük kısmında kelimelerin hangi lehçeye ait olduğu vurgulanmıştır.
- Farklı milletler arasında günlük iletişimi güçlendirmek için ticari, sosyal ve kültürel alanlarda kullanılan kelimelerin öğretilmesi hedeflenmiştir.
- Türkçe olduğu düşünülen pek çok Arapça ve Farsça sözcük vardır.
- Sözlük ve dilbilgisi kısımlarının ağırlıklı olarak dilbilgisi-çeviri yöntemiyle oluşturulmuştur. Bu da dilbilgisi kurallarının öğrenilmesine ve kelime dağarcığının genişletilmesine katkı sağlamıştır.
- Çoğunlukla okuma ve yazma becerilerini geliştirmek için yazılmışlardır.

2.3. Çağatay Sahası: Muhakemetü'l-Lugateyn (1498)

Kronolojik olarak ilerlenecek olursa Kaşgarlı Mahmud'dan sonra Orta Asya'da ortaya çıkan ve dil üzerine bazı düşünceler, dahası eserler ortaya koyan kişi Ali Şir Nevai'dir. Ali Şir Nevai zamanında Orta Asya'nın tabiri caizse *lingua franca*'sı olan Farsça, gerek *Şahname*'nin gerekse de *Şahname*'den sonra ortaya çıkan klasik edebiyatın güçlü etkisiyle Orta Asya'da hemen her edibin bildiği bir dildi. Ali Şir Nevai de bir edip ve münevver olarak Farsçaya hâkim olmasına karşın bu dilde eser vermek yerine, kendi anadili olan Türkçeyi kullanmış ve Türkçe şiirler söylemiştir.

Ali Şir Nevai bu eserinde, Türkçeyi döneminde oldukça yaygın bir edebiyat dili olan Farsça ile kıyaslayarak edebi sanatlar ve ses bilgisi bakımından Türkçenin Farsçadan daha üstün olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Nevai yazın hayatına henüz on beş yaşındayken başlamıştır. Onun zamanında Fars edebiyatına kendisinden daha hâkim kimsenin bulunmadığını öne sürerek bu çalışmasında ne kadar ciddi olduğunu göstermiştir. Böylelikle de daha sonraki muhtemel eleştirilere bir anlamda cevap vermiştir (Bilgin: 2020: 395-396).

16. yüzyıl yazarlarından Ali Şir Nevai, Türkçenin morfolojik ve fonolojik özelliklerine odaklanan bir dilbilimci olarak bilinir. Özellikle *Muhakemetü'l-lugateyn* adlı eserinde, Farsça kelimelerin Arapça unsurlarla açıklanabileceğini ve Türkçenin ince anlamlarını yansıtan yaklaşık yüz kelime sıralamıştır. Nevai, dilbilimci olarak duruşunu bu eseriyle gösterirken, aynı zamanda devletin inşası için yazı dillerinin önemini de vurgulamaktadır. Eserde, dilin karmaşıklığına ve iki dilliliğe de dikkat çekmekte, bu da Nevai'nin dilin sosyal ve kültürel önemini anlama ve değerlendirme yeteneğini yansıtmaktadır. (Köktekin, 2002: 121).

Muhakemetü'l-lugateyn yabancılar için Türkçe bağlamında değerlendirildiğinde, dilbilgisi-çeviri yöntemini kullanarak tümevarım ve karşılaştırmalı dilbilim ilkelerine göre akademik amaçlı Türkçe öğretmeyi amaçladığı görülebilmektedir. Dilbilgis çeviri yöntemi edebi Türkçenin öğretimini içermektedir. Nevai'nin bu eserdeki amacı günlük hayatta kullanılan Türkçeyi değil, akademik amaçlı edebi Türkçeyi öğretmektir (Bayraktar, 2022: 58-71). Dolayısıyla eserde dilbilgisi öğeleri daha baskın olup tek tek örneklerden hareketle bir bütün oluşturulmaya çalışılmıştır. Konuşma dili ve günlük pratiklerde kullanılan dil Nevai'nin ilgi alanına girmemiştir.

2.4. Anadolu Sahası ve Osmanlı Döneminde Yabancılar Türkçe Kitapları

Selçuklu Devleti döneminde Farsça edebiyat dili olduğundan, Türkçe bir anlamda ihmal edilmiştir. Halk ve ordu çoğunlukla Türkçe konuştuğu halde, bu dönemde ortaya çıkan eserler genellikle Farsça kaleme alınmıştır. Farsça yalnızca İran'da değil, Orta Asya ve kısmen Anadolu'da da *lingua franca* derecesinde etkin bir dil olmuştur. Ne var ki Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu Devleti yıkılınca ortaya çıkan Türk beyliklerinde Türkçe muhafaza edilmiş, dahası yerel yöneticiler edipleri Türkçe yazmaya teşvik etmiştir. Bu itibarla Türkçe yazılan eserlerin sayısı artmış ve Türkçe öğretimine dair de bazı eserler ortaya çıkmıştır.

Anadolu beylikleri, Türkçenin gelişmesine katkı sağlayarak Türkçeyi koruyup desteklemişlerdir. Türkçenin kullanımını teşvik etmeleri ve Türkçe eserlerin yazılmasını desteklemeleri, aslında beylerin Arapça ve Farsça dillerini yeterince bilmiyor olmalarından

kaynaklanmıştır. Bu durum, beyliklerin Türkçeyi yönetimde ve iletişimde tercih etmelerine yol açmıştır, böylece Türkçenin yaygınlaşmasını ve gelişmesini sağlamışlardır (Yavuz, 1983: 10).

Kültürel faaliyetlerin hükümdar ve devlet adamları tarafından desteklenmesinin dışında Türkçe eserlerin yazılma sebepleri sekiz maddede toplanabilir: 1) Türk halkının Türkçe yazma mecburiyeti ve Türkçe öğrenme isteği. 2) Mezhep büyüklerinin halkı aydınlatmak için Türkçe yazmaları ve konuşmaları. 3) Türkçe eserler yazarak millete ilim yönünden hizmet etme, hayırla yâd edilme ve unutulmama düşüncesi. 4) Çeviri isteğinin yanı sıra Tatar ve Kırım Türkçesindeki eserleri bu lehçeyi beğenmeyerek Anadolu Türkçesine tercüme etme çabaları. 5) Mesleki gayret. 6) Yeni konular arayışı. 7) Türklük bilinciyle yapıt ortaya koyanlar (Yavuz, 1983).

Eski Anadolu Türkçesi devrinde, medreselerde Türkçenin birinci dil olarak öğretilmesini sağlamak amacıyla çeşitli Türkçe ders kitapları hazırlanmıştır. Bu dönemde, yabancıların Türkçe öğrenmelerini teşvik etmek için ise Cemâlî'd-dîn İbn-i Mühennâ tarafından kaleme alınan *Hilyetü'l-İnsân ve Heybetü'l-Lisân* (İbn-i Mühennâ Lûgati) adlı bir kitap bulunmaktadır (Biçer: 2012: 122).

Osmanlı döneminde yabancılarla yönelik Türkçe dersleri, Yeniçeri Ocağı'na devşirme olarak alınan Hristiyan çocuklara verilen Türkçe dersleriyle başlayabilir. Osmanlı'nın Balkanları işgal etmesinin ardından, Balkanlar'daki savaşlarda esir düşen bazı Hristiyanların kendi istekleriyle Müslüman olduğu ve Türkçe öğrendiği gözlemlenmiştir. Balkanlar'da yaşayan topluluklar arasında Türkçe öğrenenlerin sayısının hiç de az olmadığı bilinmektedir (Karal, 2001: 31).

Bunun yanı sıra üç kıtaya yayılan bir imparatorluk olarak Osmanlı Devleti ile ticari faaliyetlerini devam ettirmek veya başlatmak isteyen Avrupa devletleri elçilerinin veya tacirlerinin de Türkçe öğrenmesi gerekmektedir. Ayrıca büyük bir coğrafyaya yayılan Osmanlı Devleti'nde yerel yöneticiler Türk olduğundan, halkın da Türkçe bilmesi gerektiği durumlar az değildi. Bürokraside ve orduda Türkçe konuşulması hem Müslüman hem de gayrimüslim tebaanın bu dili mecburiyetten öğrenmesini gerekli kılan koşullardandı.

Avrupa'dan Osmanlı topraklarına gelen pek çok seyyahın kaleme aldığı seyahatnamelerden de anlaşılacağı üzere, 15. yüzyıldan itibaren Osmanlı topraklarına olan ilgi bir hayli fazlaydı. Osmanlı Devleti'nin askeri başarılarının neticesinde Avrupa'da oluşan Türk-Müslüman imgesinin Türkoloji araştırmalarına olumlu katkıları olduğu bir gerçektir. Sözgelimi Almanya'da Türkoloji çalışmaları bürokratik ilişkiler sonrasında başlamıştır (Gül, 2006: 56-117). Ayrıca 1612 yılında Almanya'da Türkçenin ilk gramerini yazan Stuttgartlı Hieronymus Megiser de Türkçe öğrenmiş, yazdığı dilbilgisi kitabını o dönemki üniversite kütüphanelerine

dağıtmıştır. Ayrıca Leipzig Üniversitesinde Türkoloji profesörü olmuştur. Bu bölüm Avrupa’da bir ilktir ve Hieronymus Megiser, öğrencilerine de Türkçe öğretmiştir (Dilaçar, 1989: 210).

Avrupalıların Türkçe öğrenme isteği ve Osmanlı İmparatorluğu ile artan siyasi ve ticari ilişkiler, birçok Avrupa üniversitesinde Türkoloji bölümlerinin kurulmasına neden olmuştur. 19. asrın sonlarında ve 20. asrın başlarında, bir dizi önemli keşif Türkolojinin bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıkmasına yol açmıştı (Adıgüzel, 2001: 30).

Tanzimat dönemiyle birlikte Batı edebiyatını araştırma sahası olarak belirleyen aydınlar, Batı dillerini öğrenmeye daha çok gayret etmişler ve Türkçeyi yer yer ihmal etmişlerdir. Gelgelelim bu durum Türkçenin büsbütün göz ardı edildiği anlamına da gelmemektedir. Nitekim Osmanlı döneminde de hem yerli hem de yabancı müelliflerce pek çok Türkçe dilbilgisi kitabı yazılmıştır (Barın, 2012: 121-136). *A Practical Grammar of the Turkish Language with Dialogues and Vocabulary* (1854), *Le Guide de la Conversation en Français et en Turc* (1839), *Elifbâ-yı Osmanî* (1892), *Dialogues Français-Turcs, Précédés d’une Vocabulaire* (1852), *Conversazione in Lingua Turca Elkaliona* (1893), *Theoretisch- Practische Türkische Sprachlere* (1829), *Lehrbuch der Modernen Osmanisches Sprache* (1893), *Kitabü’t-Tuhfetü’l-Abbasiyetü’l Medreset el Aliyetü’t - Tevfikiye* (1884), *Abrégé de Grammaire Turque* (1869), *Practisches Handbuchder Osmanische – Turkischen Sprache* gibi eserler bu döneme ait yayınlardan bazılarıdır (Doğan, 2011: 34-49).

İran sahası da Osmanlı döneminde Türkçe dilbilgisi kitabı ve sözlük bakımından oldukça zengin malzeme sunmaktadır. Orta Asya’dan Türkiye’ye göç eden Türklerin uğrak yerlerinden, daha doğru bir ifadeyle yurt edindikleri yerlerden biri de İran’dır. Asırlarca Türklerin yönetimde bulunduğu bu coğrafyada da Türkçenin öğretilmesine dair kitaplar yayımlanmıştır (Başar, 2020: 133-148).

Kava’id-i Türki ve Mazhare’l-Türki ve Tecridü’l-lügat gibi eserlerde dilbilgisi öğrenmeye yönelik açıklamaların yanı sıra kitabın sonundaki listeler kullanılarak kelime öğretimi yapıldığını söylemek mümkündür. İletişimin önemli bir unsuru olan atasözlerinin derlendiği *Emsal u Hikem-i Türki* gibi el yazmalarının da bulunması dikkat çekicidir (Başar, 2020: 133-148). Dolayısıyla İran da Selçuklular döneminden günümüze değin gerek Türk nüfusunun fazla olması gerekse de Türk hanedanlar/yöneticiler tarafından asırlarca yönetilmesi nedeniyle Türkçenin ve Türkçe öğrenmenin etkin olduğu alanlardan biridir. Aynı şekilde Hindistan bölgesi de Türklerin yöneticilik yaptığı bölgeler arasında olup Türkçenin konuşulduğu, dahası yazıldığı bölgeler arasındadır.

2.5. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Yabancılara Türkçe Öğretimi

1984 yılında değin Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretime dair herhangi bir kurum yoktur. Ankara Üniversitesi’nin açtığı TÖMER, bu alanda yapılan ilk kurumsallaşma girişimidir. Cumhuriyet döneminde Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin (bugünkü Türk Dil Kurumu) kurulmasından sonra Türkçeye ve Türkçe öğretime önem verilmeye başlamıştır. Söz konusu cemiyet sayesinde pek çok kitap yayımlanmış ve Türkçe araştırmalarında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Cumhuriyet döneminde, Türkçe öğretimi yabancılara yönelik çeşitli üniversitelerin çatısı altında önemli bir gelişim göstermiştir. Bu alanda öncü rol oynayan kurumlar arasında Boğaziçi Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi öne çıkmıştır. Bu üniversiteler, yabancılara Türkçe öğretimi konusunda ilk kaynakların hazırlanmasına da öncülük etmiştir. Hikmet Sebüktekin Boğaziçi Üniversitesinden, Kenan Akyüz ise Ankara Üniversitesinden bu çalışmalarını başlatan öncü araştırmacılardandır (Erdem, 2009: 890).

Yabancılar için Türkçe Dersleri: Konuşma, Okuma (1965), *Yabancılar için Açıklamalı Uygulamalı Türkçe* (1969), *Yabancılar için Türkçe-İngilizce Açıklamalı Türkçe Dersleri* (1981), *Yabancı Uyrıklı Öğrenciler için Türkçe Öğreniyorum* (1985), *Türkçe Öğreniyoruz* (1982), *Yabancılar İçin Türkçe Dilbilgisi* (1994), *“Güneş” Türkçe Öğreniyoruz* (2003), *Türkçe Öğreniyoruz “Orhun”* (2003), *Yabancılara Türkçe Dersleri Kitapları* (1979), *Turkish for Foreigners*, *Yabancılar İçin Türkçe 1-2.* (1997), *Yabancılar İçin Türkçe Dilbilgisi* (1980) gibi kitaplar bu dönemde hazırlanan yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili bazı kaynaklar arasında zikredilebilir (Biçer, 2012: 128).

Günümüzde Türkçe öğretimi hususunda oldukça önemli bir kurum olan Yunus Emre Enstitüsü, bir kurum olarak, 2007 yılından beri bu alanda önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Türkiye’den atanan öğretmenler, Yunus Emre Enstitüsüne bağlı okullarda dünyanın birçok ülkesinde Türkçe öğretmektedirler. Bu sayede, Türk kültürünün ve dilinin uluslararası alanda tanıtılması ve yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. Bu enstitülerde yapılan kültürel faaliyetler hem Türkçenin hem de Türk kültürünün yaygınlaşmasında oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

Günümüzde pek çok üniversitenin hazırlık bölümü vardır. Bu hazırlık bölümlerinde üniversitelerin kendi yayınları ders kitabı olarak okutulmakta ve çağdaş yayınlar takip edilerek modern yöntemlere göre Türkçe öğretilmekte ve yayınlar yapılmaktadır. Üniversite ve özel kuruluşlarda Türkçe öğretiminde en çok kullanılan kaynaklardan biri de *Yeni – İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Ders Kitabı*’dır. A1 seviyesinden C2 seviyesine kadar olan *Yeni İstanbul*, bugün başta İstanbul olmak üzere gerek Türkiye’nin çeşitli şehirlerinde gerekse de yurtdışında öğretmenlerin en çok tercih ettiği kitaplardan biridir. Okuma, dinleme, yazma ve

konuşma bölümleri göz önüne alınarak hazırlanan *Yeni İstanbul*, sürekli gözden geçirilerek yeni baskılar yapılmakta ve iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Bunun yanı sıra 2020 yılında yenilenmesinin ardından da akıllı tahta uyumu sağlanmış ve etkileşimli kitap haline getirilmiştir. Tespit edilebildiği kadarıyla Türkiye’de kamuya açık bir şekilde şu anda etkileşimli kitap olarak satılan tek kaynak *Yeni İstanbul*’dur. Bu yönüyle de kayda değer bir kaynaktır.

3. YENİ İSTANBUL ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE VE DABEI – DEUTSCH FÜR JUGENDLICHE KİTAPLARINDA KİTAP TEKNOLOJİSİNİN KULLANIMI VE KONULAR

3.1. E-Kitap ve Z-Kitap

E-kitaplar (elektronik kitaplar) basılı bir kitabın dijital ortama aktarılmasıyla oluşan veya dijital ortamda hazırlanan kitaplardır. Zenginleştirilmiş kitap adıyla bilinen z-kitaplar ise genellikle derslerde materyal olarak kullanılan kitapların dijital ortamda sunulmasıdır. Fakat hemen belirtmek gerekir ki bu tür kitaplar, matbu kitapların yalnızca dijital ortama aktarılmasından ibaret değildir.

E-kitaplar, müfredatın bir parçası olarak okutulan mevcut ders kitaplarının dijital ortama aktarılmasıyla oluşturulduktan sonra elektronik ders kitapları (e-ders kitapları) olarak adlandırılmaktadır (Öngöz, 2015). Z-kitaplar ise aslında e-kitap olup, görsel bakımdan zenginleştirilmiş, işitsel öğeler barındıran ve matbu kitapta olduğu gibi üzerine notlar alınabilen akıllı tahta uyumlu, tablet, bilgisayar ya da akıllı telefonda kullanılabilen ders kitaplarıdır.

Şu bilinen bir gerçektir ki gelişen bilgisayar teknolojisi kitapların formlarını da değiştirmiştir. 20. yüzyıla değin kitabın geleneksel şeklinde bir değişimden söz etmek zordur. Gelgelelim 1940'lı yıllardan itibaren fantastik romanlarla bir hayal başlamıştır. 1960 yılına gelindiğinde ise Alan Kay'ın *Dynabook* kitabında ilk kez e-kitapların varlığı ve gelişimi işlenmiştir. Daha sonra konu çeşitli araştırmalar tarafından ele alınıp tartışılmıştır (Anameriç ve Rukancı, 2003).

Okuma eyleminin matbu kitaplardan elektronik ortama geçmesiyle birlikte yalnızca kitaplar değil tabletler, masaüstü bilgisayarlar, akıllı telefonlar, kindle'lar ve akıllı tahtalar da bu eylemin bir parçası olmuşlardır. Böylelikle okuma artık her yerde kolayca ulaşılabilen bir eyleme dönüşmüş, teknolojik imkânların sayesinde katlanarak her alanda genişlemeye başlamıştır. Ne var ki e-kitabın avantajları gibi dezavantajları da bulunmaktadır (Elkatmış, 2021). E-kitapların avantajlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Öngöz, 2015):

1. Kolay depolanmakta, saklanmakta ve taşınmaktadır,
2. Maliyeti düşüktür ve kısa sürede yayımlanmaktadır,
3. Çevre dostudur,
4. İlgi çekicidir çünkü ihtiva ettiği görsel ve işitsel malzeme fazladır,
5. Materyal içinde arama seçeneği vardır,
6. Paylaşımı ve dağıtımı kolaydır,
7. Kişiyeye özel kullanım sunabilir,
8. Ücretsiz erişmek mümkündür ve sayıları bir hayli fazladır,
9. Kolay güncellenir.

Dezavantajları ise:

1. Yazarın iş yükü fazladır çünkü tanımı, pazarlaması ve yayını sırasında yazar da çok fazla uğraşmaktadır,
2. Güvenlik zafiyeti olabilir çünkü internet ortamında virüs vb. saldırılar olabilir,
3. Baş ağrısı ve göz yorgunluğuna yol açabilir,
4. Telif hakları problemi hâlâ sorunludur,
5. Kullanımında yazılım ve donanım ihtiyacı doğar,
6. Nitelik sorunu ortaya çıkabilir çünkü çok farklı formatta e-kitap mevcuttur.

Dolayısıyla elektronik kitapların kullanımını kişiden kişiye değiştirmekle birlikte yayıncılık sektöründe hâlâ yeni, ancak gelişmeye açık, dahası her geçen gün gelişen bir alandır. Bununla beraber, akıllı telefonların, tabletlerin ve bireyin yanında kolaylıkla taşıyabileceği diğer teknolojik araç-gereçlerin yaygınlaşmasına paralel olarak genişlemeye ve gelişmeye de açıktır. Olumlu ve olumsuz veçheleri olan e-kitap olgusuna duygusal ve zihinsel anlamda hazırlıklı olmak gerekmektedir, zira son zamanlarda yayımlanan kitaplar yalnızca matbu olarak değil, teknolojik unsurların kullanılmasıyla birlikte elektronik ortamda da yayımlanmaktadır. Bundan dolayı matbu kitapların sektördeki hâkimiyetini sarsacak kadar yaygınlaşması ihtimal dâhilindedir. Dolayısıyla tüm bu gelişmeleri bir felaket olarak nitelendirmek yerine doğal bir durum olarak görmek ve yaklaşmak daha doğru olacaktır. Ayrıca teknolojinin sunduğu yeniliklerden istifade ederek bunu bir fırsat olarak görmek de mümkündür (Elkatmış, 2021).

Elektronik kitaplar, geleneksel matbu kitaplara göre daha az maliyetle basılmaktadır ve bu durum sektörün sürdürülebilirliğine olumlu bir katkı sunmakla birlikte hayat standartlarına da uygun olabilirler. Kullanmak için bilgisayar teknolojileri gereken e-kitaplara erişim genelde internet üzerinden yapılmaktadır ve koleksiyon şeklinde toplanmaları kolaydır. Bununla beraber, başka bir basılı materyale ihtiyaç duyulmaması da en önemli hususiyetlerinden biridir. E-kitaplar içerdikleri bilgiler, çevrimiçi bağlanabilme ve internetsiz ortamda indirdikten sonra kullanılma olanakları sunmaktadır. E-kitaplar söz konusu olduğunda, gizlilik garanti edilebilir, format dışında içerikler de kişileştirilebilmektedir (Connaway, 2003).

E-kitapların ortaya çıkması matbu kitapların basıldığı döneme tekabül etmektedir. Pandemi ve toplumdaki birtakım değişimler neticesinde dijital içerikli materyallere okurlarda daha fazla rağbet olmuştur. Bilgi dijital ve internet üzerinden daha hızlı yayıldığından bu durumda etkili bir rol oynamıştır. Hayattaki en önemli olgulardan biri zaman ve zamanın yönetilmesidir. Yaşamın hızlı akışı içinde insanlar günlük işlerini en pratik ve hızlı şekilde çözme eğilimindedir. Hiç şüphesiz matbu bir kitabın yayımlandıktan sonra dağıtıma çıkması ve mağazadaki raflarda yerini alması e-kitaba göre daha uzun sürecektir. Bundan dolayı insanlar zaman kaybetmek, maddi

tasarruf sağlamak ve yorulmamak için e-kitaba yönelebilmektedir. Dijitalleşme insanlara daime kolaylık sunmakta, hızlı erişim sayesinde fiziki anlamda yorulmak engellenmektedir. Gelgelelim bu durum, okuru ve kitabı bir kültür olarak gören bireyde, fiziki bir deneyime ulaşmada engellerden biridir (Kuzu, 2023).

Ders kitaplarının çeşidi ve içeriklerini belirlemede bilgi ve iletişim teknolojisi son derece önemli bir oynamıştır. Matbu kitaplar yerine e-kitaplar kullanılmaya başlanmıştır. Kitaplar artık bilgi vermek yerine bilgiye yönlendirmekte, öğrenenin tekrarlaması yerine öğrenenin eriştiği bilgilerden yeni ve farklı bilgiler ortaya koymasını beklemektedir. Bunun yanı sıra ders kitaplarının bazı prensiplere göre hazırlanması gerekmektedir ki bunun sebebi de kitapların daha etkili ve verimli olmasıdır. (Işık, 2013)

Ücretli ya da ücretsiz olsun elektronik kitap yayıncılığında bir artış olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bunda en etkili rolü de e-kitapların popülerleşmesi oynamıştır. E-kitap yayıncılığı söz konusu olduğunda akla ilk gelen olay 1971 yılında ortaya çıkan “Project Gutenberg”dir. Bu proje e-kitap satışı yapan siteleri etkilemiştir. Türkiye’de D&R ve İDEFIX.COM e-kitap satışı yapan iki ticari kuruluş olarak bilinmektedir. Günümüzde var olan en büyük e-kitap platformu ise kuşkusuz Google Book’tur. Google Book aracılığıyla uluslararası ve ulusal nitelikteki pek çok kitaba elektronik ortamda erişim sağlanabilmektedir. Ayrıca matbu kitapların özetine veya belirli bir sayfaya kadar bizzat kitaba ulaşmak da mümkündür. Bu sitede milyonlarca kitap okurun dikkatine sunulmuştur ve en çok satanlar listesi, klasikleri ücretsiz sunması ve pahalı ders kitaplarına erişim sunması bakımından oldukça önemli bir sitedir. Apple iBooks Store gibi bir başka platform da, kullanıcıların iPad, iPhone veya iPod touch gibi Apple destekli cihazlarla erişebildiği uygulamalar aracılığıyla geniş ve kaliteli bir e-kitap koleksiyonunu sunmaktadır. Bu platform, çeşitli içeriklere erişim sağlayarak kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap vermektedir (Kuzu, 2023).

Adından da anlaşılacağı üzere z-kitaplar, elektronik kitapların daha zenginleştirilmiş halidir. Öğretmenin ve öğrencinin işlerini kolaylaştıran z-kitaplar, sadece metinden oluşan kitaplara kıyasla daha etkileşimli ve görsel açıdan bir hayli zengindir. Animasyonlar, işitsel öğeler, sesli materyaller, videolar ve interaktif grafikler gibi derste kullanılan materyaller, içeriğin daha etkili bir şekilde anlaşılmasına ve görsel hafızaların daha etkili kullanılmalarına yardımcı olmaktadır. Z-kitaplarla beraber öğrenciler konuları daha iyi anlayabilmekte ve içerdikleri teknolojik unsurlar neticesinde öğrenme daha aktif hale gelebilmektedir. Z-kitaplar oldukça etkileşimli özellikleri haizdir ve bu öğrencilerin derse odaklanmasına katkıda bulunabilmektedir. Z-kitaplar içindeki dijital içerikler çok hızlı entegre edilmekte ve böylece kullanıcılar çevrimiçi kaynakların yanı sıra multimedya içeriklere de kolaylıkla ulaşmaktadırlar.

Matbu kitaplara kıyasla z-kitapları geliştirmek, düzeltme yapmak ve yeni bir teknoloji eklemek de oldukça kolaydır. Not alma, işaret ekleme ve mevcut bilgilerin üzerine çizim yapma gibi işlemler etkileşime katkıda bulunmanın yanı sıra matbu kitabın özelliklerini dijital ortama aktardığı için e-kitabın kabulü üzerinde de olumlu bir etkiye sahiptir (Öngöz, 2015).

Z-kitaplar görsel açıdan da oldukça zengin materyallerdir. Özellikle yabancı dil ders kitapları söz konusu olduğunda, okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerini geliştirecek alıştırmalar ve aktiviteler matbu kitaplara göre daha kullanışlıdır. Öğrenen z-kitap üzerinde notlar alabilir ve bu notları kolaylıkla silebilir. Böyle bir imkân matbu kitapta varsa da hiçbir iz kalmadan yapılması zordur. Matbu kitaplar zaman içerisinde eskir ve yıpranır, z-kitaplarda böyle bir durum söz konusu değildir. Kitap olmanın en önemli gereklerinden biri kapağının, içindekileri ve dizin bölümlerinin olmasıdır. E-kitaplarda bu tür özellikler arayan kullanıcılar için e-mürekkep (e-ink) teknolojisi, cihazın katlanabilmesi ve matbu kitaplarda olduğu gibi sayfalar çevriliyor hissi veren özellikler yapılmaya çalışılmaktadır. Bu türden donanımsal çalışmalar, genellikle matbu kitap tercih eden okurları e-kitap kullanmaya teşvik etmeye yöneliktir (Öngöz, 2015).

Z-kitaplar matbu ders kitaplarına göre daha avantajlıdır, zira her şeyden evvel çevreye zarar vermemektedirler; elektronik cihaz kullanmaya alışkın bir nesle hitap etmektedirler; daha hızlı yenilenebilmekte ve teslim edilebilmektedirler. Matbu metinlere göre taşınmaları çok daha kolaydır. Ayrıca ucuzdurlar, depolama maliyetleri yoktur, depolamak için çok büyük alanlara ihtiyaç duyulmamakta ve eskimemektedirler.

Eğitim amacıyla hazırlanan e-kitapları ileri düzey, bileşik ve basit olmak üzere üç başlık altında kategorileştirilmek mümkündür. Sadece metinden oluşan e-kitapları basit; metnin yanında görsel ve diğer bağlantılar ihtiva eden e-kitaplar bileşik; grafiklerin olduğu, etkileşim sağlanan ve kendi içinde arama yapma olanağı bulunan e-kitapların ileri düzey olarak adlandırılması gerekmektedir (Öngöz, 2015). *Dabei ve Yeni İstanbul* kitaplarıyla etkileşime girmek mümkündür. Ayrıca söz konusu kitaplar grafik açıışınan zengindir ve kitap içinde arama yapma imkânı da vardır. Bundan dolayı *Dabei ve Yeni İstanbul* kitapları ileri düzey başlığı altında gruplandırılabilir.

E-kitaplar, günümüzde yaşanan her türlü gelişme, güncel bilgi ve iletişim teknolojisine sahip olmaya muktedirdir. Günümüzde öğrenme tarzları değişmiştir ve bunun neticesinde öğrenenlerin beklentileri ve tercihleri de buna paralel olarak değişime uğramıştır. Bu itibarla e-kitapların yalnızca birkaç görsel ve metinden oluşması beklenmemelidir, zira bu tercihleri ve beklentileri değişmiş öğrenenler için yeterli olmayacaktır. Günümüzde öğrenciler iyi birer teknoloji kullanıcı olduğundan e-kitaplar da bu nispette teknolojiyle donatılmalı çok fazla

etkileşime sahip olması bilhassa önemlidir. Sanal gerçeklik ve zeki öğretim sistemleri, not alma özelliği, kişisel öğrenme, arama butonunun olması gibi uygulamaların olması geçmişteki e-kitapların değişerek günümüze nasıl geldiğini gözler önüne sermektedir (Öngöz, 2015).

Sadece metinlerden çok fazla etkileşimi olan ve buna bağlı olarak da epey ürün yelpazesi bulunan e-kitapların kullanımı için öğretmenlere gereksinim duyulmaktadır. Söz konusu öğretmenler bu materyallerin nerede, nasıl ve ne zaman kullanacağını da bilmelidir. Buna göre öğrenenlerin seviyesi, teknolojik materyallere yatkınlığı, yaşı ve kazanımlar göz önünde bulundurulmalı ve e-kitapların öğrenme sürecine en etkili şekilde dahili için gerekli tedbirler alınmalıdır. Ayrıca öğrenenlerin homojenliği ve heterojenliğinin yanı sıra öğretmenlerin tecrübesi ve yeterli bilgisinin olup olmaması da bunda önemli bir oynamaktadır. E-kitaplar mümkün olan en iyi şekilde kolay hazırlanmaktadır, bundan dolayı kullanıcı öğretmenlerin fazladan bir mesai harcamasına gerek yoktur. Bu hususta öğrenene beceriler kazandırmak amacıyla teknolojinin verimli şekilde kullanılmasının yolları aranmalıdır (Öngöz, 2015).

Tüm bunlar göz önüne alındığında z-kitap teknolojisinin pek çok avantajı ve dezavantajı olduğu müşahede edilmektedir. Her ne olursa olsun z-kitap teknolojisi gerek Türkiye’de gerekse de diğer ülkelerde gittikçe yaygınlaşan bir olgudur. Her yaş grubuna hitap eden ders kitapları yayımlanmaya ve geliştirilmeye devam etmektedir. Hem devlet okulları hem de özel okullar z-kitap teknolojisinden faydalanarak yabancı dil derslerini sürdürmektedir. *Dabei ve Yeni İstanbul* kitaplarında da farklı yazılımlarla e-kitap teknolojisi kullanılmıştır. Her iki kitaba da yayınevlerinin sitesinden belli bir ücret ödeyerek ulaşmak mümkündür. İlerleyen bölümlerde *Dabei ve Yeni İstanbul* kitaplarındaki z-kitap teknolojisi ele alınacak ve kitaplarda hangi kolaylıklara ve zorluklara yol açtığı tartışılacaktır. Fakat bundan önce etkileşimli kitaplar ile mobil öğrenme ele alınacak, avantajları ve dezavantajları tartışılacak, kitap yayıncılığına katkıları ve gelecekte hangi katkıları sunabileceği araştırılacaktır.

3.2. Etkileşimli Kitap ve Öğrenme

Hiç şüphesiz tarih boyunca kitap, belgelemenin en eski şekli olmakla beraber bilgiyi, fikirleri ve inançları depolamakta da en iyi araç olmuştur. Kültürlerin ve bilginin büyüyen gelişmesinde oldukça kritik bir rol oynayan kitaplar, beşinci asırdan itibaren büyük bir öneme sahiptir. Yayıncılık, öğrenmenin aracı, bilginin muhafızı ve yazının doğrudan doğruya ortamıdır. Dolayısıyla da yayıncılık sektörü beşinci asırdan itibaren belirleyici bir güce sahip olmuştur (Başak, 2013).

Kitapların geçmişine bakıldığında, belirli bir tasarımın varlığı, onların sadece kültürel bir miras olmaları ve toplumsal değişimi yansıtmaları nedeniyle değil, aynı zamanda içerdikleri bilgi ve verilerin yanı sıra basım teknikleri, kullanılan kâğıt türü, kapak tasarımları gibi özelliklerin toplumun gelişimine paralel olarak değişmesiyle ilişkilidir. Kitaplar, toplumun ihtiyaçlarına ve beklentilerine cevap vermek için sürekli olarak yenilenmekte ve evrim geçirmektedir (Moralı, 2019).

Günümüzde teknolojik imkânların getirisi olarak e-kitapların yaygınlaşmasıyla beraber iletişim biçimlerinin ve bilgiye erişimde kullanılan kaynakların artık elektronik ortama geçmesi, eğitim-öğretim alanına da etki etmiştir. Bu itibarla mobil öğrenme (m-öğrenme) ve elektronik öğrenme (e-öğrenme) kavramları ortaya çıkmıştır (Kara ve Keş, 2016).

Okullarda sıklıkla kullanılan akıllı, öğrencilerin istifade ettiği dizüstü bilgisayarlar, masaüstü bilgisayar atölyeleri, internette ulaşılması mümkün olan etkileşimli eğitim siteleri ve akıllı telefonlar, etkileşimli öğrenmenin artık büsbütün teknolojik araçlarla gerçekleştirildiğini, teknoloji sayesinde öğrenenlerin öğrenme sürecinin merkezde konumlanarak daha faal olmalarına olanak tanındığını göstermektedir (Kara ve Keş, 2016).

Etkileşimli e-öğrenme, eğitim sürecine yalnızca bireysel değil kurumsal anlamda da pek çok avantaj sağlamaktadır. E-öğrenme materyali teknolojik imkânlar sayesinde artık daha büyük kitlelere ulaştırılmaktadır. Böylelikle eğitimin kalitesi artmakta, üretim maliyetleri düşmekte, öğrenme süreci hızlanmakta ve fırsat eşitliği sağlanmaktadır (Bozkurt, 2013:14).

Etkileşimli öğrenme her şeyden önce öğrenen merkezli bir yöntemdir ve etkileşimli kitap da bu öğrenme şeklinin bir ürünüdür. Bununla beraber hem kurumsal hem de bireysel anlamda öğrenme sürecine doğrudan etki etmektedir. Gelecek nesillerin beklentileri ve becerileri göz önüne alınarak gelişmeye de devam etmektedir. Bu gelişim süreciyle birlikte eğitim-öğretim kurumları da güncellenmek durumundadır. Dolayısıyla etkileşimli e-öğrenmenin artık eğitim-öğretim sürecinde etkin bir role büründüğünü söylemek mümkündür (Kara ve Keş, 2016).

Yayıncılık sektöründe son yıllarda yaşanan bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişim ve değişimler birtakım yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Bu yenilik ve gelişimler neticesinde elektronik yayın/elektronik yayıncılık kavramları ortaya çıkmıştır. 1980 yılından sonra maliyetler matbu yayınların fiyatlarına paralel olarak artmıştır. Ne var ki daha ucuz teknolojinin sağladığı kolaylık nedeniyle, kütüphaneler elektronik yayınları giderek daha fazla kullanmaya başlamıştır. Elektronik yayınlar 1980'lerin sonu ve 1990'lara kadar kütüphanelerde kullanılmış, 2000'li yıllardan itibaren ise kütüphaneler elektronik dergileri içeren veri tabanlarına abone

olmuşlardır. Günümüzde kütüphaneler çoğunlukla elektronik kaynaklardan oluşmaktadır. Elektronik dergilerden sonra elektronik kitaplar da kütüphanelere girmiştir. Elektronik kitapların kullanımı bilhassa 2000'li yılların başından itibaren yaygınlaşmıştır. Bu gelişmenin temel nedenlerinden biri, özellikle yayıncılık, eğitim ve bilgi hizmetlerinde e-kitap kullanımının düşük maliyetli olmasıdır. Bir diğer önemli neden ise kullanıcılar için yer ve zaman tasarrufu, yazarlar için erişim ve yayınlama kolaylığıdır (Önder, 2010).

Eğitim ve öğretim faaliyetleri söz konusu olduğunda, özellikle etkileşimli e-kitap kullanımının birçok faydası bulunmaktadır. Ancak, başarılı bir eğitim öğretim süreci için etkileşimlerin dinamik unsurlar oluşturması önemlidir (Aydoğdu, 2001).

Etkileşimli e-kitaplar sayesinde öğretmenler öğrenenlere video izletebilir, ses dosyaları yükleyerek dinletebilir, sınav yapabilir. Bunun yanı sıra kullanıcılar, etkileşimli e-kitaplar aracılığıyla sosyal medya platformlarında arkadaşlarıyla iletişime geçerek paylaşımında bulunabilir. Bu da etkileşimi artırması açısından oldukça önemlidir (Biéas vd., 2012).

Bilgisayar ve mobil araçlar yaygınlaşınca e-kitaplar, pek çok kişinin hayatında ya da eğitim faaliyetlerinde basılı kitaplara alternatif olarak ortaya çıkmışlardır. Gelgelelim e-kitapların yaygınlaşmasının sonuçlarından biri olarak bu teknolojiyi kullananlar için yeni ihtiyaçlar doğmuştur. E-kitap okurları, elektronik mürekkep ve elektronik kütüphaneler, elektronik kitapların üretilmesinin ardından hemen akla gelen yenilikler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, kullanıcıların e-kitap içerikleriyle ilgili talepleri, bu teknolojiye yönelik yeni yaklaşımların gelişmesine öncülük etmiştir. Bu yaklaşımlardan biri de etkileşimli e-kitaplardır (Daş, Bölen, Daş, 2021).

Gerek kamu gerekse özel eğitim kurumları interaktif e-öğrenme sürecinin faydalarını göz önünde bulundurarak bu yönde yatırım yapmaya başlamışlardır. Dershaneler, özel okullar, devlet okulları, özel kurslar ve yayıncılık sektörü, etkileşimli öğrenmenin gittikçe yaygınlaştığını görerek kendi hedef kitlelerine uygun içerikle bulmakta veyahut da üretmektedirler. Bunun yanı sıra yukarıda zikredilen kurum ve kuruluşlar, projelerinde e-öğrenmeyle birlikte etkileşimli e-öğrenmeyi de göz ardı etmeden uygulama alanları açmaya çalışmaktadır (Kara ve Keş, 2016).

Yukarıda yazılan bilgiler göz önüne alındığında, etkileşimli kitapların gerek bireysel gerek kitlesel kullanımının gittikçe yaygınlaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra eğitim kurum ve kuruluşlarıyla birlikte yayınevleri de matbu kitap yerine kullanımı bir hayli artan bu etkileşimli kitaplara ağırlık vermektedir. Matbu olarak basılan dil kitapları genellikle etkileşimli, başka bir ifadeyle z-kitap formunda hazırlanarak kurumlara toplu halde satılmaktadır.

3.3. Mobil Öğrenme ve Kitap Yayıncılığı

Günümüzde bilim ve teknoloji süratle ilerlemektedir. Bundan dolayı bilginin üretilmesi, dağıtılması ve paylaşılmasında da bir dizi değişikliğin olması kaçınılmaz bir hadisedir. Teknoloji bu kadar gelişmeden önce dergi, gazete, kitap gibi matbu iletişim materyalleriyle ulaştırılan bilgi bugün yerini büsbütün radyo, televizyon, internet ve video gibi araçlara bırakmıştır (Güneş, 2010).

Değişen iletişim araçlarıyla birlikte ortaya çıkan mobil öğrenme de bir yerden bağımsız olmak kaydıyla eğitim materyaline erişmek, ortaya koyulan içeriklerden yararlanmayı ve iletişim kurmak suretiyle paylaşmayı sağlayan, kullanıcının bireysel ihtiyaçlarına cevap vererek onu üretkenliğe teşvik eden, performansı arttıran ve teknolojik imkânlarla gerçekleşen bir öğrenme yöntemidir (Özdamar Keskin, 2011).

Eğitim araçlarının teknolojik unsurlarla donatılmasıyla birlikte öğrenme de artık mobil hale gelmiştir. Elbette mobil öğrenmenin ortaya çıkmasının en temel sebeplerinden biri mobil cihazların yaygınlaşmasıdır. Mobil araçlarının kullanımına bakıldığında, dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun mobil araç ve gereçlerden faydalandığını söylemek mümkündür (Moralı, 2019).

“Mobil öğrenme, eğitim ve öğretimin PDA (Personal Digital Asistants – Kişisel Dijital Asistanlar), akıllı telefonlar, taşınabilir medya oynatıcılar ve mobil telefonlar gibi mobil araçlar üzerinden karşılanmasıdır. Mobil öğrenmenin en önemli özellikleri, mobil araçları insanların gittiği yere götürebilmesi, mobil araçları kişisel araçlar olması, ucuz ve kullanılabilir olması ve eğitim dışında hayatın birçok farklı alanında kullanılabilir olmasıdır” (Gülbahar, 2021: 296).

Mobil öğrenmenin ortaya çıkması ve yaygınlaşmasının başlıca sebepleri arasında, mobil araçların artık hemen her hanede olması, bilhassa Android ve iOS tabanlı cihazların hemen her yerde kolay erişilmesi ve benimsenmesi zikredilebilir (Bozkurt, 2015). Öğrencilerin azımsanmayacak bir çoğunluğunun akıllı telefonlara ve tabletlere sahip olduğu ve mobil uygulamaları kolaylıkla kullanabildiklerini gösteren ve son yıllarda yapılan literatür çalışmaları da vardır (Zengin, Şengel, Özdemir, 2018).

Öğrenciler yeni nesil sayısal kitaplar sayesinde binlerce kitabı tek bir cihazda kullanabilmektedir. Bunu kuşkusuz mobil araçlar vasıtasıyla gerçekleştirebilmektedirler. Böylelikle öğrenciler tek bir tuşla istediği kaynağa erişebilmektedirler. Bu erişim üst düzey etkileşim ve çok çeşitli iletişim metotlarıyla mümkün olmaktadır (Bozkurt ve Bozkaya, 2013).

Mobil araçlar günlük hayatımızın olmazsa olmazları arasında zikredilmektedir. Bunun başlıca sebebi, bu cihazlar sayesinde konum bilgilerimizi paylaşabilmemiz, sosyal medyaya bağlanarak iletişim kurmamız, bulut bilişim desteğinin olması, etkileşimli unsurlardan faydalanmak, yeni iletişim şekillerini kullanmak ve nihayet bilgi veya veri alışverişi bulunmaktır (Bozkurt, 2015).

Uzaktan öğrenme söz konusu olduğunda bu tür ortamlarda mobil öğrenme uygulamalarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Mobil öğrenme ortamlarında mekân ve zamandan bağımsız olarak uzaktan öğrenme gerçekleşmektedir ve bu durum, akademik başarı ve öğrenenin motivasyonuna olumlu katkılar sunmaktadır (Kılınç, 2015).

Mobil öğrenmeyle birlikte kitap yayıncılığında da kitapların içeriği, dış görünümü ve nihayetinde teknolojisinde pek çok değişim yaşanmıştır. Son yıllarda yayımlanan yabancı dil ders kitapları mobil öğrenme esaslarına uygun olarak ortaya çıkmakta ve teknolojik imkânlarla donatılmaktadır. Çevrimiçi erişilen kitaplar artık yalnızca matbu olarak değil, cep telefonlarında, tabletlerde, bilgisayarlarda ya da akıllı tahtalarda da kullanılabilir şekilde üretilmektedir. Böylece öğrenme yalnızca bir okul veya kurs çatısı altında değil, evde, iş yerinde, toplu taşımada ya da internetin olduğu herhangi bir yerde gerçekleşmektedir.

Bununla beraber, kitaplarda işlenen konular da günlük hayata yaklaşmıştır. Örneğin dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun mobil hale gelmesi neticesinde kitaplarda SMS, sosyal medya, arkadaşlık siteleri, mail vb. internet iletişim araçlarıyla ilgili örneklerin yanı sıra aile, eğitim, gezi, sosyal medya platformlarında tanışma gibi günlük hayatın olağan döngüsünden örnekler dil ders kitaplarında kullanıcılarla, daha doğru bir ifadeyle öğrenenlerle buluşmaktadır. İlerleyen bölümlerde *Dabei* ve *Yeni İstanbul* kitapları arasında hem konu hem de teknolojik gelişme açısından bir mukayese yapılacaktır.

3.4. Matbu Kitap Olarak Dabei - Deutsch für Jugendliche Kitabı

3.4.1. Dabei - Deutsch für Jugendliche Kitabı Hakkında Genel Bilgiler

Dabei kitabı Almanya'nın köklü yayınevlerinden biri olan Hueber'in gençler için yayımladığı bir Almanca ders kitabıdır. Söz konusu kitap yalnızca B1 seviyesine kadardır ve toplamda A1.1, A1.2, A2.1, A2.2, B1.1 ve B1.2 olmak üzere altı cilttir. B2 seviyesine olan kitapların her biri akıllı tahtaya uyumlu olmakla beraber belli bir meblağ karşılığında kullanıcıya satılmaktadır. Ancak kitabı indirmek mümkün değildir. Bundan dolayı çevrimiçi olmak ve Hueber Yayınları'nın internet sitesinden kitaplara erişmek gerekmektedir.

Freude an Sprache (Dilde Neşe) mottosuyla yola çıkan yayınevi, gerek Almanca gerekse de diğer dillerde pek çok ders kitabı yayımlamıştır. *Dabei* kitabının en önemli özelliği ise gençlere yönelik olmasıdır. Bu itibarla ileri seviyeler olan B2, C1 ve C2 seviyelerinde *Dabei* adı altında herhangi bir kitap yayımlanmamıştır. Gençlere yönelik bir kitap olan *Dabei* görsel, konu ve işitsel öğeler bakımından oldukça zengin olup gençleri dil öğrenmeye teşvik eden unsurlar ihtiva etmektedir.

3.4.2. Dabei - Deutsch für Jugendliche Kitabında Kullanılan Kâğıt Türü

Dabei kitabında yabancı dil ders kitaplarında uzun yıllardır kullanılan kuşe kâğıdı kullanılmıştır. Genellikle tanıtım amaçlı hazırlanan broşür ya da reklamlar için kullanılan kuşe kâğıtları, yabancı dil kitaplarında görsel zenginliği kullanıcıya aktarmak ve canlılığı sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Her ne kadar üzerine kurşun kalemle not almak birinci, ikinci ve üçüncü hamur kâğıtlara nispetle daha zor olsa da tükenmez veya pilot kalemle bu kâğıtların üzerine rahatlıkla not almak mümkündür. Türkiye’de kültür yayıncılığında kullanılan birinci hamur ve ikinci hamur kâğıtlar dilbilgisi kitaplarında kullanılmaktadır fakat yabancı dil ders kitaplarında genellikle tercih edilmemektedir.

Dabei kitabı Almanya’da basılıp tüm dünyaya buradan satılmaktadır. Hueber Yayınevi’nin farklı ülkelerde depoları ve temsilcilikleri aracılığıyla dağıtılan kitaplar, Almanya’da faaliyet gösteren Passavia Druckservice GmbH & Co. KG tarafından basılmaktadır (Kopp vd., 2020: 2).

Dabei matbu halinde göze ilk çarpan unsurlardan biri görsel bakımdan son derece zengin olmasıdır. Kuşe kâğıdın sağladığı imkânlar sayesinde de görseller canlı ve renkli görünmektedir. Kitabın iç kapağında bir Almanya haritası bulunmaktadır. Söz konusu harita da kuşe kâğıdın ve matbaa teknolojisinin gelişimi dolayısıyla renkli halde basılmıştır. Gelgelelim bu renklilik, canlılık ve kâğıt kalitesi kitabın fiyatına da yansımakta ve yabancı dil ders kitapları diğer kitaplara göre daha pahalı olmaktadır.

3.5. E-Kitap ve Z-Kitap Olarak Dabei - Deutsch für Jugendliche Kitabı

Uzun yıllardır yayıncılık sektöründe yer alan Hueber Yayınları’nın bir yayını olarak *Dabei* kitabında pek çok teknolojik yenilikten yararlanılarak materyaller üretilmiş ve bunlar gerek öğrenenlerin gerekse de öğretmenin hizmetine sunulmuştur. Söz konusu kitap serisi yalnızca klasik yöntemlere göre değil, çağımızın en önemli iletişim araçlarından biri olan internet kullanımına da uygun üretilmiştir. Aslına bakılırsa herhangi bir basılı kitap olmaksızın bilgisayar, tablet, hatta akıllı telefonla dahi dersleri takip etmek, dijital ortamda sunulan üzerine not almak ve kitaptaki materyalleri kullanmak da mümkündür.

Dabei kitabı, Hueber Yayınları'ndan satın alındıktan sonra, satın alınan seviyelere göre, öğretene/öğrenene veya kullanıcıya paket halinde verilmektedir ve öğreten tüm bu kitaplara Hueber Yayınları'nın kendi sitesinden tanımlanan kullanıcı adı ve şifre aracılığıyla erişebilmektedir. Paket halinde verilen kitaplara internet olmaksızın erişmek ya da PDF şeklinde indirmek mümkün değildir. Kullanıcı, PDF formatına benzer şekilde sunulan dijital kitaplarda kelime veya görsel kopyalayıp yapıştıramamaktadır. Dolayısıyla dijital anlamda hukuksuz bir şekilde her çoğaltma girişiminin önünü almak için tedbirler alınmıştır.

Dabei kitabında dinleme metinlerini akıllı tahtada veya bilgisayar ortamında tek bir tuşla dinlemek, ses kaydını yavaşlatmak, durdurmak veya hızlandırmak da mümkündür. Bundan dolayı ayrı olarak bir CD'ye veya ses kaydına ihtiyaç yoktur. Öğreten veya öğrenen, dinleme metinlerinin hemen yanında yer alan buton sayesinde metinlere ulaşabilmektedir.

Dinleme metinlerinin yanı sıra kitabın üzerinde renkli bir kalemle not almak da mümkündür. Böylelikle öğrenen veya öğreten, önemli gördüğü veya vurgulamak istediği yerlerin altına çizebilmektedir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki akıllı tahtada bunu yapmak bilgisayar ortamında yapmaktan daha zordur, zira gerek akıllı tahta kaleminin gerekse de kullanan kişinin parmağının veya kalemin boyutuna göre tam bir not almak genelde verimli olmamaktadır. Fakat bilgisayar ortamında bunu yapmak mümkündür.

Dijital ortamda sunulan kitabın bir diğer özelliği ise açık renklerle metinlerin üzerine çizecek bir buton olmasıdır. Yine kalem veya parmakla yapılabilecek bu etkinlikte sunulan altı renkle kitapta vurgulanmak istenen yerlerin üstünü çizmek mümkündür.

Ayrıca kitap üzerinde doğrudan not almak da mümkündür. Öğreten veya öğrenen, tıpkı PDF teknolojisinde olduğu gibi, önemli görülen yerler üzerinde veya kitabın yanında baloncukların içine not alabilmektedir. Bir diğer not alma şekli ise, yine yukarıda yer alan Tt butonuna tıklayarak kitabın herhangi bir yerine yazmaktır. Söz konusu notları daha sonra istenilen yere taşımak da mümkündür.

Tüm bu notları silmek için de ayrı bir buton vardır. Bu buton sayesinde kitap üzerine alınan tüm notlar tek bir hamle ile silinebilmektedir. Fakat yine belirtmek gerekir ki akıllı tahtada bunu yapmak bilgisayar ortamında yapmaktan daha zordur ve genellikle kullanıcı birden fazla kez bu butonu kullanmak durumundadır.

Bir diğer önemli özellik ise öğretene veya öğrenene bir uyarı mahiyetindeki göz butonudur. Göz butonuna tıkladıktan sonra kitapta önemli görülen yerlere göz işareti yerleştirmek ve gerektiğinde tekrar dönüp bakmak mümkündür. Böylece kâğıda basılı bir kitapta yapılabilecek hemen hemen her faaliyet z-kitapta, diğer bir deyişle Hueber'in kendi sitesinde kullanıcılarına sunduğu etkileşimli kitapta yapmak mümkündür.

Tüm bu teknolojik kolaylıkların yanı sıra kitapta dinleme metinleri, kısa filmler, bir butonla açılan farklı alıştırma gibi başka imkânlar da vardır. *Dabei* kitabı işitsel materyaller bakımından son derece zengindir. *Dabei* kitabının A1.1 ve A1.2 kitaplarında dinleme metinleri akıllı tahtaya uyumlu olduğundan herhangi bir karekod kullanmaya gerek yoktur. Öğretmenin dinleme butonuna tıklamasıyla birlikte dinleme metinleri açılmaktadır. Bununla beraber, kitaplar satın alındığında CD de verilmektedir fakat çevrimiçi kullanıcılar veya internetin olduğu bir ortamda CD'ye ihtiyaç yoktur. Şunun da altını çizmek gerekir ki *Dabei* kitabı, bilhassa pandemi döneminden sonra artan çevrimiçi eğitim göz önüne alınarak hazırlanmıştır zira bilgisayar ortamına oldukça uyumlu olan bu eğitim seti, çevrimiçi eğitim için de elverişli bir kaynaktır.

İlk bakışta *Dabei* kitabı karışık görünse de içindekiler kısmına göz atıldığında düzenli bir tasarıma sahip olduğu görülür. Sadece okuma ve yazma becerileri kazandırmayı amaçlamayan, renkli görselleri ve orijinal içerikleriyle görsel, işitsel ve iletişimsel pek çok işlevi olan bu materyaller daha çok öğrenenin dikkatini çekmeye yöneliktir. Klasik dilbilgisi kitaplarının aksine, *Dabei* kitabında gramer oldukça azdır ve öğrenene yavaş yavaş aktarılır. Dinleme metinleri de bu hususta oldukça yardımcı olmaktadır.

Hemen her sayfada bir ya da birden fazla dinleme metni bulunmaktadır. Dinleme metinleri günlük hayatta yapılan telefon konuşmaları, anonslar veyahut da sohbetlerden alınmıştır. Bu haliyle metinler orijinaline oldukça yakındır ve A1 seviyesine de uygundur. Okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerileri göz önüne alınarak hazırlanan kitapta en çok öne çıkan alıştırma hemen her sayfada göze çarpan dinleme metinleridir. Dinleme metinleri genellikle görsellerle birlikte verilmiştir ve başlangıç seviyesindeki öğrenen için bu oldukça işlevsel bir metottur, zira bir dil sadece kelime ezberiyle öğrenilmemekte, işitsel ve görsel materyallere de gereksinim duyulmaktadır. Bu hususta *Dabei* kitabında hemen her sayfada yer alan görsel ve işitsel alıştırma, materyaller ve göndermeler tamamen orijinal olup gerçek hayattan alınmış kesitlerdir.

Dabei kitabında dijital olarak sunulan versiyonunda her modülün sonunda modülde işlenen konuyla ilgili kitabın editörlerince hazırlanan kısa videolar yer almaktadır. A1 kurunda toplam altı adet video vardır. A1.1 ile A1.2 kitaplarının ikinci modüllerinde video yoktur. Kitabın sonunda yer alan bölümlerde filmlerle ilgili sorular yer almakta ve öğrenenin bu sorulara cevap vermesi beklenmektedir. Öğreten bu filmleri tercihe göre ünitenin hemen ardından veya kitap tamamen bittiğinde tekrar amaçlı izlettirebilir ve uygulamaları yaptırabilir. Tüm bu pratik uygulamalar, alıştırma ve aktiviteler z-kitap teknolojisi aracılığıyla yerine getirilmektedir. Matbu kitapta daha çok klasik addedeceğimiz bir dizi faaliyet yapmak mümkünken, z-kitapta

neredeysse sınır yoktur ve her geçen gün gelişen teknolojiyle birlikte farklı farklı unsurları kitaba entegre etmek matbu kitaba kıyasla çok daha kolaydır.

Dabei kitabında pek çok alıştırma bulunmaktadır. Kursbuch (ders kitabı) yanında bir de Arbeitsbuch, yani çalışma kitabı vardır. Çalışma kitabı da tıpkı Kursbuch kitabı gibi zengindir. Z-kitap teknolojisi sayesinde çalışma kitaplarında da filmler ve işitsel metinler bulunmaktadır. Arbeitsbuch kitabı toplamda 84 sayfayken, Kursbuch kitabı 88 sayfadır. Her iki kitap da konu bakımından paralel gitmekte, gerek işlenen konu gerekse de alıştırmaların özelliği bakımından birbirine benzerdir.

Dabei kitabının hem Kursbuch hem de Arbeitsbuch kitaplarında yer alan alıştırmalar, daha çok Goethe Enstitüsünün veya Telc'in yaptığı sınavların sorularına benzemektedir. Bu alıştırmalar bazen dinleme, bazen görsel, bazen çoktan seçmeli sorular bazen de eşleştirme soruları olabilmektedir. Bununla beraber her modülde, daha doğrusu her ünite de bir veya birden fazla olacak şekilde derste işlenen konuyla bağlantılı ve seviyeye uygun alıştırmalar vardır.

Dabei kitabında sayfalar tıpkı bir PDF dosyası gibi tasarlanmıştır. Bundan dolayı herhangi bir sayfa çevirme veya ayrıca bir tuşlamaya gerek yoktur. Kitapta aşağıya indikçe sayfalar da değişmektedir. Bunun yanı sıra sol tarafta bulunan pencere sayesinde istenilen sayfaya ulaşmak da oldukça kolaydır ve kullanıcının isteğine göre içindekiler kısmı da sol taraftaki pencerede açılabilir. Böylelikle kullanıcı, öğreten veya öğrenen olsun, içindekiler kısmına tekrar tekrar geri dönmek zorunda kalmamakta, istediği konuya hangi sayfada olursa olsun hemen ulaşabilmektedir.

Dabei kitabının z-kitap versiyonunda arama butonu vardır. İstenilen kelime veya kelime öbeği, konu, kişi veya faaliyet adı buraya yazılarak kitapta hemen bulmak mümkündür. Bulunan kelime sarı renkte ilgili sayfada yer almaktadır. Fakat daha önce de söylendiği gibi kitapta yer alan kelime ve kelime öbekleri hiçbir şekilde kopyalayıp yapıştırılamamaktadır. Bu ilk bakışta her ne kadar kullanıcı için dezavantaj gibi görünse de kitabın kopyalanıp hukuka aykırı bir şekilde çoğaltılmasının önüne geçmektedir.

Arama butonunun yanında yukarı-aşağıyı işaret eden iki ok sayesinde kitapta sayfa atlamak mümkündür. Matbu kitapta alışık olduğumuz sağa doğru ilerleme z-kitaplarda ve e-kitaplarda genellikle yukarıdan aşağıya doğru ilerlemektedir. Ancak *Yeni İstanbul*'da görüleceği üzere, sağa veya sola doğru ilerleyen ve z-kitap şeklinde tasarlanan kitaplar da vardır.

Dabei z-kitabının dili yalnızca Almancadır. Almanca bilmeyen birinin bu kitabı kullanması için bu bir engel gibi görünse de, son yıllarda geliştirilen metotların da gösterdiği gibi öğrenen, hedef dili kendi anadiliyle mukayese ederek değil, hedef dili kullanarak öğrenmelidir. Dolayısıyla *Dabei* kitabının z-kitap versiyonunda Almanca dışında herhangi bir dil yoktur.

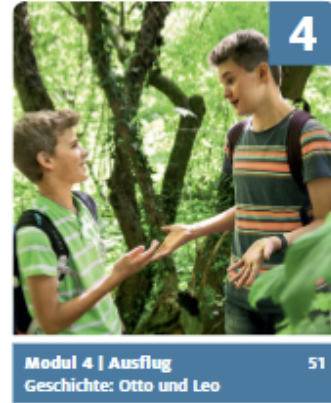
Gelgelelim “uzaklaştırma-yakınlaştırma”, “sayfayı sığdır” veya “belgede bul” komutlarında kitabın dili bilgisayarın diliyle aynı olmaktadır. Ancak silerken, eklerken, yorum yaparken ya da bir yere *highlight* koyarken butonlar İngilizce olmaktadır.

Yine *Dabei* z-kitabında herhangi bir sayfasının sağ köşesinde yer alan butonlar sayesinde kitapta yakınlaşmak ve uzaklaşmak mümkündür. Bu fare veya buton olmaksızın yapılmakla beraber akıllı tahta kullanan kullanıcılar için pratik olabilmektedir. Yine sağ üst köşede yer alan butonlar sayesinde kitapta iki sayfayı aynı anda göstermek veya kitabı tam ekran yapmak da mümkündür.

Inhalt

Piktogramme und Symbole	
	In der Aufgabe geht die Modulgeschichte weiter.
	Die Schüler erzählen die Geschichte selber weiter.
	Aufgabe mit Hörtext
	Aufgabe mit Film
	Passende Übung im Arbeitsbuch
	Hinweise zum Wortschatz und zur Kommunikation
	Hinweise zur Grammatik
	Hinweise zur Aussprache
	Lerntipp

drei 3

Şekil 3.1.: *Dabei Deutsch für Jugendliche* kitabının içindekiler bölümü (Kopp vd., 2020: 3).

Dabei kitabında araç çubuğu sayfanın üst kısmında yer almaktadır (Şekil 4.1). Bu araç çubuğunda yer alan ilk seçenekte kullanıcı önemli gördüğü yerin üstünü çizebilmektedir. İkinci seçenekte ise kullanıcı istediği yere kutucuklar içinde notlar alabilmektedir. Böylece kullanıcı, bu notlara bakarak kitapta ileri ya da geri gidebilmekte ve gerekli gördüğü yerleri kendi notlarıyla tekrar gözden geçirebilmektedir. Yine kitabın üst kısmında yer alan Tt butonu aracılığıyla kitap üzerinde sarı, yeşil, siyah, mavi, kırmızı ve turuncu renklerle yazı yazmak da mümkündür. Kitabın üst kısmında yer alan silgi butonunda ise seçili öğeler veya alanlar kolaylıkla silinmektedir. Ancak tümünü sil butonu bulunmamaktadır.

6 Fragespiel: Wie heißt du ...

Spielt das Fragespiel.

werfen und fragen

fangen und antworten,
werfen und fragenfangen und antworten,
werfen und fragen ...

→ AB 4

Begrüßen

1/17-19 a Hör die Szenen 1–3 und schau die Bilder A–C an.
Was passt zusammen?

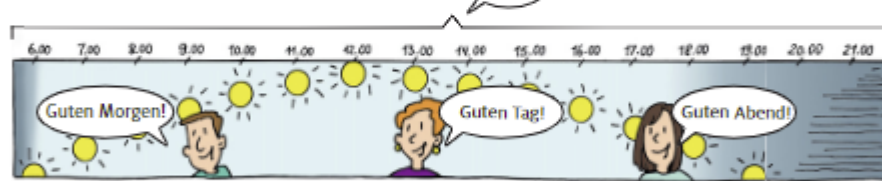
1/17-19 b Hör noch einmal zu, lies mit und sprich nach.

c Wie heißt deine Deutschlehrerin/dein Deutschlehrer?
Begrüß deine Lehrerin/deinen Lehrer.

→ AB 5

sich begrüßen
Guten Morgen!
Guten Tag!
Guten Abend!
Hallo!

8 Begrüßungen bei uns und anderswo

a Schau das Schaubild an. So begrüßt man in Deutschland.

b Wie ist das bei euch? Sprich in deiner Sprache.

→ AB 6

Şekil 3.2.: *Dabei – Deutsch für Jugendliche* kitabından örnek bir sayfa, (Kopp vd., 2020: 12).

Dabei kitabının bazı sayfalarında kitaptaki alıştırmalara ek olarak farklı alıştırmalar da yer almakta ve bu ilgili başlığın hemen yanında yer alan mavi buton aracılığıyla açılmaktadır (Şekil 4.2.). Söz konusu araştırmalar eşleştirme, dinleme metni, video veya boşluk doldurma şeklinde

olabilmektedir. Mavi buton tıklandığında kullanıcının karşısına yeni bir alıştırmaya çıkmaktadır (Şekil 4.3.). Kullanıcı bu alıştırmaları dinleyebilir, doğru olup olmadığını kontrol edebilir ve nihayet yeniden başlatabilir.

Lektion 1, Übung 7

Was passt zusammen?

Was passt zusammen?

1. Bild: Ein Mann in einem gelben Mantel trägt einen Koffer und geht zu einer Frau, die an der Tür steht.

2. Bild: Eine Lehrerin steht an der Tafel in einem Klassenzimmer, während Schüler sitzen.

3. Bild: Ein Mann und eine Frau laufen mit zwei Hunden in einem Park.

Lösung Neu starten Überprüfen

Hör genau zu. Wo sitzen Heiko und Heiko? Zeig das auf dem Bild.

10 Zahlen

1 eins	5 fünf	9 neun	13 dreizehn	17 siebzehn
2 zwei	6 sechs	10 zehn	14 vierzehn	18 achtzehn
3 drei	7 sieben	11 elf	15 fünfzehn	19 neunzehn
4 vier	8 acht	12 zwölf	16 sechzehn	20 zwanzig

Hör zu und lies mit. Hör zu, zeig mit und sprich nach.

11 Laute und Buchstaben: ei

Hör zu, lies mit und sprich nach. Lies laut. Dann höre zu. Richtig? Wiederhole. Guten Tag, Frau Weiß. - Ich heiße Heiko. - Wie heißt du? Heiko? - Nein! Heiko!

So sprichst du das ei richtig: Da schreibst ei. Da sprichst du ei.

Şekil 3. 3.: Kitap dışında kalan alıştırmalara bir örnek, (Kopp vd., 2020: 12).

Dabei kitabında herhangi bir yerde sağ tıklanıldığında ilgili sayfada karekod oluşturmak mümkündür. Ancak bu karekodla kitaba ulaşmak için kullanıcının Hueber Yayınları'nın sitesinde kaydı bulunması ve Google'da hesap sahibi olması gerekmektedir. Bu şartları yerine getiren kullanıcı ilgili sayfanın çıktısını da alabilmektedir.

Kitabın sol tarafında bulunan kenar çubuğu aracılığıyla sağ tarafta her sayfa görsel şeklinde çıkmaktadır. Bununla beraber, içindekiler kısmı da aynı butonla kitabın sol tarafına çağrılabilir. Bu da kullanıcının kitapta aradığını bulmasını kolaylaştıran etmenlerden biridir.

3.6. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Ders Kitabı

3.6.1. Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Ders Kitabı Hakkında Genel Bilgiler

İstanbul Üniversitesinin bir yayını olan *İstanbul*, ilk defa 2012 yılında yayımlanmış olup bugün Türkiye'de yetmişden fazla üniversitede, dünya çapında ise Almanya, Arnavutluk, ABD ve pek çok ülkede ders kitabı olarak kullanılmaktadır. *Yeni İstanbul* D-AOBM'ye uygun bir şekilde, dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerileri göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Başlangıç seviyesi olan A1'den en üst dil seviyesi olan C2'ye kadar çalışma kitaplarıyla birlikte toplamda on iki kitaplık bir settir. Söz konusu kitap *Yeni İstanbul*'u <https://kultursanatyayinevi.com/turker-ogretim-setleri#> sitesinden matbu ve e-kitap halini sipariş etmek mümkündür.

Her bir kur için kapakta farklı renk ve görseller kullanılmıştır. A1 seviyesi için de kitaptan alınan görsellerin kullanılmasının yanı sıra kırmızı bir arka plan rengi seçilmiştir. *Yeni İstanbul* görsel açıdan zengin, renkli ve canlı fotoğrafların kullanıldığı ve okuma, yazma, konuşma ile dinleme becerilerini göz önüne alarak hazırlanan pek çok alıştırmayı ihtiva etmektedir.

3.6.2. İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabında Kullanılan Kâğıt Türü ve Teknolojik Unsurlar

Yeni İstanbul'un hem ders hem de çalışma kitabında kuşe kâğıdı kullanılmıştır. Ders kitabı görsel açıdan oldukça zengindir ve renkli baskı kullanılmıştır. Fakat çalışma kitabı, ders kitabının aksine, kuşe kâğıdı kullanılmasına karşın siyah beyazdır ve dinleme metni yoktur. Çalışma kitabında yalnızca dilbilgisi ve okuma becerisine yoğunlaşan alıştırmalar söz konusudur. Dinleme, yazma ve konuşma becerileri ders kitabında olduğu gibi yoğun işlenmediğinden karekod teknolojisi, video ve filmler bu kitapta yer almamıştır.

Yeni İstanbul Kültür Sanat Yayınevi tarafından yayımlanmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki söz konusu yayınevi, diğer yayınevleri gibi çok fazla yayını olan bir kuruluş değildir.

Yalnızca yabancı dil ders kitapları yayımlayan yayınevi, ürün yelpazesi bakımından da zayıftır. Bunun yanı sıra internet sitelerinde eğitim setlerine çevrimiçi olarak ulaşmak mümkündür.

Yeni İstanbul'daki işitsel ve görsel ders materyallerine karekodlarla ulaşmak mümkündür. Bu karekodlar sayesinde akıllı tahta, bilgisayar veya tabletin olmadığı bir ortamda dinleme metinlerine ve videolara erişilebilir. Ancak her halükarda internet gereklidir. Akıllı telefon veya tabletle karekod okutulduğunda kullanıcı <https://soundcloud.com/> sitesine yönlendirilmektedir. Bu sitede dinleme metinleri bulunmaktadır.

Yine kitapta yer alan öğretici videolara da karekod vasıtasıyla ulaşmak mümkündür. Karekod okutulduğunda öğrenen veya kullanıcı doğrudan <https://vimeo.com/> sitesine yönlendirilmekte ve *Yeni İstanbul*'un editörlerinin hazırladığı videoya ulaşabilmektedir. Kâğıtla interneti birbirine bağlayan karekod teknolojisi sayesinde kullanıcılar, dinleme metinlerine ve videolarına erişebilmektedir.

Yeni İstanbul'a eklenen bir diğer teknolojik unsur ise “kendini çekme” alıştırmasıdır. *Yeni İstanbul*'un A1 seviyesinde birinci, ikinci, dördüncü, beşinci ve altıncı ünitelerde bu alıştırma vardır. Örneğin birinci ünitenin sonunda, “Kendini Çek” bölümünde şu alıştırma önerilmiştir: “Bir video çekelim. Odamızı 30 saniyede tanıtalım ve arkadaşlarımızla paylaşalım. Videodaki aşağıdaki sorulara cevap verelim: Burası neresi? Odada neler var? Bunlar ne? Oda büyük mü?” Bu alıştırmaya göre öğrenen birey, bir video çekecek ve bu ünite de öğrendiklerini günlük hayatta uygulayıp uygulayamadığını gösterecektir. Bunun yanı sıra kitapla beraber CD de verilmektedir. CD vasıtasıyla dinleme metinlerine ve videolara erişmek mümkündür. Bu da kitapta kullanılan teknolojik unsurlardan birisi olması bakımından dikkat çekici bir husustur.

3.7. E-Kitap ve Z-Kitap Olarak Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Kitabı

Gelişen teknoloji, akıllı telefonların yaygınlaşması ve internet kullanımı hiç şüphesiz hayatımızda köklü değişimlere yol açmıştır. Bu değişimlerden biri de okuma ve öğrenme alışkanlıklarımızda yaşanmıştır. Daha önce sadece bir tahta, dikte eden bir öğretmen ve kalem ile sürdürülen eğitim-öğretim, artık yerini akıllı tahtalara, tabletlere, her gün bir yenisi çıkan uygulamalara ve dijital öğretim platformlarına bırakmaktadır. Dolayısıyla kitaplarda kullanılan konuşma, dinleme, okuma ve yazma alıştırmalarının da bu teknolojiye uydurulması, dahası teknolojinin imkânlarından yararlanmak suretiyle öğrenen bireyin günlük hayat pratiklerine cevap vermesi gerekmektedir.

Şunun bilhassa altını çizmek gerekir ki hem *Dabei* hem de *Yeni İstanbul* internet ve matbaacılığın sunduğu son teknolojik gelişmeleri başarıyla kitaplarına entegre etmiş ve

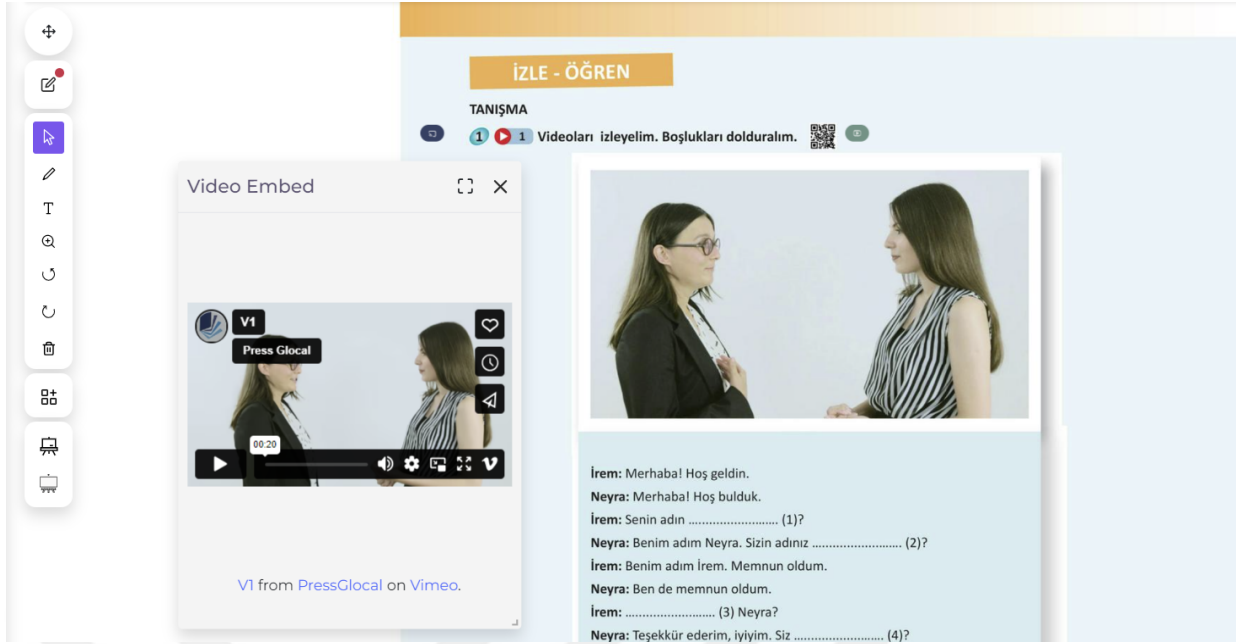
kullanıcıların istifadesine sunmuştur. Akıllı tahta uyumu ve internet ortamında kolaylıkla erişim sağladığı için *Yeni İstanbul* da *Dabei* kitabı kadar başarılıdır. *Yeni İstanbul*'da da akıllı tahta uyumu vardır ve kitap, internet sitesinde satın alındıktan sonra bir yıl boyunca herhangi bir ücret ödmeden öğrenen ve öğreten tarafından kullanılabilir. Kitaba çevrimiçi olarak satın aldıktan sonra mail adresine gönderilen <https://apitwist.com/> sitesinden kullanıcı adı ve şifreyle erişmek mümkündür.

Yeni İstanbul'un z-kitap versiyonunda dinleme metinlerine bir tuşla ulaşılmaktadır. Yine matbu kitapta yer alan karekodlar yerine videolar için de ayrıca bir buton vardır. Bu sayede öğrenenler ve öğretenler kitaptaki dinleme metinlerine ve videolara ilgili platformda ulaşabilmektedir. Şekil 4.4'te de görüldüğü üzere karekodun yanında bulunan buton tıkladığında ayrı bir pencerede dinleme metni gelmektedir.

Şekil 3.4.: *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*'nın z-kitap versiyonundan örnek bir sayfa, (Bölükbaş vd., 2023: 118).

Dinleme metinlerinde olduğu gibi videolara da tek bir tıklamayla ulaşılır. *Yeni İstanbul*'un A1 seviyesi için hazırlanan kitapta her ünite için bir tane olmak üzere toplam altı adet video vardır. Söz konusu videolar, ünitenin hemen ardından kullanıcının dikkatine sunulmuştur ve hem karekodla hem de z-kitapta karekodun hemen yanında bulunan ve Şekil 4.5'te de görünen buton sayesinde alıştırmaya erişim mümkündür.

Şekil 3.4: “İzle Öğren” alıştırmalarına bir örnek, (Bölükbaş vd., 2023: 24)

Yeni İstanbul'un z-kitap versiyonunda yukarıdan aşağıya değil, aşağıda yer alan sayfa değiştirme butonuyla ilerlenmektedir. Diğer bir deyişle *Yeni İstanbul*'da sayfa değiştirmek isteyen kullanıcı ya sağ tıklayarak ileri al-geri al seçeneğinden ya da sol alt tarafta bulunan sayfa değiştirmeye yarayan butonu kullanmak durumundadır. Bununla birlikte sol alt tarafta bulunan buton sayesinde kitabın ilk veya son sayfasına gitmek, istenilen sayfa yazıldığında o sayfaya ulaşmak da mümkündür.

Yeni İstanbul'da içerik olarak sadece Türkçe kullanılmıştır. Ancak belirli açıklamalar İngilizce yapılmıştır. Kitabın kapağında da *Yeni İstanbul*'un çevirisi olarak “New Istanbul – Turkish for International Students” ifadesi yer almaktadır. Gelgelelim z-kitapta, kitaptaki yönergeleri kullanıcının anlaması için İngilizce, Türkçe, Polonyaca, Yunanca, İzlandaca, Portekizce, German (Almanca), Fransızca, Italian (İtalyanca), Netherlandish (Felemenkçe), Romanian (Rumence) dilleri mevcuttur. Görüldüğü üzere bu dillerin bir kısmı İngilizce, bir kısmı Türkçe yazılmıştır.

Yeni İstanbul'da yer alan araç çubuğunu kitabın farklı yerlerinde taşımak mümkündür. Bu da kullanıcı için bir avantajdır çünkü kullanıcının her zaman ihtiyacı olan araç çubuğunda yer alan silme, kalem, geri al, ileri al, yakınlaştır, çiz ve yazı gibi kitap araç gereçler kullanıcının elinin altında olması gerekmektedir.

ÜNİTE 1

MERHABA

A. TANIŞMA, SELAMLAŞMA, DİLEKLER

merhaba, günaydın, nasılsın, iyiyim,
nerelisin, hoşça kal,
güle güle, memnun oldum,
teşekkür ederim

-Senin adın ne?
-Nasılsın?
-Nerelisin?
-Memnun oldum.
-Hoşça kal.

-Benim adım Ayimo.
-Teşekkür ederim, iyiyim.
-Japonyalıyım.
-Ben de memnun oldum.
-Güle güle.

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

Merhaba!

Günaydın!

İyi günler!

Hoş geldin!

İyi akşamlar!

Hoşça kal!

OKUMA

TANIŞMA

Ali: Merhaba, benim adım Ali. Senin adın ne?
Murat: Benim adım Murat.
Ali: Memnun oldum.
Murat: Ben de memnun oldum.

Dilek: Selam Zeynep! Nasılsın?
Zeynep: İyiyim, teşekkür ederim. Sen nasılsın?
Dilek: Teşekkürler, ben de iyiyim.

Hannah: Nerelisin?
Austin: Nijeryalıyım. Sen nerelisin?
Hannah: Ben Almanyalıyım.

Can: Günaydın öğretmenim, nasılsınız?
Öğretmen: Günaydın Can, iyiyim, sen nasılsın?
Can: Teşekkür ederim, ben de iyiyim.

Şekil 3.5.: Yeni İstanbul’da yer alan araç çubuğu, sağ tarafta, (Bölükbaş vd., 2023: 12)

Kitap üzerinde araç çubuğunda yer alan “çiz” butonu seçilerek kitap üzerine istenilen renkte not almak mümkündür. Bu butona tıklayarak matbu bir kitapta yapılan çizme ve not alma işlemi yapılabilmektedir. Yine “çiz” butonunun hemen altında yer alan “yazı” seçeneğiyle kitabın herhangi bir yerine not alınabilmektedir. Böylece kullanıcı, matbu bir kitapta yapabileceği not alma işleminin aynısını farklı renkler kullanarak z-kitapta yapabilmektedir.

Yine araç çubuğunda yer alan butonlar sayesinde kitapta ileri ve geri sayfalara gitmek mümkündür. Ayrıca klavyede veya sağ tıklayarak açılan seçeneklerle de kullanıcı sayfalar arasında geri ya da ileri gidebilmektedir.

Yine araç çubuğunda yer alan “sil” seçeneği sayesinde kitapta alınan notlar, çizgiler ve vurgulamalar silinebilmektedir. Bunun için sil butonu tıklandığında “tümünü sil” veya “seçili

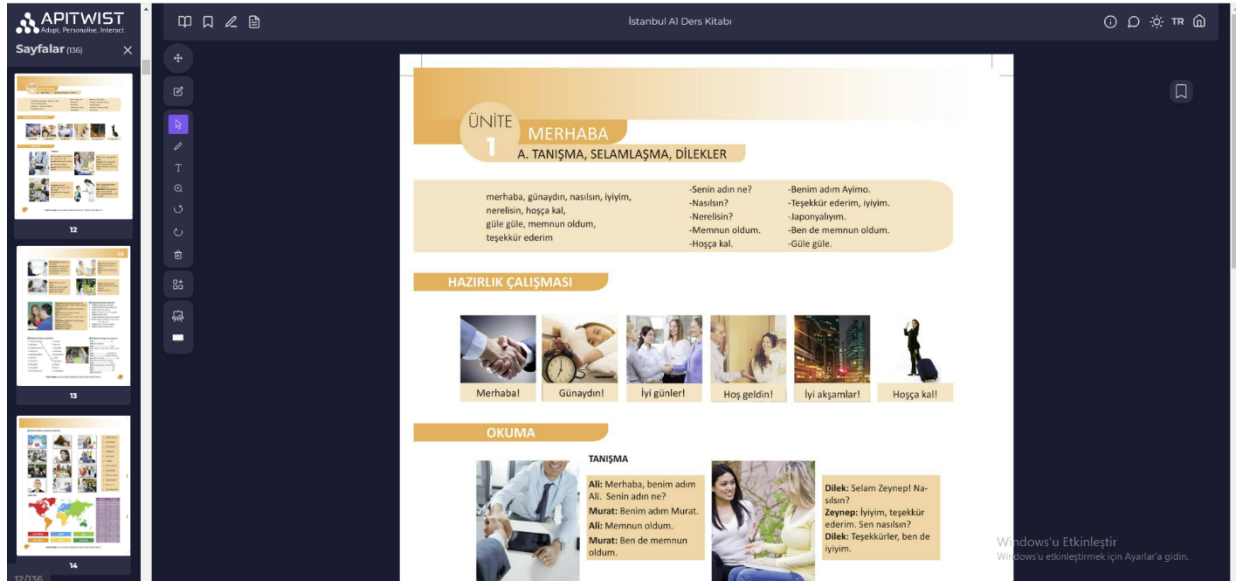
öğeyi sil” olmak üzere iki seçenek ortaya çıkmaktadır. Kullanıcı silmek istediği yeri seçip lokal olarak veya o ana dek kitapta not alınan her şeyi silmek için bu silgiyi kullanabilmektedir.

Araç çubuğunda yer alan bir diğer bölüm ise “araçlar”dır. Araçlar kısmında sayaç, çeviri, görsel arama ve ekran görüntüsü olmak üzere dört seçenek bulunmaktadır. Bu seçeneklerden biri olan sayaç kısmında zaman tutulmakta ve sözgelimi öğrencilere bir alıştırma verildiğinde bu alıştırmaya harcanan zaman sayaç özelliğiyle takip edilebilmektedir. Yine bu kısımda yer alan “çeviri” seçeneği Google Translate ile entegre olacak şekilde tasarlanmıştır fakat Google Translate’te yer alan tüm diller burada yoktur. Z-kitabın da dilleri olan İngilizce, Türkçe, Polonyaca, Yunanca, İzlandaca, Portekizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, Felemenkçe ve Rumence kelimeler veya cümleler ayrı olarak herhangi bir siteye geçiş yapmadan z-kitap üzerinden tercüme edilmektedir. Görsel arama butonundan da kitapta yer alan görseller bulunabilmektedir. Son olarak ekran görüntüsü alma da derslerde oldukça pratik ihtiyaçlara cevap vermesi bakımından dikkat çekicidir. Ders esnasında öğretmenin çözdüğü ve gerekli gördüğü yerlerin silinmemesi için ekran görüntüsü alma ve bunu arşivleme işi yine z-kitap üzerinden yapıldığından bu özelliğin dersin işleyişine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Sol tarafta yer alan araç çubuğundaki bir diğer özellik ise kitapta yer alan görsellerin çözünürlük kalitesidir. Çözünürlüğün yüksekliği araç çubuğundaki “çözünürlük” seçeneğinden yararlanarak ayarlanabilmektedir.

Sol tarafta yer alan araç çubuğundaki bir diğer özellik ise “tahta modu”dur. Tahta modu sayesinde kullanıcı z-kitaptan ayrılarak ayrı bir programda üzerine yazı yazabileceği bir tahta açmak durumunda değildir. Böylelikle kullanıcı sadece z-kitapta kalarak çeviri dâhil derse yönelik hemen her türlü aktiviteyi yapabilmektedir.

Kitabın sol üst bölümünde yer alan farklı bir araç çubuğunda ise sol kenarda kenar çubuğunu açmak mümkündür. Kenar çubuğu açıldığında kitaptaki sayfalar numaralarıyla birlikte sol tarafta görünmektedir. Yine içindekiler kısmı açıldığında ise kullanıcı istediği üniteye rahatlıkla ulaşabilmektedir.

Şekil 3.6: Kenar çubuğu açık şekilde *Yeni İstanbul*, (Bölükbaş vd., 2023: 12).

Kenar çubuğunun hemen sağında yer alan bölmede ise kitabın içindekiler kısmına anında erişim mümkündür. Kitabın içindekiler kısmı açıldıktan sonra kullanıcı istediği üniteye geçiş yapabilmektedir. Böylece ders esnasında geriye dönüş veya ileriye dönüş yalnızca sayfa numarasından değil, doğrudan içindekilerde yer alan başlıklar sayesinde de mümkün olmaktadır.

Sol üst köşede yer alan araç çubuğunda “yer imleri” butonu sayesinde kullanıcı nerede kaldığını veya ilgili üniteye önemli gördüğü yerleri işaretleyebilmektedir. Kitap sayfasının sağ üst köşesinde yer alan buton sayesinde yer imlerini işaretlemek mümkündür. Ayrıca buradaki araç çubuğu sayesinde kitapta yapılan notlara ve çizimlere de erişilmektedir. Kitapta her sayfa için ayrı bir not tutulacağı düşünüldüğünde bu seçeneğin de gerek öğrenen gerekse de öğretene açısından oldukça pratik olduğu söylenebilir.

Yeni İstanbul'un z-kitabında sağ üst köşede de bir araç çubuğu vardır. Bu araç çubuklarından biri “hadi tura başlayalım”dır. Bu buton aracılığıyla kitabın tüm özelliklerinin, araç çubuklarıyla neler yapılacağını ve neyin nasıl bulunabileceğine dair tüm bilgilere özet halinde ulaşmak mümkündür. Söz konusu butonun yanında yer alan “geri bildirim” seçeneğinde ise kullanıcının kitap hakkındaki görüşleri sorulmaktadır. Geri bildirim butonunun hemen sağ tarafında ise açık veya koyu mod yer almaktadır. Böylece kitap sayfalarının dışında yer alan kısım açık veya kapalı renkte olabilmektedir. Şekil 4.6’da açık renkli kullanım görülürken, Şekil 4.7’de koyu tema görülmektedir. Sağ üst köşenin en sağdaki kısmındaki butondan ana sayfaya dönmek mümkündür. Böylece satın alındığı takdirde kitaplar arasında geçiş de yapılabilmektedir.

3.8. Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metnine Bağlı Olarak Dabei ve İstanbul Kitaplarında Konular

3.8.1. Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni ve Yabancı Dil Ders Kitaplarına Etkisi

D-AOBM, Avrupa ülkelerindeki dil öğretim programları, program yönergeleri, sınavlar, ders kitapları vb. için ortak bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır. Metin, yabancı dil öğrenenlerin dili iletişim amacıyla kullanabilmeleri için neleri bilmeleri gerektiğini ve dilde uzmanlaşmak için hangi bilgi ve yeterlilikleri geliştirmeleri gerektiğini kapsamlı bir şekilde açıklamaktadır. Metin aynı zamanda yabancı dil öğrenenlerin ilerlemelerinin öğrenimin her aşamasında ve yaşam boyu öğrenme temelinde ölçülebilmesi için dil yeterlilik düzeylerini de tanımlamaktadır. Ortak Metin, hedeflerin, içeriğin ve yöntemlerin kesin tanımları için müşterek bir temel sağlayarak, kursları, kurs içeriğini ve dil yeterliliğini tanımlamak için objektif kriterler sağlamayı ve eğitim yöneticilerinin, kurs tasarımcılarının, öğretmenlerin, öğretmen eğitmenlerinin, sınav kurullarının vb. dil öğretimini koordine ederek ve öğrencilerin gerçek ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayarak mevcut uygulamaları üzerinde düşünebilecekleri ortak bir zemin sağlamayı amaçlamaktadır (MEB Çeviri Komisyonu, 2009).

“Avrupa Parlamentosu Yabancı Diller Bölümü” tarafından uzun yıllar süren titiz bir çalışma sonucunda ve birçok dil uzmanının katkısıyla geliştirilen D-AOBM, dil öğretimi alanının önemli bir kaynağı olarak kabul edilir. D-AOBM, ilk olarak 2000 yılında İngilizce olarak yayınlanmıştır (Yücel, 2006). D-AOBM, Avrupa Birliği ülkelerinin dillerini öğretmek ve böylece bu birlikteki insanların uyumlu bir şekilde bir arada yaşamasına katkıda bulunmak amacıyla geliştirilmiştir (Alyılmaz, 2018).

D-AOBM, öncelikle dilin toplumsal, eğitimsel ve mesleki fırsatlar ve başarı elde etmenin bir aracı olarak tanınmasına dayanmaktadır. Bu temel hususiyet, Avrupa Konseyi'nin tüm vatandaşların eğitim hakkına sahip olması hedefinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu programın sadece değerlendirme için şeffaf ve net referans noktaları sağlamaya değil, aynı zamanda müfredat reformu ve pedagojiyi bilgilendirmeye de hizmet ettiği unutulmamalıdır (Ayverdi, 2021).

D-AOBM, özellikle yabancı dil programları geliştiricileri, ders materyali hazırlayanlar ve sınav geliştirme uzmanları için son derece değerli bir referans kaynağıdır. Evrensel olarak değerlendirildiğinde, bu kaynağın en önemli veçhesi, yabancı dilin kabiliyet ve yetilere dayanarak sistematik bir şekilde sınıflandırılmasıdır (Yücel, 2006).

Buna göre yabancı dil ders materyali hazırlayanlar, bu metne titizlikle yaklaşmakta, konularını söz konusu metni referans alarak seçmekte ve dil seviyelerini de yine bu metnin esaslarına uygun şekilde belirlemek durumundadır. Yabancı dil ders kitapları çocuklardan yetişkinlere kadar geniş bir kitleye hitap edecek şekilde hazırlanmaktadır. Kitabın hedef kitlesi bu hazırlık sürecinde önemli bir faktördür. Ancak çoğu zaman kitaplar belirli bir hedef kitle için değil, genel olarak farklı ülkelerden tüm insanlar için tasarlanmaktadır. Örneğin, yetişkinler için yazılan bir yabancı dil ders kitabı, farklı milletlere ait kişiler tarafından da kullanılabilir. Bu nedenle, bu tür kitaplar ekseriyetle belirli bir grup için değil, genel amaçlar için yazılmaktadır ve genellikle ithal ders kitaplarıdır (Ataş, 2020).

Ders kitaplarında yer alan içerikler, öğretme ve öğrenme sürecinin gereksinimlerine uygun olarak düzenlenmelidir. Bu gereksinimler arasında, hedeflenen öğrenci grubunun dil becerisi, kültürel arka planı, yaşlarına ve yaşam deneyimlerine uygunluk gibi faktörler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, ders kitaplarının belirli bir hedef kitlenin ihtiyaçlarını karşılamak üzere özel olarak tasarlanması da önemlidir (Ataş, 2020).

Bu itibarla denebilir ki ders kitapları hazırlanırken hedef kitlenin kültürel özellikleri, homojenliği, yaş aralığı, öğrenim geçmişi vb. gibi özellikleri bilhassa göz önünde bulundurulmalı ve buna göre konular seçilerek kitaplar hazırlanmalıdır. Bu da gösteriyor ki kitapların hazırlanmasında konular oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Bu konulara göre görseller seçilmekte, dinleme metinleri oluşturulmakta, kullanılacak teknoloji tespit edilmekte ve tüm bunlar göz önüne alınarak kitabın mizanpajı yapılmakta, nihayet e-kitap hali okuyucunun veya kullanıcının istifadesine sunulmaktadır.

Yabancı dil ders kitaplarının materyalleri oluşturulurken, içerik seçimi ve iletişim durumlarının belirli toplumlarda sıkça karşılaşılan durumları yansıtması özel bir önem taşımaktadır (Ataş, 2020). Örneğin homojen bir toplum için hazırlanan ders kitaplarında o kültüre ait olmayan bir öğeye yer verilmesi, öğrenende kültür şokuna ya da yabancılaşmaya yol açabilmektedir.

İnternet de yabancı dil ders kitaplarının konularının seçiminde de önemli bir rol oynamıştır, çünkü değişen toplumsal koşullar öğrenmenin yerini ve yöntemini bireyselleştirmiştir. İnternetle birlikte, yaşam koşulları ve deneyimler önemli ölçüde sınıfa girmiş, sınıf dış dünyaya açılmış ve öğrenci daha özerk ve özerk hale gelmiştir (Yaman, 2005).

Yabancı dil öğretimi, sadece hedef dilin dilbilgisi kurallarını ve kelime dağarcığını öğretmekle sınırlı değildir. Bir toplumun kültürü, yaşam koşulları ve yaşam tarzı ile karakterize edilmekte ve kültür dili etkilemektedir (Yiğit, 2023).

Anadil derslerinde öğrenciler ait oldukları toplumda büyürken deyim, atasözü, metafor vb. dilsel olanakları duydukları ve kullandıkları için bu yapıları kolaylıkla anlayabilirler. Yabancı dil öğretiminde ise öğrenciler için böyle bir üstünlükten söz etmek güçtür (Yiğit, 2023).

Günümüzde yabancı dil öğretiminde kullanılacak çok sayıda materyal olmasına karşın, ders kitapları hâlihazırda eğitim ortamındaki önemini muhafaza etmektedir. Yükseköğretimde yabancı dil öğrenenleri farklı ve karmaşık sosyal bağlarla başa çıkabilecek iletişimsel yeterlilikle donatma ihtiyacı göz önüne alındığında, ders kitapları ve modüller de dâhil olmak üzere öğretim materyallerinin kültürel ve kültürlerarası unsurların yanı sıra ilgili pedagojik stratejileri de içerecek şekilde tasarlanması önemlidir (Fong, DeWitt, Leng, 2018).

Ders kitapları gerek öğrencilere gerek öğretmenlere süreç içerisinde bir sistem temin etmektedir. Ders kitaplarının olmazsa olmazlarından olan metinler, yabancı dil öğrenme ve öğretme sürecinde mühim bir araçtır. Uygun metinlerin seçildiği takdirde yabancı dil öğretiminin verimliliğinin de arttığı varsayılmaktadır (Yiğit, 2023).

D-AOBM'nin temin ettiği sistemin en önemli özelliği dil seviyeleridir. Dil seviyelerine göre hazırlanan kitaplarda D-AOBM'nin belirttiği kazanımlara uymak, kitapta bir bütünlük sağlanmasına ve standardın oluşmasına katkı sunmaktadır. D-AOBM'ye göre A1 Öncesi ve A1 seviyesinde öğrenenin dinleme yetisinde kazanması gereken beceriler şunlardır (MEB Çeviri Komisyonu, 2022: 52 vd.):

1. Yavaş ve net bir şekilde konuşmaları ve anlamının resimler ve jestlerle, gerekirse tekrarlarla desteklenmesi koşuluyla kısa, çok basit soruları ve ifadeleri anlayabilir.

2. Açık ve yavaş konuşmaları koşuluyla, açıkça tanımlanmış, tanıdık bir günlük bağlamda günlük, tanıdık kelimeleri/işaretleri tanıyabilir.

3. Tanımlanmış, tanıdık bir günlük bağlamda yavaş ve net bir şekilde sunulmaları halinde sayıları, fiyatları, tarihleri ve haftanın günlerini tanıyabilir.

4. Anlamı kavramak için uzun duraklamalarla çok yavaş ve dikkatlice seslendirilmiş konuşmayı takip edebilir.

5. Yavaş konuşulduğunda, aşına olduğu gündelik konulara ilişkin belirli bilgileri (örn. yerler ve saatler) tanıyabilir.

6. Anlaşılır konuşulduğunda insanların okul, arkadaş, aile ve çevrelerindeki insanlar hakkında konuşurken kullandıkları bazı ifadeleri anlayabilir.

7. Net bir şekilde konuşulduğunda kolay bir konuşmadaki (örneğin bir mağazada müşteri ve tezgâhtar arasında geçen) kelimeleri/işaretleri ve ifadeleri anlayabilir.

8. Tahmin edilebilir bir durumda, örneğin rehberli bir turda, çok yavaş ve net, ara sıra da uzun duraklamalarla konuşulduğunda verilen basit bilgileri ana hatlarıyla anlayabilir.

D-AOBM'ye göre A1 Öncesi ve A1 seviyesinde öğrenenin okuma becerisinde kazanması gereken genel beceriler şunlardır (MEB Çeviri Komisyonu, 2022: 60 vd.):

1. "Otopark", "tren istasyonu", "kafeterya", "sigara içilmez" gibi basit, günlük işaretleri anlayabilir. Posterlerde, broşürlerde ve duyurularda yer, zaman ve fiyatla ilgili bilgileri bulabilir.

2. Mağazalardaki işaretleri (örneğin bir koridorun hangi katta olduğu bilgisi) ve yol tariflerini (örneğin asansörlerin nerede olduğu) anlayabilir.

3. Otelde yer alan belli başlı bilgileri anlayabilir (örneğin ne zaman yemek verileceği vs.).

4. Reklamlarda, etkinlik programlarında, broşürlerde ve el ilanlarında yer alan basit ve önemli bilgileri (ör. teklifler, fiyatlar, etkinliklerin tarihleri ve yerleri, kalkış saatleri) bulabilir ve anlayabilir.

D-AOBM'ye göre A1 Öncesi ve A1 seviyesinde öğrenenin konuşma becerisinde kazanması gereken genel beceriler şunlardır (MEB Çeviri Komisyonu, 2022: 67 vd.):

1. Adres, aile, uyruk gibi kişisel bilgileri verebilir, kendiyile ilgili kısa cümleler söyleyebilir.

2. İnsanlar ve yerler hakkında basit, genellikle birbirinden kopuk cümleler kurabilir.

3. Önceden hazırlıklı olmak kaydıyla, basit kelimeler/işaretler, deyimler ve kalıplaşmış ifadeler kullanarak bir nesneyi adlandırabilir, şeklini ve rengini başkalarına gösterebilir.

4. Önceden hazırlıklı olmak kaydıyla, basit kelimeler/işaretler ve kalıplaşmış ifadeler kullanarak kendini tanıtabilir (örn. isim, yaş, aile).

5. Nasıl hissettiğini ifade etmek için "mutlu" veya "yorgun" gibi basit sıfatları ve beden dilini kullanabilir.

D-AOBM'ye göre A1 Öncesi ve A1 seviyesinde öğrenenin yazma becerisinde kazanması gereken genel beceriler şunlardır (MEB Çeviri Komisyonu, 2022: 72 vd.):

1. Muhtemelen bir sözlük kullanmak suretiyle basit isim, adres vs. gibi basit bilgileri verebilir.

2. Basit kelimeler/işaretler ve basit ifadeler kullanarak kişisel ilgi alanları hakkında bilgi verebilir (örn. hoşlandığı ve hoşlanmadığı şeyler, ailesi, evcil hayvanları).

3. Basit, ayırık ifadeler ve cümleler kurabilir.

4. Kendileri ve hayali insanlar, nerede yaşadıkları ve ne yaptıkları hakkında basit cümleler kurabilir.

5. Bir odanın neye benzediğini çok basit bir dille anlatabilir.

6. Belirli günlük nesnelere tanımlamak üzere, mesela büyük veya küçük masa gibi, oldukça basit kelimeler ve işaretler kendini ifade edebilir.

Yukarıda zikredilen kazanımlar göz önünde bulundurulduğunda, D-AOBM'ye göre A1 Öncesi ve A1 seviyesinde hazırlanan kitaplar, bu sınırlar dışına çıkamamakta ve konular da yine bu kazanımlara göre seçilmektedir. D-AOBM'ye göre konular seviyeye göre somuttan soyuta şeklinde devam etmektedir. Bundan dolayı hazırlanan kitaplarda A1 Öncesi ve A1 seviyesinde konular doğrudan doğruya gündelik hayatın içinden alınmakta ve kelime seçimleri de hedef dilde en çok kullanılan sözcüklerden yapılmaktadır. Bu itibarla denebilir ki D-AOBM, yabancı dil kitaplarının hazırlanmasında temel referans kaynaklarından biri olup tüm sektörü doğruya etkilemiş ve hâlihazırda etkilemektedir. Aşağıda gerek *Dabei* gerekse de *Yeni İstanbul* kitabında seçilen üniteler D-AOBM'ye uygun bir şekilde yapılmıştır. *Dabei* ders kitabından D-AOBM ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmazken, *Yeni İstanbul* kitabının önsözünde kitapların bu metin referans alınarak hazırlandığı ve metin yer alan kazanımlara uygun olarak konuların seçildiği belirtilmiştir.

3.8.2. Dabei ve İstanbul Kitaplarının Konu Bakımından Karşılaştırılması

Hiç şüphesiz gerek Almanca'nın gerekse Türkçenin dünya dilleri arasında önemli bir yeri vardır. Almanların ve Türklerin tarihi, günümüzde pek çok ülkenin tarihinden daha eskilere

dayanır ve tarih sahnesine hemen hemen aynı zamanda çıkan bu iki milletin dilini öğrenmek isteyen yabancılar farklı kaynaklar kaleme almışlar ve 21. yüzyılın ilk çeyreğine değin dönem dönem çeşitli metotlar uygulamışlardır.

20. yüzyılın sonlarına doğru, dil öğretiminde gelişmiş ülkelerde bulunan dil enstitüleri ve dilbilimciler bir dili öğretirken artık eski metotları kullanmak yerine yeni metotlar geliştirilmesi gerektiğine kanaat getirmişlerdir ve bu doğrultuda pek çok makale ve kitap kaleme alınmıştır. *Yeni İstanbul* ve *Dabei* kitapları da bu uzun soluklu çalışmaların son mümessilleridir. Şu var ki ileride bu metotlar belki değişecek ve bilhassa dijitalleşmeyle birlikte bambaşka kaynaklar ve yöntemlerle ve belki de öğretmene gereksinim duyulmadan yapay zekâ aracılığıyla dil öğrenilecek ve öğretilecektir.

Gelinen son teknoloji ve yöntemler çerçevesinde hazırlanan bu iki kitap, dünya çapında Almanca ve Türkçe öğretilirken kullanılan kaynaklar arasındadır. Bundan dolayı bu iki kitabı konu bakımından kıyaslamak, dil öğretiminde tecrübelerin de paylaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Her şeyden önce *Dabei* kitabının A1 seviyesi iki kitapken *Yeni İstanbul*'da A1 seviyesi tek bir kitapta toplanmıştır. *Yeni İstanbul*'da toplamda altı ünite ve 18 alt ünite varken, *Dabei* kitabında sekiz modül ve yirmi dört ünite bulunmaktadır. *Dabei* ve *Yeni İstanbul* kitaplarının A1 seviyesinde konular birbirine oldukça yakındır ve ilgili dillerde A1 seviyesinde en çok kullanılan kelimelere yer verilmiştir. Her iki kitapta da A1 öncesi seviye vardır ve dilin kullanıldığı ülkenin kültürel öğelerine yer verilmiştir. *Dabei* kitabı görsel ve işitsel anlamda *Yeni İstanbul* kitabından daha zengindir ve *Yeni İstanbul* kitabı *Dabei* kitabına göre daha gramer odaklıdır. Bununla beraber *Dabei* kitabı gençler için hazırlanmışken, *Yeni İstanbul*, her ne kadar öğrenciler için hazırlanmış olsa da daha genel bir kitleye hitap etmektedir ve yaş aralığı yoktur. Bundan dolayı hem gençler hem de ileri yaş öğrenenlerin kullanabileceği bir kaynaktır.

Her iki kitap da matbu şekilde kullanılabilir ve CD'ler yardımıyla dinleme ve diğer işitsel/görsel malzemelerden yararlanmak mümkündür. *Dabei* kitabı Hueber adlı köklü bir yayınevine aitken ve Hueber Yayınları'nın farklı farklı kategorilerde dil kitabı bulunurken, *Yeni İstanbul* İstanbul Üniversitesi'nin akademisyenleri tarafından hazırlanmıştır. Dolayısıyla ilk bakışta Hueber Yayınevi çok daha tecrübeli görünmektedir. Her iki kitap da dünya genelinde temel kaynaklar olarak kullanılmaktadır. *Yeni İstanbul* ülke genelinde bilgi vermekten çok İstanbul'a odaklanırken, *Dabei* kitabı bütün bir Almanya'yı hatta yer yer tüm Avrupa'yı konu olarak ele almaktadır.

3.8.3. Konular

Dabei ve *Yeni İstanbul* kitaplarının konuları ve kazanımları özet şeklinde aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.1.: *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*'nda konular.

Ünite	Konu	Kazanım
1. Merhaba	Alfabe, Zamirler, Çoğul ekleri, Soru eki, Burası neresi?	Öğrenen sınıf içindeki araç gereçlerin adlarını, ayları, günleri, mevsimleri, renkleri ve ev eşyalarının bir kısmını öğrenir. Arkadaşlarıyla tanışabilir ve bir diyalog yazabilir.
2. Nerede	Bulunma durumu, var/yok, sayılar, sıra sayı sıfatları ve isim cümleleri.	Öğrenen evini ve odasını tanıtır, arkadaşının kişisel bilgilerini sorabilir, arkadaşını tanıtabilir, bir formu doldurabilir ve karakteri hakkında bilgi verebilir
3. Ne yapıyorsun?	Şimdiki zaman, yönelme durumu, uzaklaşma durumu ve -mak istemek.	Öğrenen arkadaşının günlük hayatını anlatabilir, hobilerinden ve alışkanlıklarından bahsedebilir, boş zamanlarında ne yaptığını söyleyebilir ve dileklerini içeren bir diyalog yazabilir.
4. Benim Dünyam	İyelik ekleri, ülke-milliyet-dil adları, kendih-hep, belirtme durumu	Öğrenen bir aileyi betimleyebilir, ana dili hakkında konuşabilir, kendi ailesini tanıtabilir, e-posta yazabilir ve hislerinden bahsedebilir
5. Zaman zaman	Saatler, belirli geçmiş zaman, -dan -(y)a kadar, -dan önce/sonra, -madan önce / -dıktan sonra, -dan beri, -dır	Öğrenen planları, özel gün ve bayramlar hakkında konuşabilir. Neyi ne zaman/ne zamandan beri yaptığını anlatabilir, buluşma diyalogu oluşturabilir ve ülkesindeki bayramlardan bahsedebilir.
6. Çevremiz ve Biz	İsim tamlamaları, -ki eki, karşılaştırma (daha, en)	Öğrenen akrabalarını tanıtabilir, bulunduğu çevre

		hakkında konuşabilir, hastanede bir diyalog oluşturabilir, gezi planı yapabilir ve sınıftaki arkadaşlarını kıyaslayabilir.
--	--	--

Tablo 3.2.: *Dabei – Deutsch für Jugendliche* kitabında konular.

Modül	Konu	Kazanım
1. Kennenlernen (Tanışma)	W-Fragen ve evet/hayır cümleleri, <i>ich</i> (ben) ve <i>du</i> (sen) zamirleriyle fiil çekimleme, tekil zamirlerde fiil çekimi	Öğrenen kendini tanıtabilir, kim ve nasıl sorularına cevap verebilir, 1'den 20'ye kadar sayıları sayabilir, evet/hayır cümlelerine cevap verebilir, ben ve sen zamirleriyle cümle kurabilir, selamlaşma kelimelerini kullanabilir.
2. Familie (Aile)	Sein (olmak) fiilinin çekimi, kişi zamirleri ve <i>mein/dein</i> (benim, senin) iyelik zamirleri	Öğrenen aile bireylerini öğrenir, 20'den 1000'e kadar sayabilir, biriyle sözleşebilir, birini tanıtabilir, <i>mein</i> ve <i>sein</i> iyelik zamirlerini kullanabilir, olumsuz cümle yapabilir.
3. Schule (Okul)	<i>haben</i> (sahip olmak) fiili, çoğul zamirlerle fiil çekimi, belirsiz artikel <i>ein/eine</i> (bir) ve onun olumsuz hali <i>kein/keine</i> (hiç), <i>möchten</i> Modalverbi	Ders programı okur ve anlar, günleri ve ders adlarını öğrenir, sıra sayı sıfatlarını 1'den 6'ya kadar kullanır.
4. Ausflug (Gezi)	<i>dürfen</i> Modalverbi, nominatif halde artikeller, tekil ve çoğul halinde emir	Öğrenen tarihleri sorar ve söyler, yol tarif edebilir, özür dileyebilir.
5. Freunde (Arkadaşlar)	İsimlerle genitif hali, <i>seine/ihre</i> (onun) iyelik zamirleri, ayrılabilir fiiller, akuzatif halinde yer bildirim	Öğrenen sevdiği şeyler hakkında konuşabilir, birini betimleyebilir, sevmediği şeyleri söyleyebilir, bir dilekte bulunabilir.
6. Einkaufen (Alışveriş)	Akuzatif durumunda belirsiz artikel, <i>mein</i> ve <i>dein</i> iyelik zamirlerinde akuzatif hali, <i>sein</i> ve <i>ihr</i> iyelik zamirlerinin nominatif ve akuzatif halleri	Öğrenen bir dilekte bulunabilir, alışverişte diyalog oluşturabilir, yardım isteyebilir.
7. Tiere (Hayvanlar)	<i>sein</i> fiilinin geçmiş zaman hali, datif durumunda belirli artikeller,	Öğrenen bir düşüncesini söyleyebilir, bir hayvanı

	datif halinde şahıs zamirleri, datif haliyle yer bildirimi, nominatif ve akuzatif hallerinde <i>unser</i> (bizim) ve <i>euer</i> (sizin) iyelik zamirleri	tasvir edebilir, bir adresi belirtebilir, sevdiği bir şey hakkında konuşabilir.
8. Ferien und Reisen (Tatiller ve Seyahat)	<i>mit</i> (ile) ön edatı ve datif ile kullanımı, <i>ohne</i> (-sız) edatı, <i>wollen</i> ve <i>müssen</i> Modalverbleri	Öğrenen bir yeri sorabilir ve tarif edebilir, bir dileğini dile getirebilir ve kendini tanıtabilir.

Konu bakımından her iki kitap kıyaslandığında *Dabei* kitabının her modülü için bir hikâye hazırlandığı görülür. Bununla beraber *Dabei* kitabından her modül yaklaşık üç üniteden oluşmaktadır ve üniteler arasında bir geçiş vardır. Diğer bir deyişle, ilk ünite anlatılan olaya üçüncü ünite de gönderme olabilir, dahası ilk ünite olan konuyla bağlantılı olacak şekilde sorular yöneltilir. Gelgelelim bu durum *Yeni İstanbul*'da yoktur. *Yeni İstanbul*'da altı büyük ünite ve on sekiz bölüm vardır. Her ünitenin içinde üç küçük ünite bulunmaktadır. Fakat üniteler arasında herhangi bir konu bağımlılığı yoktur ve her ünite müstakil bir görünüm arz etmektedir.

Her iki kitapta da kazanımlar ve konular içindekiler kısmında verilmiştir fakat *Dabei* kitabında kazanımlar ve konular dinleme, konuşma, okuma ve yazma şeklinde ayrılmamış, bir bütün olarak verilmiştir.

Yeni İstanbul'da *Dabei* kitabına göre daha fazla gramer unsuru bulunmaktadır. *Dabei* kitabında gramer sayfaların sağ tarafında bir ipucu gibi verilmiştir. Bununla beraber modül sonlarında gramer kuralları ve modülle ilgili olan gramer kuralları tablolar halinde derli toplu bir şekilde öğrenene verilmiştir.

Yeni İstanbul'da gramer konuları bir bütün olarak doğrudan öğrenene verilmektedir. Hâlbuki *Dabei* kitabında bu konular parça parça verilmekte ve sayfalara yayılmaktadır. Örneğin *sein* fiilinin her şahıs zamiri için çekimi yaklaşık üç modüle yayılmıştır. Oysa *Yeni İstanbul*'da isim cümleleri henüz ikinci ünite tüm halleriyle ve çekimleriyle verilmiştir.

Her iki kitabın A1 seviyesinde tanışma, aile, alışveriş, tatiller ve seyahat konuları müşterektir fakat örneğin *Dabei* kitabında yer alan evcil hayvanlar konusu *Yeni İstanbul*'da yer almamaktadır. Burada birtakım kültürel farklılıklar söz konusudur zira Türkiye'de evcil hayvan beslemek çok yaygın olsa da Avrupa'da, daha doğrusu Almanya'daki kadar yaygın olmadığı bilinen bir gerçektir. Bir diğer önemli konu ayrımı ise okul konusudur. *Dabei* kitabı gençlere yönelik bir kitap olduğundan okul, okul faaliyetleri, okul gezileri ve okuldaki araç gereçler *Yeni İstanbul*'a göre daha fazla işlenmiştir.

Aile konusu her iki kitapta da ortaktır ve her iki kitapta da başka dil ailelerine mensup olan bu iki dilde iyelik/sahiplik konusuyla beraber işlenmiştir. Fakat Türkçede aile fertlerinin Almancaya kıyasla daha farklı ve geniş anlamları vardır. Örneğin “enişte, dayı, yenge, amca” gibi kelimeler Almancada da vardır fakat baba tarafı ve anne tarafı olarak belirtme ihtiyacı bulunmaktadır. Oysa Türkçede dayı dendiğinde annenin kardeşinden bahsedildiği bilinmekle birlikte ikinci bir izaha gerek yoktur.

Gezi konusu da her iki kitapta da işlenmiştir fakat *Yeni İstanbul*'da daha çok bir şehir gezisiyken ve İstanbul'daki tarihi mekânlar ziyaret edilirken, *Dabei* kitabından bir okul gezisi söz konusudur. *Dabei* kitabındaki gezide daha çok herhangi bir şehirde olması muhtemel tiyatro, istasyon, durak, hastane gibi şehre ait unsurlar yer almaktadır.

Her iki kitapta da ülkelere ait özel gün ve tatiller işlenmiştir. Bu tatillerde ve özel günlerde insanların ne yaptığı, hangi ritüellerin icra edildiği ve ülkede yaşayan insanlar için ne ifade ettiği gerek metinlerde gerekse de alıştırmalarda verilmiştir. Buna göre örneğin *Yeni İstanbul*'da dini bayramlar olan Kurban ve Ramazan bayramlarının yanı sıra 23 Nisan, 29 Ekim, 19 Mayıs gibi milli bayramlara da yer verilmiştir. Bu bayramlarda Türklerin neler yaptığı da ayrıca işlenen konular arasındadır. Almanya'da da Noel ve Paskalya oldukça önemli bayramlardır ve *Dabei* kitabında işlenmiştir. Gelgelelim *Dabei* kitabında Almanya'ya özgü milli bir bayram konu edinmemiştir.

Günlük hayatın bir parçası olan alışveriş de her iki kitapta da işlenen konular arasındadır. Bir eşyanın fiyatını sorma, alışveriş esnasında hangi diyalogların oluştuğu ve ülkelere özgü yemekler hem *Yeni İstanbul* hem de *Dabei* kitabında işlenmiştir.

Yeni İstanbul'da *Dabei* kitabında olmayan bir konu daha bulunmaktadır. Kitabın son ünitesinde bir hastanede öğrenenin doktor-hasta diyalogunda nasıl hareket etmesi gerektiği konu edilmiştir. Buna göre örneğin “ateşim var, öksürüyorum, ağrım var” gibi basit cümleler kitapta yer almıştır.

Sonuç olarak gerek *Dabei* kitabı gerekse de *Yeni İstanbul*'da, öğreneni, Almanya'daki veya Türkiye'deki yaşama entegre etme amacı taşımaktadır. Seçilen konular ve kullanılan kelimeler mercek altına alındığında görülür ki ülke bilgisi ve günlük pratikler kitapların olmazsa olmazları arasında yer almaktadır. Bundan dolayı dil öğretimi her iki kitapta da görüleceği üzere yalnızca gramer ve kelime öğretimi değil, aynı zamanda ülke bilgisi ve kültürel unsurları da beraberinde getirmektedir. Bunun da en büyük sebeplerinden biri yukarıda da değinildiği üzere D-AOBM ve onun getirmiş olduğu standartlaşmadır. D-AOBM'nin

belirttiği hususlar yeni nesil yabancı dil kitaplarında göz önünde bulundurulmakta ve bu doğrultuda kitaplar hazırlanmaktadır. Ayrıca ilk bölümde tartışılan yabancı dil öğretme yöntemleri her iki kitapta da kullanılmıştır. Dolayısıyla çalışmanın temel konusunu teşkil eden *Dabei* ve *Yeni İstanbul* kitaplarının teknolojinin son imkânlarına göre hazırlandığını, yabancı dil öğretim yöntemlerinden yararlanarak D-AOBM'nin koyduğu esaslara uygun şekilde yapılan bir yayıncılığın ürünleri olduğunu söylemek mümkündür.

3.8.4. Dabei – Deutsch für Jugendliche A1.1 Kitabında Konu Dağılımı

Dabei kitaplarında toplamda başlangıç ünitesiyle birlikte dokuz ünite vardır ve bu üniteler modüller şeklinde tasarlanmıştır. Her modülün kendi içinde gramer kuralları, farklı konuları ve materyalleri vardır. Her modül yine kendi içinde üç alt üniteye ayrılmaktadır ve toplamda yirmi dört alt üniteyle birlikte farklı konu ya da hikâyeye bulunmaktadır. Her modülün sonunda “Das kann ich schon” (bunu yapabilirim) kısmı vardır ve öğrenenin bu modülde ne öğrendiğini ve neyi yapabildiğini göstermektedir. Diğer bir deyişle bu bölüm öğrenenin öğrendiklerini sağlaması işlevini görmektedir (Kopp vd., 2020: 4-5).

3.8.4.1. Start (Başlangıç)

Dabei A1.1 ünitesi diğer yabancı dil kitaplarında olduğu gibi, genel bilgiler içeren bir ünite ile başlamaktadır. Bu ünitenin adı “Start” olmakla birlikte Internationalismen (enternasyonalizmler), Alphabet (alfabe) ve Ländernamen (ülke isimleri) adı altında üç başlıkta toplanmıştır. Burada alfabe, çoğu dilde aynı olan “telefon, gitar, kilometre, metre” gibi ortak kelimelerin yanı sıra bazı ülkelerin Almanca adları yer almaktadır. Bu üniteye amaç öğreneni Almancaya çekmek ve kendi anadilleriyle ortak kelimelerin olduğunu göstermektir. Ayrıca komşu ülkelerin isimleri verilerek öğrenenin Almanya hakkında genel geçer bilgiler edinmesini de sağlama amacı vardır. Start ünitesinde dokuz adet dinleme metni vardır ve bu dinleme metinleri konuya uygun olarak öğrenenin Almanca hususunda genel geçer bilgileri öğrenmesini amaçlamaktadır. Bu bilgiler arasında en önemlileri Almanya'nın komşu ülkelerinin Almanca nasıl söylendiğidir. Dolayısıyla Start ünitesinin amacı ülke bilgisi vermektir. (Kopp vd., 2020: 6-8)

3.8.4.2. Modül 1 – Kennenlernen (Tanışma)

Birinci modül olan Tanışma'da öğrenenin kazanımları şu şekildedir: kendini tanıtmak, selamlaşma, bir düşüncesini söyleme, bir dileğini belirtme, severek yaptığı bir şeyi dile getirme, karşısındaki kişinin yaşını sorma, vedalaşma, birden yirmiye kadar sayılar, içecekler, hobiler, W-Fragen ya da evet hayır cümleleri ile *ich* (ben) ve *du* (sen) zamirleri (Kopp vd., 2020: 9-13).

Birinci modülün ilk ünitesi “Vor dem Rockkonzert”tir (rock konseri öncesi). Burada müzik konserinde karşılaşılan gençlerin aralarında geçen diyaloglarda tanışma ve selamlaşma kalıp cümleleri yer almaktadır. Ayrıca görseller ve karikatürlerle desteklenen materyallerle birlikte günün farklı saatlerinde insanların nasıl selamlaştığına dair örnekler yer almaktadır (Guten Morgen, Guten Tag, Guten Abend vs.). Söz konusu alt üniteye on dört adet dinleme metni vardır ve selamlaşma ile tanışma kelimeleri ya da kalıpları dinleme metinleriyle desteklenmektedir (Kopp vd., 2020: 10-13).

İlk modülün ikinci ünitesi ise “Das Rockkonzert”tir (rock konseri). Bu üniteye fiillere geçilmiş, *ich* (ben) ve *du* (sen) fiillerinin nasıl çekimlendiği örneklerle gösterilmiştir. On adet dinleme metni arasında bir de şarkı vardır ve bu şarkı Almandada insanların nasıl selamlaştığını, bir şeyden hoşlanıp hoşlanmadığını ve kendi düşüncesini öğrenenin nasıl ifade edeceğini gösteren kalıp cümleler içermektedir. Böylelikle öğrenen Almanca nasıl selamlaştığını, kendi fikrini nasıl ifade edeceğini ve neyi sevip sevmeyeceğini öğrenmektedir (Kopp vd., 2020: 13-16).

İlk modülün son ünitesi “Nach dem Konzert”tir (konserden sonra). Bu ünite de diğer üniteler gibi görsellerle desteklenmiş W-Fragen’lerden (w soruları) biri olan *was* (ne) işlenmiştir. Bunun yanı sıra *mögen* (sevmek) ve *möchten* (istemek) Modalverbleri de öğrenene verilmiştir. Bu üniteye de on adet dinleme metni bulunmaktadır. Konu olarak içecekler ele alınmış ve Almandada en çok kullanılan içecek isimleri diyaloglarla öğrenene aktarılmıştır. Ayrıca öğrenenin alışverişte kullanabileceği kalıp ifadeler de öğretilmiştir. On adet dinleme metninin bulunduğu bu bölümde *spielen* (oynamak), *machen* (yapmak) ve *hören* (dinlemek) fiillerinin *ich* ve *du* zamirleriyle nasıl çekimlendiği de gösterilmiştir (Kopp vd., 2020: 14-17).

Birinci modülün Zum Schluss (sonuç) kısmında ise öğrenenin diğer ünitelerde öğrendiklerini pekiştiren görseller ve haritalar vardır. Bu görsel ve haritalarda üç ülkenin anadili olan Almandada farklı selamlaşmalara yer verilmiştir. Fakat *Dabei* kitabında Hochdeutsch dikkate alınmış ve ona göre müfredat ve içerik düzenlenmiştir (Kopp vd., 2020: 20).

“Das kann ich schon” (bunu yapabilirim) kısmında “Kommunikation” (iletişim) ve “Grammatik” (dilbilgisi) başlıklarında öğrenenin neler yapması gerektiği gösterilmiştir. Buna göre yukarıda zikredilen kazanımların öğrenen tarafından uygulanması beklenmektedir (Kopp vd., 2020: 22).

3.8.4.3. Modül 2 – Familie (Aile)

Dabei A1.1 kitabının ikinci ünitesinin konusu ailedir ve aile fertlerinin yanı sıra öğrenenin biriyle sözleşme, başka birini tanıtmaya, neyi sevmediğini söyleme, nerede ve nereden soru kelimelerini kullanma, yirmiden bine kadar olan sayıları öğrenme, meslekler, *sein* fiilinin çekimi, benim/senin kalıplarını öğrenme, Negation (olumsuzluk) ve tekil zamirlerle fiilleri çekimleme gibi kazanımları elde etmelidir (Kopp vd., 2020: 23-36).

İkinci modülün ilk ünitesi “Familien-Quiz?”dir (aile sınavı). Bu üniteye öğrenen aile fertlerinin Almancada nasıl söylendiği, benim ve senin kelimeleriyle aile bireylerini tanıtmayı ve kaç tane kuzeni, kardeşi olduğunu söylemeyi öğrenmektedir. Bununla beraber bine kadar olan sayıları da diğer dillerden farklarıyla beraber öğrenmektedir (Kopp vd., 2020: 23-26).

İkinci modülün ikinci ünitesinin adı “Familie Hofmann möchte mitmachen”dır (Hofmann ailesi de katılmak istiyor). Burada ilk üniteye öğrendiği sayıları kullanan öğrenen, çevresindeki eşyaların ve kişilerin kaç yaşında olduklarını da söylemektedir. Gramer konusu olarak da *ich* ve *du* zamirinin yanında *er* (erkek o) ve *sie* (kadın o) zamirlerini öğrenmektedir. Ayrıca üçüncü çoğul şahıs zamiri olan *sie* (onlar) de bu üniteye gösterilmektedir. Öğrenenin *mein* ve *dein* ifadelerini ismin artikeline göre çekimlenmesini bu üniteye öğrenmesi gerekmektedir. Böylelikle Almancanın en önemli konularından biri olan artikellerle de öğrenen ilk defa bu üniteye karşılaşmaktadır (Kopp vd., 2020: 27-31).

İkinci modülün üçüncü ünitesi olan Familie Hofmann im Fernsehen’de (Hofmann ailesi televizyonda) öğrenen oldukça basit bazı meslekleri ve bu mesleklere özgü fiilleri öğrenmektedir. Bununla birlikte ülkelerde kullanılan *in* (içinde) ve *aus* (-dan, -den) edatlarını görmektedir. İkinci modülün üçüncü ünitesiyle beraber öğrenen adını, soyadını, hangi ülkeden geldiğini, hobilerini, aile fertlerini ve mesleğini gerek yazılı gerekse de sözlü bir şekilde anlatabilmektedir (Kopp vd., 2020: 31-34).

Her modülde olduğu gibi bu modülün sonunda da Zum Schluss kısmı vardır ve buna göre öğrenen yukarıda zikredilen kazanımları edinmiş olmalıdır. Gramer olarak olumsuz cümle

yapma, aile fertleriyle birlikte *mein* ve *dein* kullanımını ve *ich*, *du*, *er/sie* zamirleriyle fiil çekimleri tüm modülün gramer kurallarıdır (s. 34-36).

3.8.4.4. Modül 3 – Schule (Okul)

Üçüncü modülün kazanımlarına göre öğrenen ders programını anlatabilmeli, bir tavsiye verebilmeli, okuldaki derslerin adını bilmeli, haftanın günlerini, okuldaki aktiviteleri, okul araç-gereçlerine hâkim olmalıdır. Ayrıca belirsiz artikel olan *ein/eine* ile birlikte onun olumsuz olan *kein/keine*'yi de öğrenmelidir. Üçüncü modülün en önemli gramer konularından biri de *haben* fiilidir. Söz konusu fiil Almandada son derece önemli bir rol oynamaktadır ve öğrenen Almanca serüveninde bu fiille *Dabei* kitabına göre ilk defa burada karşılaşmaktadır (Kopp vd., 2020: 37-50).

Üçüncü modülün birinci ünitesinin konusu *Unterricht*'tir (ders). Bir öğrencinin derste hangi araç ve gereçlere ihtiyacı olduğu, hangi dersleri işlediği ve haftanın günlerine göre ders programının nasıl olduğu bu üniteye öğretilmekte ve öğrenenin bir ders programını yapması beklenmektedir. Bununla beraber *Ordinalzahlen* (sıra sayıları) da birden altıya kadar olacak şekilde bu üniteye öğretilmektedir. Üçüncü ünitenin kazanımları göz önüne alındığında öğrenenin *haben* fiilini de kullanması gerekmektedir (Kopp vd., 2020: 37-41).

Üçüncü modülün ikinci ünitesinin adı “*In der neuen Schule*”dir (yeni okulda). Bu üniteye öğrenen *wir* (biz) ve *ihr* (siz) zamirleriyle fiillerin nasıl çekimlendiğini öğrenmektedir. Tüm zamirlerle fiillerin nasıl çekimlendiğinin öğretilmesinden sonra okul aktiviteleri konusu işlenmekte ve öğrenenin fiillerle beraber okul aktivitelerinden bahsetmesi beklenmektedir (Kopp vd., 2020: 41-44).

Üçüncü modülün son ünitesinin konusu “*Meine Schulsachen*”dır (okul araç-gereçlerim). Bu üniteye okulda kullanılan tüm araç ve gereçler ayrıntılarıyla ve görsellerle verilmekte, *sein* fiilinin çekimleri doğrultusunda öğrenenin bunları tasvir etmesi beklenmektedir. Ayrıca söz konusu ünitenin temel konularından biri de *möchten* Modalverb'idir. *Möchten* Modalverb'i tüm zamirlerin çekimleriyle öğrenene verilmekte ve öğrenenin *möchten* Modalverbiyle cümle kurması ve boşlukları doldurması gerekmektedir (Kopp vd., 2020: 45-58).

Üçüncü modülün *Zum Schluss* kısmında öğrenenin neyi öğrendiği veya öğrenmediği test edilmektedir. Öğrenen burada da yine okul araç-gereçleriyle beraber bir ders programı görmekte ve ders programındaki dersleri sevip sevmediğini anlatması gerekmektedir. Üçüncü ünitenin sonunda öğrenen belirsiz artikel, *haben* fiili, tüm zamirlerle fiillerin çekimi ve *möchten*

Modalverb'ine hâkim olmalıdır. Ayrıca Alman eğitim sisteminde puan sistemi de diğer önemli konulardan biridir (Kopp vd., 2020: 48-50).

3.8.4.5. Modül 4 – Ausflug (Gezi)

A1.1 kitabının dördüncü ve son modülünün konusu Ausflug'dur (gezi). Öğrenciler bu ünitenin kazanımlarına göre tarihleri sorup cevaplayabilir, bir yolu tarif edebilir, özür dileyebilir, tatil ve özel günleri bilir, ayları, saatleri, renkleri, yemekleri, nominatif ve akuzatif ile birlikte belirli artikelleri kullanabilir ve son olarak emir kipini tekil ve çoğul zamirlere uygulayabilir. Bununla beraber bu modülün hikâyesi Otto ve Leo adında iki gencin gezi esnasında başından geçenlerdir. Almanya'ya dair bilgiler, gezilip görülecek yerler ve özel günler bu ünitenin başlıca konularıdır (Kopp vd., 2020: 51).

Dördüncü modülün ilk ünitesi “Was passiert im Schuljahr”dır (tüm yıl okulda neler oluyor). Bu ünite Noel, spor festivali, karnaval, tarih ve Paskalya gibi Almanya'daki özel günler ve tatiller konu alınmıştır. Bunun yanı sıra öğrenen yine bu ünite ayları, birden otuz bire kadar verilmiş sayı sıfatlarını öğrencinin aylarla kullanılması istenmiştir. Yine modülün bu ünitesinde saatlerin nasıl söylendiği de öğretilmiştir. Öğrenenin *dürfen* Modalverb'i ile cümleler kurması ve tarihi ya da zamanı Almanca doğru kullanılması hedeflenmiştir (Kopp vd., 2020: 52-55).

Dördüncü modülün ikinci ünitesi “Kommt, es geht los”tur (haydi, başlıyoruz). Bu ünite öğrenciler bir gezinin yapılacağı yerin görsellerini görmekte ve görsellerde yer alan nesne ve kişilerin Almanca karşılıklarını kullanarak yeni kelimeler öğrenmektedir. Ayrıca daha önce öğrendikleri okul araç-gereçlerini de tekrar etmekte, gezi esnasında bunlardan faydalanmaktadırlar. Bu ünitenin diğer konusu ise renklerdir. Gezilecek alanda yer alan nesnelerin renkleri aracılığıyla konu pekiştirilmekte ve belirli/belirsiz artikel konusu ele alınmaktadır. Ünitenin gramer bakımından son konusu ise Imperativ'dir (emir). Öğrenen gezi esnasında öğretmenin direktifleri ve yönlendirmelerini duyarak ve okuyarak emir kiplerini öğrenmektedir. Bununla beraber rechts (sağ), links (sol), geradeaus (düz) kelimeleri de öğrenene verilmekte ve gündelik hayatta kullanması beklenmektedir (Kopp vd., 2020: 56-59).

Dördüncü modülün son ünitesi ise “Nach dem Spiel”dir (oyundan sonra). Bu ünite öğrenen nerede olduğunu, ne yemek istediğini, neyi beğendiğini ve neyi beğenmediğini anlatabileceği konular üzerinde durulmaktadır. Böylelikle Almancanın en önemli konularından

biri olan akuzatife de bir giriş yapılmıştır. Öğrenen bu gramer konularının yanı sıra Almanca çoğul eklerini de görmüştür (Kopp vd., 2020: 60-62).

Sonuç olarak dördüncü modülün son kısmı olan “Das kann ich schon”da öğrenen bazı fiillerin düzensiz olduğunu, akuzatif ve nominatif durumlarında kelimelerin artikellerinin nasıl değiştiğini ve emir kiplerini pekiştirmiştir. Buna göre dördüncü modül sona erdikten hemen sonra Magazin bölümü başlamaktadır (Kopp vd., 2020: 63-64).

3.8.4.6. Das Magazin

Magazin kısmında öğrencilerin oynayabileceği yedi adet oyun bulunmaktadır. Bunun yanında Noel’in ve Paskalya’nın Almanya’da nasıl kutlandığı görsellerle kullanıcıya aktarılmıştır. Ayrıca her modülün konusuna göre çekilen filmlerden sonra sorulan soruların cevap anahtarı da bu kısımda yer almaktadır. Das Magazin bölümü yaklaşık on yedi sayfadır ve ders içinde aktiviteler büyük yer kaplamaktadır (Kopp vd., 2020: 64-81).

3.8.4.7. Wortliste (Kelime Listesi)

Kelime listesi kitabın sonunda yer almaktadır ve kitapta işlenen kelimelerin büyük çoğunluğu bu kısımda bulunmaktadır ve yedi sayfadır (Kopp vd., 82-88). Söz konusu listede isimlerin artikelleri ve çoğul halleri de verilmiştir. Düzensiz fiillerin ise nasıl çekimlendiği sözlük prensipleri göz önüne alınarak yapılmıştır (Kopp vd., 2020: 82).

3.8.5. A1.2 Kitabında Konu Dağılımı

A1.2 kitabı da tıpkı A1.1 kitabı gibi toplamda dört modülden oluşmakta ve her modül kendi içinde üç farklı üniteye ayrılmaktadır. Bununla beraber A1.1 kitabında olduğu gibi bu kitapta da bir Start bölümü vardır. (Kopp vd., 2020: 6)

3.8.5.1. Start (Başlangıç)

Start bölümünde üç adet karikatür vardır ve bu karikatürler Almanca ile İngilizcedeki ortak kelimeleri göstermektedir. Kitaplardaki bu başlangıç bölümleri öğrenciyi motive etmeye yönelik bazı unsurlar içermektedir. Örneğin bu bölümün alt başlığı Anglizismen’dir ve İngilizceden ödünç alınan kelimeleri dikkate almaktadır. Böylelikle söz konusu karikatürlerde T-Shirt, Tablet, Computer, Laptop, Sport gibi artık dünya dillerine de mal olmuş kelimeler

verilmekte ve bunların Almancada da kullanıldığına işaret edilmektedir. Ayrıca dinleme metinleriyle pekiştirilmekte, verilen okuma metinleri ve ilanlarda hangi kelimelerin ortak olduğunu öğrenenin bulması istenmektedir (Kopp vd., 2020: 6-8).

3.8.5.2. Modül 5 – Freunde (Arkadaşlar)

Beşinci modülün ilk ünitesi “Sechs Freunde” yani altı arkadaştır. Bu ünite söz konusu altı arkadaşın hobileri ve bu hobileri hangi mevsimde yaptıkları ele alınmaktadır. Buna göre öğrenen, A1 seviyesine uygun şekilde fiilleri öğrenerek neyi, ne zaman severek yaptığını söyleyebilmektedir. Bu ünitenin kazanımlarına bakıldığında, öğrenen, sevdiği şeyleri söyleyebilmeli, bir insanı betimleyebilmeli, neyi yapamadığını belirtebilmeli, biriyle sözleşebilmeli, bir işin olup olmadığını söyleyebilmeli, iyi şanslar dileyebilmeli, hobilerinden ve boş zaman aktivitelerinden bahsedebilmeli, sahipliği kişilerle kullanabilmeli, *können* (-ebilmek) Modalverb’ini akuzatif haliyle söyleyebilmeli ve ayrılabilir fiilleri (Trennbare Verben) kullanabilmelidir. Buna göre ilk modülün ilk ünitesi olan Sechs Freunde’da öğrenen, yukarıda bahsi geçen kazanımlardan bazılarını edinmekle birlikte *gern* (seve seve) ve *lieber* (daha çok severek) zarflarına da hâkim olmaktadır (Kopp vd., 2020: 10-12).

Beşinci modülün ikinci ünitesinin adı “So sind wir”dır (biz böyleyiz). Bu ünite öğrenen, bir insanın nasıl görüldüğünü, nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu ve neyi iyi yapabildiğini söyleyebilmelidir. Bununla birlikte ünitenin en önemli iki konusu *können* Modalverb’i ile Almancada bazı sıfatların başına gelen *un-* olumsuzluk ekidir. Öğrenen iyelik yapısının yanı sıra söz konusu *un-* ekiyle bir kişi betimlemeyi öğrenmektedir. Modülün başında yer alan altı arkadaş, burada da kişileri betimlerken başrolde yer almaktadır (Kopp vd., 2020: 13-15).

Beşinci modülün son ünitesinin adı, “Was machen wir heute”dir (Bugün ne yapıyoruz). Söz konusu ünite öğrenen günlük aktivitelerini, nereye gittiğini ve gittiği yerde ne yaptığını söyleyebilmelidir. Bu ünitenin en önemli gramer konusu ise akuzatif durumuyla nasıl cümle kurulacağıdır. *Dabei* kitabına göre, Almanca’nın en mühim konularından birini teşkil eden akuzatif ile öğrenen ilk olarak burada karşılaşmaktadır. Farklı artikellerde farklı şekiller alan akuzatif durumunda öğrenen, hangi edatın hangi durumda kullanılacağını öğrenmekle birlikte ayrılabilir fiiller konusuna da giriş yapmaktadır. Tüm bunların yanı sıra öğrenen, mektup veya e-mail yazmayı da öğrenmekte ve bir e-maile veyahut da mektuba nasıl başlanacağını ve nasıl bitirileceğini bu ünite örneklerle görmektedir (Kopp vd., 2020: 16-19).

Zum Schluss yani sonuç kısmında ise yine tüm ünitenin bir sağlaması yapılmakta ve gramer konuları tablo halinde verilirken, öğrenene bir form doldurması için sorular sorulmaktadır. Bu forma göre öğrenen hobilerini, yaşadığı yeri, yaşını ve becerilerini yazabilmektedir. Tüm ünitenin bir özeti olan bu kısımda bir de metin bulunmaktadır. Bu metindeki espriyi de öğrenenin anlaması beklenmektedir (Kopp vd., 2020: 20-22).

3.8.5.3. Modül 6 – Einkaufen (Alışveriş)

Gündelik hayatın olmazsa olmazlarından biri de alışveriştir. *Dabei* kitabının A1.2 seviyesinin altıncı modülü de “Einkaufen” (alışveriş) konusunu ele almaktadır. Bu ünitenin başlıca kazanımları şu şekildedir: Öğrenen bir dileğini söyleyebilmeli, alışveriş esnasında diyalog kurabilmeli, yardım isteyebilmelidir. Dilbilgisi konusu bakımından belirsiz artikelleri ve bunların olumsuz hallerini akuzatif durumuyla söyleyebilmeli, iyelik zamirlerinden *mein* ve *dein*'ı akuzatif durumunda kullanabilmeli, soru edatı *welch-* ve Démonstrativartikel *dies*'i nominatif ve akuzatif hallerinde öğrenmelidir. Bunun yanı sıra öğrenen, Almancada saygı belirten zamir olan *Sie*'yi ve fiilin nasıl çekimlendiğini ilk defa bu kısımda görmektedir. (Kopp vd., 2020: 23)

Altıncı modülün ilk ünitesi “Ein Geburtstagsgeschenk” yani doğum günü hediyesidir. Söz konusu ünite de öğrenen, *möchten* Modalverb'i ile birlikte belirsiz artikelleri kullanabilmelidir. Nominatif ve akuzatif arasındaki farkı anlamalı ve fiil çekimlerinde hangi durumun kullanılacağını bilmelidir. Buna göre *mein* ve *dein* iyelik zamirleri de son derece önemli bir rol oynamaktadır, zira söz konusu kelimeler de belirsiz artikeller gibi çekimlenmektedir. Dolayısıyla öğrenenin bu farkı iyi saptaması ve dil öğrenme sürecinde, diğer bir deyişle ileri seviyelerde hata yapmaması gerekmektedir (Kopp vd., 2020: 24-27).

Altıncı bölümün ikinci ünitesinin adı ise “Jakob und Julia”dır (Jakob ve Julia). Söz konusu ünite de Jakob ve Julia'nın şehir merkezinde gezintisi esnasında öğrenen, bir şehirde bulunması gereken eczane, hastane, alışveriş merkezi, durak gibi unsurları öğrenmektedir. Şehrin belli başlı yapılarının yanı sıra alışveriş esnasında hangi diyalogların kurulduğu da gösterilmiştir. Böylelikle bir ürünün fiyatını sorma, sayıların para ile nasıl telaffuz edildiğini, kıyafetleri ve renkleri de öğrenmektedir. Bunun yanı sıra öğrenen, *dies-* ve *welch-* kelimelerinin hangi artikel ve bağlamda kullanıldığını da saptamaktadır. Bu üniteyle birlikte öğrenen bir kelimeyi artikeliyle öğrenmenin ne kadar önemli olduğunu da görmektedir, zira ileride

görülecek olan *Adjektivdeklination* konusu da artikellerle doğrudan doğruya ilgilidir (Kopp vd., 2020: 28-32).

Altıncı bölümün son ünitesinin adı ise Jonas'tır. Jonas adlı gencin başından geçenler, bu bölümün temel konusunu teşkil etmektedir. Jonas bir şehirde gezmekte ve alışveriş yapmaktadır. Alışveriş esnasındaki kelimelerin ve şehirde yer alan yapıların geçtiği diyaloglarda *Sie* formu da kullanılmakta ve öğrenenin cümleleri anlaması, dahası analiz etmesi gerekmektedir. Diğer ünitelerde öğrenilen konuların da tekrar edildiği bu ünite de şehrin unsurları, kıyafetler ve *Sie* formu temel konulardır (Kopp vd., 2020: 33-35).

Zum Schluss bölümünde yine öğrenenin bu bölümde öğrendiklerini, diğer bir ifadeyle öğrenmesi gereken dilsel unsurlar tekrar edilmekte ve yeni bir konu işlenmemektedir. Ne var ki okullarda, sokakta, internette veya gazetelerde verilen ilanlara benzer ilanlar bu bölümde yer almakta ve öğrenene bunlar doğrultusunda sorular sorulmakta ve öğrenenin cevap vermesi gerekmektedir. Zum Schluss bölümünü müteakiben gelen "Das kann ich schon" bölümünde öğrenen tüm öğrendiklerinin bir sağlamasını yapmakta ve tablolar halinde gramer kurallarını görmektedir (Kopp vd., 2020: 36-38).

3.8.5.4. Modül 7 – Tiere (Hayvanlar)

Yedinci modülün temel konusu hayvanlardır ve ilk ünite Kern ailesi ile hayvanları işlenmektedir. Modülün kazanımları şu şekildedir: Bir görüşünü belirtme, bir hayvanı betimleme, adresini, ev eşyalarını, yemekleri ve içecekleri söyleme, *sein* ve *haben* fiilleri, datif durumu, sıra sayı sıfatları ve *euer/unsere* iyelik zamirleridir. Buna göre öğrenen ilk ünite olan Familie Kern und ihre Tiere'da (Kern ailesi ve hayvanları) evcil hayvanları, artikellerini ve çoğul hallerini görmektedir. Daha sonra bu hayvanların özelliklerini, becerilerini ve nerede olduklarını söyleyebilmelidir. Yine bir önceki ünite de öğrenilen renkler konusu burada son derece önemli bir rol oynamaktadır, zira hayvanlar çeşitli renklerde olmakta ve renklerle birlikte belirli ya da belirsiz artikellerin kullanımı öğrenen için oldukça önemlidir. Ünitenin bir diğer önemli konusu ise adrestir. Öğrenenin hangi sokakta veya caddede oturduğu, ev/daire numarası, kaçınca katta bulunduğu ve posta kodu gibi unsurları gerek yazılı gerekse de sözlü olarak söylemesi gerekmektedir. Bir diğer önemli konu ise geçmiş zamanın ilk konusu olan *sein* fiilinin Präteritum, yani geçmiş zaman hali olan *waren*'dir. Öğrenen böylelikle bu üniteyle birlikte geçmiş zamana giriş yapmıştır (Kopp vd., 2020: 39-43).

Modülün ikinci ünitesi ise Fünf Tiere auf Probe'dir (mahkemede beş hayvan). Bu ünitenin temel konusu hayvanlar ve yemeklerdir. Buna uygun olarak datif haliyle kullanılan fiiller de verilmiştir. Örneğin *schmecken* (tadı güzel olmak) fiili bu ünite de uygun olduğu üzere datif formuyla birlikte kullanılmaktadır. Ünitenin bir diğer önemli konusu ise ev eşyalarıyla birlikte *in*, *an* ve *auf* edatlarıdır. Öğrenen böylelikle hem ev eşyalarını hem ev hayvanlarını hem de Almancada en çok kullanılan edatları öğrenmektedir (Kopp vd., 2020: 44-46).

Son ünite olan "Wir und unsere Tiere"da ise bir diğer ünite de gösterilen *sein* fiilinin Präteritum halinden sonra *haben* fiilinin geçmiş zamanı verilmektedir. Böylece öğrenen geçmişte neye sahip olduğunu veya olmadığını ifade edebilmektedir. Ayrıca akuzatif formunda *unser* ve *euer* Personalpronomen'larıyla beraber birtakım telaffuz alıştırmalarına da yer verilmiştir (Kopp vd., 2020: 47-49).

Zum Schluss bölümünde ise yine ünite de öğrenilen her konuyu içeren bir metin verilmiş ve öğrenenin metin doğrultusunda sorulan soruları cevaplaması beklenmiştir. Ayrıca Almanca dil sınavlarında ve Alman eğitim sisteminde önemli bir unsur olan grafik yorumlama da bu bölümde yer almaktadır. Gelgelelim bu yorumlama oldukça kısadır ve öğrenenin yalnızca sayıları söylemesi gerekmektedir. Das kann ich schon bölümünde ünite de öğrenilen gramer unsurları bir tablo şeklinde verilmiş ve öğrenenin bir sağlama yapmasına uygun olarak şekillendirilmiştir (Kopp vd., 2020: 50-52).

3.8.5.5. Modül 8 – Ferien und Reisen (Tatiller ve Seyahatler)

Gerek Almancada gerekse de diğer dillerde konu olarak bayramlar ve tatillerin yer alması oldukça önemli bir husustur, zira bir dili öğrenmek her şeyden evvel hedef dilin kültürünü öğrenmek anlamına da gelmektedir. Bundan dolayı yabancı dil ders kitaplarında *Landeskunde* (ülke bilgisi) diye tabir edilen ülkeye özgü bilgiler hemen her ünite de şu veya bu vesileyle verilmektedir. A1 seviyesinin son modülü olan Ferien und Reisen'da da tatiller ve seyahat konusu ele alınmaktadır. Ünitenin başlıca kazanımları şunlardır: Bir yer bilgisi sorma ve öğrenme, ülkeler ve milletler, saatler, hava durumu, *man* zamiri, ohne edatı, mit edatı ve geçmiş zamandır (Perfekt). Buna göre kitabın en yoğun modüllerinden biri olan bu modülde de diğer modüller gibi üç ünite vardır. Bu ünitelerden ilki "Bald sind Ferien"dir (yakında tatil geliyor). (Kopp vd., 2020: 53).

Sekizinci modülün ilk ünitesinde ulaşım araçları konu olarak işlenmekte ve *mit* edatını ulaşım araçlarıyla nasıl kullanıldığı gösterilmektedir. Buna göre, gemi, uçak, araba, otobüs vb.

ulaşım araçlarıyla hangi fiillerin kullanıldığı ve akuzatif ile datif arasındaki farklar vurgulanmaktadır. Ayrıca bu ünite de yine Almancada en sık kullanılan unsurlardan biri olan *man* zamiri yer almaktadır ki bu zamir cümleyi edilgen yapmaktadır. Yine diğer ünitelerde öğretilen belli başlı gramer öğeleri de tekrar edilmektedir. Diğer bir konu ise tatildir. Öğrenenin nasıl bir tatil tercih ettiği, bu tatile nasıl gideceği, hangi günler orada kalacağı ve hangi mevsimde gitmek istediği gibi konular sekizinci modülün ilk konusunu teşkil etmektedir. Bununla birlikte Almanca ülkeler ve hangi ülkelerin artikeli olduğu da gösterilmektedir (Kopp vd., 2020: 54-55).

Sekizinci modülün ikinci ünitesi “Wir fahren ab”dır (yola ıkıyoruz). Burada ilk ünite de yer alan kişilerden Robin ve Lilly’nin tatili ele alınmaktadır. Buna göre her iki kişinin nerede ve kimlerle tatil yaptığı, hangi koşullar altında kaldıkları ve bundan hoşlanıp hoşlanmadıkları konu edilmektedir. İkinci ünitenin temel konusu *man*’dır. *Man* zamiriyle birlikte aktiviteler, ulaşım araçları ve ülkeler ele alınmakta, yine daha önceki ünitelerde görülen *können* Modalverb’i işlenmektedir. Bir diğer önemli konu ise *ohne* edatıdır. Mit edatı datif durumuyla kullanılırken *ohne* edatı akuzatif durumuyla kullanılmaktadır. Öğrenenin bu farkı anlaması için örnekler de sunulmuştur. Bununla birlikte “var” anlamına gelen *es gibt* ve “yok” anlamına gelen *es gibt nicht/kein* yapısı da öğretilen diğer unsurlardan arasındadır. Yine aynı ünite de ayrılabilen fiillerle *müssen* (zorunda olmak) ve *wollen* (istemek) Modalverbleri de öğretilmiştir. Buna göre öğrenen, Almancadaki Modalverblerin tamamını görmüştür (Kopp vd., 2020: 56-59).

Sekizinci bölümün son ünitesinin adı Neue Freunde yani yeni arkadaşlardır. Burada milletler ile dillerin yazım ve telaffuz farkları gösterilirken, Perfekt, yani geçmiş zaman konusu ele alınmıştır. Geçmiş zamanda hangi fiilin nasıl çekimlendiği ve *haben* ile *sein* fiilinin çekimlerde aldıkları haller gösterilmiştir. Fakat düzensiz fiiller bu modülde gösterilmemiştir. Günler ve günlerin hangi edat ile çekimlendiği, *zu* edatı ve datif ile kullanımı ve son olarak bazı fiillerin hangilerinin datif hangilerinin akuzatif ile kullanıldığına işaret edilmiştir. Son ünitenin kazanımlarıyla beraber öğrenen kendini ve bir başkasını kolaylıkla tanıtabilmeli ve geçmişte ne yaptığıyla ilgili cümleler kurabilmelidir (Kopp vd., 2020: 60-63).

Zum Schluss bölümünde tatil ile ilgili ilanlar verilmiş ve öğrencilerin ilanlarla ilgili sorulara cevaplar vermesi beklenmiştir. Her bölüm sonunda bulunan Zum Schluss kısmı öğreneni aynı zamanda sosyal hayata adapte etme amacı da taşımaktadır, zira söz konusu ilanlarda yer alan bilgiler ve kazanımlar pratik hayatta herkesin karşısına çıkacak cinstendir.

Yine “das kann ich schon” kısmında öğrenenin modül boyunca öğrendiği dilbilgisine dair unsurlar tablo halinde verilmiş ve öğrenenin dikkatine sunulmuştur (Kopp vd., 2020: 64-66).

3.8.5.6. Das Magazin

A1.1 kitabının sonunda olduğu gibi A1.2 kitabının sonunda da Das Magazin adlı bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde öğrenene üç adet oyun sunulmakla birlikte yeni yıl, Noel gibi Almanya’da kutlanan özel günler de ayrıntılı olarak ve görsellerle sunulmaktadır. Bununla beraber her ünite için ayrı bir film de öğrenenin dikkatine sunulmuştur. Öğretenin her bölüm için konulara göre ayrılan bu filmlerden yararlanması mümkündür (Kopp vd., 2020: 67-81).

3.8.5.7. Wortliste (Kelime Listesi)

Kitap boyunca ünitelerde kullanılan kelimeler alfabetik sıraya göre bu bölümde verilmiştir. Kelimelerin artikelleri ve çoğul halleri de sözlüklerde bulunduğu şekilde öğrenenin ve öğretmenin dikkatine sunulmuştur. Buna göre kitapta kullanılan her kelime olmasa da A1 seviyesinde öğrenenin bilmesi gereken kelimelerin büyük çoğunluğu bu listede yer almaktadır. Gelgelelim sözcükler herhangi bir dile çevrilmemiştir (Kopp vd., 2020: 82).

3.8.6. Yeni - İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı’nda Konular

3.8.6.1. Başlangıç Bölümü

Başlangıç bölümü D-AOBM’nin ünitelere geçmeden önce kitaplarda olması gereken bir bölümdür. Bu bölümde bir dile ait oldukça genel geçer bilgiler ve kazanımlar verilmektedir, ayrıntıya girmeden öğrenenin doğrudan ezberleyerek edinebileceği dilsel beceriler vardır (Bölükbaş vd., 2023: 7-9).

Yeni İstanbul’un Başlangıç bölümünde alfabe, ünlüler, ünsüzler, bine kadar sayılar, günler, mevsimler, aylar, konuşma kalıpları (günaydın, iyi akşamlar vb.), mekânlar (sınıf, market, hastane vb.) ve mesleklere (öğretmen, kasiyer, garson vb.) ait kelimeler vardır. Bu bölümde amaç öğrenciye herhangi bir gramer konusu öğretmeden doğrudan doğruya kelimeleri ve kelime öbeklerini vererek ezberlemesini beklemektir. Diğer bölümlerde etraflıca ele alınacak olan bu konular, burada yalnızca genel bir bilgi mahiyetinde verilmiştir (Bölükbaş vd., 2023: 7-9).

3.8.6.2. 1. Ünite: “Merhaba!”

Merhaba ünitesi *Yeni İstanbul* A1 seviyesinin ilk ünitesidir. Bu ünite alfabe, tanışma, selamlaşma, dilekler, kalın ve ince ünlüler, büyük ünlü uyumu, seviyeye uygun somut isimler, aylar, günler, mevsimler ve sayılar etraflıca anlatılmıştır. Ünitinin son bölümünde ise bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar, burası, şurası, orası gibi zamirlerin yanı sıra kim ve ne arasındaki ayrım da ele alınmıştır. Son olarak birinci ünite Türkçenin olmazsa olmaz unsurları arasında yer alan soru eki ve büyük ünlü uyumuna göre çekimleri (mı, mi, mu, mü) öğrenenin dikkatine sunulmuştur (Bölükbaş vd., 2023: 10-28).

3.8.6.3. 2. Ünite: “Nerede?”

İkinci ünitenin en önemli konusu lokatif ekidir (-de, -ta, -te, -ta). Bu ünite öğrenen Türkçede en çok kullanılan yapı olan var-yok’un yanı sıra, sayıları, isim cümlelerini ve belli başlı meslekleri öğrenmektedir (Bölükbaş vd., 2023: 29).

Dilbilgisi olarak ünsüz benzeşmesi konusu işlenmektedir. Buna göre öğrenen f, s, t, k, ç, ş, h, p harfleriyle biten bir kelimenin sonuna lokatif eki olarak -ta ya da -te ekinin gelmesi gerektiğini bilmek durumundadır. Ayrıca öğrenen bir okul araç gereçleri, bir odada ne olduğu, şehirlerde, ülkelerde ve mekânlarda lokatif ekinin nasıl kullanıldığını ve nihayet oldukça basit meslek ve sıfatları öğrenmektedir. Ne var ki öğrenene dilbilgisi kuralları doğrudan ismiyle verilmemekte, bunun yerine sezdirilme tekniği kullanılmaktadır (Bölükbaş vd., 2023: 29-48).

3.8.6.4. 3. Ünite: “Ne Yapıyorsun?”

Üçüncü ünite işlenen başlıca konular şunlardır: Dilbilgisi bakımından şimdiki zaman, yönelme hali eki, uzaklaşma durumu, ve -mak istemek. Beceriler ise günlük hayatı anlatma, boş zamanları değerlendirme ve istekleri ifade etmektir. Öğrenenin edinmesi ya da öğrenmesi gereken kelimelerin konuları ise günlük etkinlikler, hobiler ve alışverişe ait sözcüklerdir (Bölükbaş vd., 2023: 49).

Bu ünitenin en önemli kazanımı şimdiki zamandır. Şimdiki zamanı öğrenen öğrenci, günlük problemlerini anlatabilir, hobilerinden bahsedebilir ve yapmak istediklerini açıklayabilir. Bunun yanı sıra fiillerle birlikte hal eklerini kullanabilir ve yapmak istemediklerini dile getirebilir. Ayrıca öğrenen, ünlü daralmasına, dolayısıyla da küçük ünlü uyumuna hâkim olmak durumundadır. Günlük ifadeler kısmında ise ayda yılda bir, ara sıra gibi

ifadeleri de öğrenir. Bu bölümde yaklaşık 78 adet fiil öğrenmesi gerekmektedir (Bölükbaş vd., 2023: 49-66).

3.8.6.5. 4. Ünite: “Benim Dünyam”

Benim Dünyam ünitesinin temel konusu iyelik ekleridir. Bunun yanı sıra, ülke, milliyet ve dil adlarıyla birlikte kullanılan ekler de öğrenenin hedeflerinden birisidir. Ayrıca öğrenen, belirtme hali ekine (akuzatif) de hâkim olmak durumundadır (Bölükbaş vd., 2023: 67).

Benim Dünyam ünitesinin kazanımları, aile bireylerini tanıma ve tanıtmaya, aile bireylerini iyelik ekleriyle açıklama, e-posta yazma, anadili hakkında bilgi verme ve ait olduğu milleti ya da yaşadığı ülkeyi anlatmaktır. *Yeni İstanbul*'un A1 seviyesinin dördüncü ünitesinde öğrenenin belirtme hali eki (akuzatif), yönelme hali eki (datif) ve ayrılma durumu (ablatif) arasındaki farkı kavrayarak söz konusu ekleri, iyelik ekleriyle (genitif) nasıl kullanılacağını da öğrenmesi gerekmektedir. Örneğin Türkçenin iki yardımcı sesinden birisi olan -n eki burada öğrenenin karşısına çıkmaktadır ve -y ile farkının anlaşılması durumunda öğrenenin dil kullanımında bazı hatalara yol açabilmektedir (Bölükbaş vd., 2023: 67-86).

3.8.6.6. 5. Ünite: “Zaman Zaman”

Zaman Zaman ünitesinin konusu, adından da anlaşılacağı üzere zaman zarfları, saati ve tarihi söylemektir. Buna göre söz konusu üniteye gramer olarak belirli geçmiş zaman, -dan – (y)a kadar, -dan önce, -dan sonra, -madan önce, -dıktan sonra, -dan beri ve -dir ekleridir. Konu olarak dini ve milli bayramlar, özel günler, doğum günü ve diğer planlar işlenmekte, öğrenenin bu konular hakkında yapılan konuşmaları anlaması ve icabında bir diyalog üretmesi beklenmektedir (Bölükbaş vd., 2023: 87).

Zaman zaman ünitesinin ardından öğrenen artık A2 düzeyine geçmeye hazırdır, çünkü her şeyden önce söz konusu üniteye geçmiş zamanı öğrenmiş ve şimdiki zamanla birlikte günlük işlerinin pek çoğunu yapar hale gelmiştir. Bu ünitenin kazanımlarından biri de günlük planlarını Türkçe yapabilmektir. Buna göre öğrenen, hangi gün neyi yapacağını veya yaptığını, hangi tarihte doğduğunu, ülkesindeki bayramları ve özel günleri, saat kaçta ne yaptığı veyahut da yapacağı gibi gündelik hayatta oldukça sık kullandığımız ifadeleri ve cümleleri söyleyebilmektedir (Bölükbaş vd., 2023: 87-104).

3.8.6.7. 6. Ünite: “Çevremiz ve Biz”

A1 kitabının son ünitesi olan Çevremiz ve Biz’de öğrenen öncelikle dilbilgisi alanında isim tamlamalarını, -ki ekini ve karşılaştırma sıfatları olan *daha* ve *en*’i öğrenmektedir. Yazma becerisi olarak kendi sınıfında bulunan kişilerden hareketle sözgelimi “en çalışkan, en tembel, en akıllı” vs. gibi örneklerle kişileri betimleyebilmektedir. Okuma ve konuşma becerilerindeki kazanımların başında organlarımız ve oldukça temel düzeyde olmak üzere hastanede ya da eczanede yaşanabilecek bir durumda kendini ifade etmesi beklenmektedir. Bununla beraber, öğrenen bir gezi planını yapıp açıklayabilmeli ve akrabalarını tanıtabilmelidir (Bölükbaş vd., 2023: 105).

“Çevremiz ve Biz” ünitesinin A kısmının esas konusu ailedir. Buna göre öğrenen, aile bireyleriyle birlikte iyelik eklerini de öğrenmeli ve gündelik hayatında uygulayabilmelidir. Bununla beraber, belirtisiz isim tamlaması da 6A kısmının önemli bir konusunu teşkil etmektedir. 6B bölümünün konusu ara, iç, üst, yan, karşı, arka ve kenar gibi yer yön zarflarla birlikte bir yerin tarif edilmesidir. Ayrıca ne zaman sıfat yapan -ki’nin ne zaman -daki’nin kullanılacağına ayırma vardır. Tüm bu dilbilgisi edinimlerinden hareketle öğrenen, yaşadığı mahalleyi tanıtabilmeli ve mahallesinde bulunan belli başlı unsurları anlatabilmelidir. Son ünitenin C bölümü, konu olarak vücudumuzun kısımlarına ayrılmıştır. Hastanede veya eczanede yaşanması muhtemel bir olay ve diyalog da öğrenenin dikkatine sunulmuştur (Bölükbaş vd., 2023: 105-121).

SONUÇ

Dil öğrenimi ve edinimi insanların antik çağlardan beri uğraştığı bir alan olmuştur. Dilin gizemi ve sadece insanlara özgü olması, bilgiyi aktarması, söylentileri yayması ve insanlar arasındaki iletişimi kuvvetlendirmesi dolayısıyla yüzlerce yıl insanların odak noktası haline gelmiş, sözlükler yazılmış, gramer kitapları hazırlanmış ve oldukça orijinal pek çok çalışma ortaya çıkmıştır. Almancanın ve Türkçenin öğretim tarihine bakıldığında da birçok önemli eser göze çarpmaktadır ve tarih içinde yöntemler değişmiş, pek çok farklı yol ve yaklaşım denenmiştir.

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan ve kullanımı süratle yaygınlaşan internet sayesinde bilgi, eski zamanlara kıyasla çok hızlı bir şekilde yayılmakta ve insanlar saniyeler içinde birbirlerinden haberdar olmaktadır. Bu durum her sektörü olduğu gibi, yazının icadından beri sürekli yazan insanoğlunun kadim sektörlerinden biri olan “yayıncılığı” da etkilemiştir. İnsanoğlu yalnızca kâğıda değil, kil tabletlere, mağaralara, taşlara ve hayvan derilerine de yazmıştır. Bugün ise telefonlara, tabletlere, bilgisayarlara ve her gün yenisi çıkan teknolojik aletlere yazmaktadır. Elbette bu durum tüm ders materyallerini ve entelektüel dünyayı da etkilemiştir ve etkilemeye devam etmektedir.

Kâğıdın icadından sonra, daha doğrusu kâğıdın Avrupa’da tanınmasından sonra Gutenberg’in hızlı matbaa teknolojisi sayesinde yayıncılıkta olağanüstü bir ilerleme kaydedildiği bilinen bir gerçektir. Bu ilerlemeler ve ideolojik birtakım sebepler neticesinde dilbilgisi kitaplarında da artış olmuştur. Bilhassa Almanya’da 18. yüzyılda artış gösteren milliyetçilik rüzgârları neticesinde aydınlar Alman dilini yüceltmiş ve dil ile ilgili kitaplar yazmışlardır. Yine

Rusya, Fransa, İngiltere gibi ülkelerde Alman dilinin nasıl öğretileceğine dair kitaplar da yazılmıştır. Bu durum Türkçe için de geçerlidir. Geniş bir coğrafyada konuşulan Türkçe, komşu halkların ve devletlerin dikkatini çekmiş, bazen ticaret bazen siyasi olaylar bazen de kişisel meraktan dolayı Türkçe hakkında pek çok kitap yazılmıştır.

20. yüzyılda yaşanan iki büyük dünya savaşı bilim âlemini de derinden etkilemiştir. Bilhassa İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra felaketlerin tekrar yaşanmaması için belli başlı tedbirler alınmıştır. Bir diğer deyişle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan refah ortamında dil ile ilgili tartışmalar ve araştırmalar da artmıştır. 2000'li yıllardan itibaren dil öğretiminde temel prensiplerde pek çok ülke anlaşmış ve D-AOBM'nin şartlarında mutabık kalmışlardır. Bu metinde diller A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 olmak üzere altı seviyede ele alınmakta ve öğretilmektedir. Bununla beraber okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerinin her birine ayrı ehemmiyet vermeli ve bir dil öğretilirken bu dört becerinin hiçbiri göz ardı edilmemelidir. Bu bilgiler göz önüne alındığında, 2000'li yıllardan itibaren hazırlanan dil kitaplarında artık görseller kullanılmaya başlanmış, işitsel materyallere önem verilmiş ve iletişimsel metotlar benimsenerek öğrenen hedef dilde konuşmaya ve yazmaya teşvik edilmiş, bu hedefler ve istekler doğrultusunda kitaplar hazırlanmıştır.

Bir yabancı dil ders kitabının yazılmasında pek çok şeyin yanı sıra tarih içinde ortaya çıkan metotlar, kâğıdın kalitesinde değişiklikler ve matbaa, internet, e-kitap, mobil öğrenme ve mobil öğretmen gibi teknolojik unsurlar ve D-AOBM gibi tüm dilleri öğretirken belli başlı standartlar etkili olmaktadır. Ne var ki tüm bunlardan bağımsız olarak bir dili yalnızca gramer unsurlarıyla ele alan ve bu doğrultuda öğretmeyi hedefleyen kitaplar da vardır.

Yabancı dil ders kitabı sektöründe bilhassa son on yılda köklü değişiklikler meydana gelmiştir, zira her şeyden önce internetin ve akıllı telefonlar ile diğer teknolojik araçların geniş halk kitlelerince kullanılması neticesinde e-öğrenme, mobil öğretmen ve mobil öğrenme gibi muhtelif kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu itibarla gelecekte belki de bugünkü anlamda kâğıttan oluşan bir kitaptan değil, yalnızca dijital bileşenleri olan bir materyallerden bahsetmek mümkün görünüyor. Bugün gerek Türkiye'de gerekse de diğer ülkelerde kullanılan etkileşimli kitaplar bunun en büyük göstergelerinden biridir. Genelde yayıncılık özelde ise yabancı dil ders kitapları sektöründe kâğıdın yerini yavaş yavaş tamamen dijital ortamda oluşmuş kitaplar almaktadır. Bundan dolayı dijitalleşme ve globalleşme yayıncılık sektörünün de başat özelliği haline gelmiştir.

Yeni İstanbul ve *Dabei* kitapları da yüzyıllar süren deneyimlerin sonucu olarak ortaya çıkan iki önemli kaynaktır. *Dabei* kitabı Hueber Yayınevi'nin bir materyali olarak gençlere yönelik

Almanca öğretimi için kullanılırken, *Yeni İstanbul* İstanbul Üniversitesinin bir yayını olup, hem öğrencilere hem de yetişkinlerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde hazırlanmıştır.

Muhteva bakımından *Yeni İstanbul* ile *Dabei* A1 kitapları takriben aynı konuları işlemiştir. Birkaç konu dışında temalar müşterektir. Ne var ki *Dabei* kitabı iki kitaba bölüdüğünden (A1.1 ve A1.2) *Yeni İstanbul*'a kıyasla daha ayrıntılı işlenmiştir. Yine *Dabei* kitabı teknolojik imkânlardan yararlanarak iyi bir yazılım kullanmış ve anlaşmalı olduğu kişilere ve firmalara bu güvenceyi vermiştir. *Yeni İstanbul* da yenilenmesinin ardından akıllı tahta ve internet ortamına uygun hale getirilmiştir. Ayrıca karekodlarla video teknolojisini kitaplarda kullanmaya başlamıştır. Ancak profesyonel bir yayineviyle anlaşmak yerine İstanbul Üniversitesi kurumuyla çalışan ve yayıncılık piyasasında pek tanınmayan bir yayinevi olan Kültür Sanat Yayınevi ile çalışmaktadır. Bu durum kitabın pazarlanmasına, uluslararası alanda görünür olmasına ve diğer yayınevleriyle yarışta kitabın itibarını ve önemini olumsuz yönde etkilemektedir.

Dabei A1.1 ve A1.2 ile *Yeni İstanbul* kitabı kıyaslandığında şu bulgular elde edilmiştir:

- *Dabei* kitabı uluslararası bir kaynak olma özelliği taşımaktadır ve Hueber Yayınları'nın en önemli kaynaklarından biridir. *Yeni İstanbul* İstanbul Üniversitesinin bir yayınıdır ve yayıncılık alanında aktif bir yayineviyle çalışmamaktadır. Bundan dolayı *Yeni İstanbul*, uluslararası platformda *Dabei* kitabı kadar tanınmamaktadır.

- Hem *Yeni İstanbul* hem de *Dabei* kitabında teknolojik öğeler had safhadadır. Öyle ki kitapların neredeyse her sayfasında bir dinleme metni veya görsel bir materyal bulunmaktadır.

- *Yeni İstanbul* daha gramer odaklıdır. *Dabei* ise daha çok öğreneni aktivitelere katmaktadır. Z-kitap teknolojisi oldukça yeni olduğundan her iki kitapta da eksiklikler vardır.

- *Yeni İstanbul*'da karekodlar sayesinde bilgisayar veya akıllı tahta olmadan da videolara ve dinleme metinlerine erişmek mümkündür. Ancak bu *Dabei* kitabında mümkün değildir. Alistirmalara ve kitaba erişim için kullanıcının bizzat karekod oluşturması ve arşivlemesi gerekmektedir. Ancak *Yeni İstanbul*'da karekodlar halihazırda verilmiştir.

- Her iki kitap da matbu kitaplarında kuşe kâğıdı kullanmıştır. Böylelikle kitaptaki görsellerin renkleri daha canlı ve parlak görünmektedir.

- *Dabei* kitabında konular daha ayrıntılı ve peyderpey verilmiştir. Gramer konuları daha arka planda olmakla birlikte öğrenciye sezdirilme amacı güdülmüştür, fakat *Yeni İstanbul*'da gramere ağırlık verilmiş ve gramer kuralları doğrudan verilmiştir. Ayrıca İngilizce açıklamalar da yapılmıştır.

- Her iki kitapta da oyunlar vardır. *Yeni İstanbul*'da her üniteden sonra bir adet oyun varken, *Dabei* kitabında oyunlar sonda yer almaktadır ve öğretenin yönlendirmesiyle oynanmaktadır.

- *Yeni İstanbul* okuma metinleri daha uzundur. *Dabei* kitabındaki okuma metinleri daha kısa olmakla beraber konuyla daha ilgili ve ilanlarla desteklenmesi bakımından pratik hayata daha uygun düşmektedir.

- Her iki kitabın da hedef kitlesi gençler olmasına karşın sosyal medyaya neredeyse hiç yer verilmemiştir.

- *Yeni İstanbul*'daki dinleme metinleri büsbütün yapaydır ve ses kaydı alınarak yapılmıştır. *Dabei* kitabındaki dinleme metinleri ise gündelik hayattan alınmış olup doğrudan işlenen konuyla ilgilidir. Bu diyaloglar bazen bir telefon görüşmesi bazen de anonslar şeklinde olmaktadır.

- Her iki kitapta da ülke bilgisine önem verilmiş ve hedef ülkeyle ilgili başkent, şehir kültürü, festivaller, dini veya milli bayramlar gibi pek çok konu işlenmiştir.

- Her iki kitapta da z-kitap teknolojisi kullanılmıştır. Söz konusu z-kitap teknolojisini kullanmak için yayınevlerinin sitesine üye olmak ve belli bir miktar para ödemek gerekmektedir.

- *Dabei* kitabında kullanılan z-kitap teknolojisi *Yeni İstanbul*'dakine göre hem öğrenen hem de öğreten açısından daha pratik ve sadedir. *Yeni İstanbul*'da ise bu teknoloji *Dabei* kitabına göre daha karmaşıktır. Ayrıca sayfaların sağdan sola doğru ilerlemesi ve e-kitap gibi yukarıdan aşağıya doğru kullanıcının ilerleyememesi önemli bir sorundur.

- *Dabei* kitabı satın alındıktan sonra Hueber'in kullanıcıya tanımladığı şifre ile kitaba çevrimiçi olarak ulaşmak mümkündür. Söz konusu kitaplar indirilememekte ve internetsiz bir ortamda kullanılamamaktadır. Aynı durum *Yeni İstanbul* için de geçerlidir.

- *Yeni İstanbul*'da bir kelimeyi arayıp bulmak için bir seçenek yokken, *Dabei* kitabından istenen kelime yazılarak bulunabilir.

- Her iki kitapta da metinleri ve görselleri kopyala-yapıştır yapmak mümkün değildir.

- *Dabei* kitaplarının sonunda yer alan Das Magazin kısmında oyunlar ve modüllerin sonunda yer alan filmlerle ilgili sorular bulunmaktadır. *Yeni İstanbul*'da ise oyunlar her üniteden sonra verilmiştir.

- *Dabei* ve *Yeni İstanbul* kitaplarını bilgisayar, tablet veya akıllı tahta uyumu sayesinde çevrimiçi olarak kullanmak kolaydır, zira kitabın üst kısmında ve yan tarafında yer alan işaretleme butonları sayesinde matbu bir kitaba yapılacak her işlem internet ortamındaki kitaba da kolaylıkla yapılabilir.

- Her iki kitap da görsel ve işitsel malzeme bakımından zengindir. Ancak *Dabei* kitabında dinleme metinleri ve görsel seçimleri sunuluktan uzak ve doğaldır. *Yeni İstanbul*'daki görseller ve dinleme metinleri yapaydır.

- Her iki kitap da görsellerle zenginleştirilmiş ve mizanpajlarında farklı farklı renkler kullanılmıştır. Çalışma kitaplarında *Yeni İstanbul Çalışma Kitabı* siyah beyazdır fakat *Dabei*,

ders kitabında olduğu gibi yine renkli basılmıştır. *Yeni İstanbul*'un A1 seviyesinin çalışma kitabında hiçbir teknoloji kullanılmamıştır. Ayrıca ders kitabında işlenen ünitelerle gramer olarak bağlantılı fakat konu olarak uzak alıştırmalar bulunmaktadır. Buna karşın *Dabei* kitabının çalışma kitabında dinleme metninin yanı sıra ders kitabına da göndermeler yapılmış ve öğrenenin internet ortamında soruları daha rahat çözebilmesi için kitap içinde farklı bir buton geliştirilmiştir.

- *Dabei* kitabı sadece Almancadır. Z-kitabın kullanım dili Google ile entegre olduğu için zaman zaman Türkçe veya İngilizce olabilmektedir fakat kitap özü itibariyle yalnızca Almanca hazırlanmış ve hedef dil göz önünde bulundurulmuştur. Buna karşın *Yeni İstanbul*'da, kitabın kılavuz dili olarak Türkçenin yanında pek çok dile yer verilmiştir.

- *Yeni İstanbul*'da sil butonu *Dabei* kitabına göre daha verimlidir. Zira tek bir komutla sayfadaki veya kitaptaki tüm çizgiler silinebilmektedir. Ancak *Dabei* kitabından bu durum söz konusu değildir.

- *Yeni İstanbul*'da akıllı tahta modu vardır ve kullanıcı/öğretmen istediği zaman akıllı tahta modunu açarak dersine devam edebilmektedir. Ancak *Dabei* kitabında akıllı tahta seçeneği yoktur ve kullanıcı/öğretmen ayrıca bir tahtada not almak zorundadır. Bu da dersi engelleyen önemli unsurlardan biridir.

Öneriler

- *Yeni İstanbul*, tıpkı Hueber Yayınları'nın bir kaynağı olan *Dabei* gibi uluslararası bir özellik kazanma amacını taşıyorsa, o halde mutlaka pazarlamada da birtakım adımlar atmalı ve akıllı tahta ile çevrimiçi erişimi okullarda, firmalarda ve üniversitelerde tanıtmalıdır. Bunun için elbette İstanbul Üniversitesinin desteği veya özel bir yayıneviyle ortak çalışmak şarttır.

- *Dabei* kitabında yer alan işaretleme kalemi akıllı tahtada bilgisayardaki kadar iyi kullanılamamaktadır. Bu durum öğretmenin kitaba not alması esnasında sorunlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla bu sorunun çözülmesi gerekmektedir.

- İnternetsiz bir ortamda da kitaplara ulaşmanın bir yolu bulunmalıdır.

- Her iki kitapta da yer alan kelimeler hiçbir şekilde seçilip kopyalanamamaktadır. Öğrenen veya öğretmen bir kelimeyi sözlükte aratması için söz konusu kelimeyi tekrar yazmak zorundadır. Bunun için de bir çözüm yolu bulunmalıdır.

- *Dabei* kitabında çok fazla işitsel ve görsel malzeme kullanılmış, fakat yazma becerisine diğer alanlardaki kadar ağırlık verilmemiştir. Seviyeye uygun olarak öğrenenin yazma becerisini geliştirecek alıştırmalar hazırlanmalı ve gerektiğinde söz öbeklerinin de öğretildiği içerikler kullanılmalıdır.

- *Yeni İstanbul*'da doğrudan verilen gramer unsurları *Dabei* kitabında olduğu gibi sezdirilmelidir. Yeni mizanpaj yolları buna olanak sağlamaktadır.

- Dinleme metinleri, doğal ortamlarından alınmalıdır. Örneğin gerçek hayatta konuşan iki öğrenci veya iş arkadaşının arasında geçen diyalog kitaplara yerleştirilebilir. *Dabei* kitabının dinleme metinleri orijinal ve orijinaline yakınken, *Yeni İstanbul*'daki dinleme metinleri son derece yapaydır.

- *Yeni İstanbul*'daki ünitelerde sadece bir kahraman olabilir. Örneğin Ahmet'in bir günü, Ahmet'in arkadaşlarıyla gezisi, Ahmet'in işyeri ortamı, Ahmet'in ailesi, Ahmet hastanede vs. gibi tek bir birey üzerinden konular işlenebilir. Her üniteye farklı konular işlenmesi kitapta bağlam kopukluğuna yol açabilmektedir.

- Türkiye'nin bölgeleri ve sınır komşuları da *Yeni İstanbul*'da gösterilmeli, dahası işlenmelidir. Bunun için kitapta bir harita bulunması gerekmektedir.

- *Yeni İstanbul*'da yabancı isimleri konuşturmak yerine, doğrudan Türkçe isimler kullanılarak daha samimi ve yerel bir görüntü oluşturmak mümkündür.

- Yayıncılık bakımından Hueber Yayınları gibi uluslararası bir şöhret kazanmak *Yeni İstanbul*'un ve yayınevini reklamının yapılması gerekmektedir.

- *Yeni İstanbul*'un tıpkı ders kitabı gibi renkli olması, dinleme metinleri, filmler ve videolarla donatılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, M. S. (2001). Yabancılara Türkçe Öğretimi ve Gramer-Tercüme Metodu. *Bilig*, 16, 25-43
- ADIGÜZEL, S. (2010). ALİ ŞİR NEVAYİ, YAŞAMI, EDEBİ KİŞİLİCİ VE ESERLER. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 9(19), 109-115.
- AKYÜZ, K. (1965). Yabancılar için Türkçe Dersleri: Konuşma, Okuma. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- AKYÜZ, Y. (2009). Türk Eğitim Tarihi. (15. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ALYILMAZ, S. (2018). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Hedef Kitlenin / “Öğrenen”İN Önemi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 7(4), 2452-2463.
- ANAMERİÇ, Hakan, Rukancı, Fatih, E-Kitap Teknolojisi ve Kullanımı, Türk Kütüphaneciliği, 2(2003) 147-166
- ATAŞ, D. (2020). Yabancı Dil Öğretiminde İthal ve Yerel Ders Kitaplarının Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi(44), 309-328. <https://doi.org/10.21497/sefad.845424>
- AYDOĞDU, Ş. (2013). Çağdaş Eğitimde Etkileşim Kavramı ve Yabancı Dil Öğretiminde Etkileşim Biçimleri. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 13(13), 23-36.
- AYTAÇ, H. ve ÖNEN, M. A. (1969). Yabancılar için Açıklamalı Uygulamalı Türkçe. Ankara.

- AYVERDİ, T., & GÜLEÇ, E. (2021). 2018 Avrupa Dilleri Ortak Başvuru Metninin Program Geliştirme Ölçütleri Açısından Değerlendirilmesi. Aydın Tömer Dil Dergisi, 6(2), 161-194.
- BARIN, E. (2010). Yabancılara Türkçe Öğretimi Amacıyla Yazılan “Ecnebilere Mahsus” Elifbâ Kitabı Üzerine. Türklük Bilimi Araştırmaları, XXVII / Bahar, 121-136.
- BAŞAK, Tuğba (2013), Geçmişten Günümüze Kitap Olgusu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BAŞAR, U. (2020). Yabancılara Türkçe Öğretimi Tarihi Çalışmalarında Kronolojik Bir Boşluk: İran Sahası. Türkbilig, 20(40), 133-148..
- BAYRAKTAR N (2003). Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi. Dil Dergisi, 0(119), 58 - 71.
- BIANCHI, T. X. (1839). Le Guide de la Conversation en Français et en Turc, Paris.
- BİÇER N. (2012), Hunlardan Günümüze Yabancılara Türkçe Öğretimi, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 1/4 s.107-133, TÜRKİYE, International Journal of Turkish Literature Culture Education Volume 1/42012p. 107-133,TURKEY
- BİÇER, N. (2012). Hunlardan Günümüze Yabancılara Türkçe Öğretimi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 1(4), 107-133. <https://doi.org/10.7884/teke.100>
- BİĞAS, M., ŐTANCEL, P., NOVÁK, M., & MĖCHALKO, M. (2012). Interactive ebook as a supporting tool for education process. 10th IEEE International Conference on Emerging E-learning Technologies and Applications, (pp. 39-44). Stara Lesna.
- BİLGİN, A. A. (2020). Muhâkemetü'l-Lügateyn. TDV İslam Ansiklopedisi. TDV Yayınları.
- BOZKURT, Aras, BOZKAYA, Müjgan (2013), Etkileşimli E-Kitap Değerlendirme Kriterleri, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir.
- BOZKURT, D. Ö. A. (2015). Mobil öğrenme: her zaman, her yerde kesintisiz öğrenme deneyimi. Açıköğretim Uygulamaları Ve Araştırmaları Dergisi, 1(2), 65-81.
- BÖLÜKBAŞ, F., YILMAZ, M. Y., Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı, İstanbul 2023
- BÖLÜKBAŞ, F., YILMAZ, M. Y., Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Çalışma Kitabı, İstanbul 2023
- CAN, K. (1981). Yabancılar için Türkçe-İngilizce Açıklamalı Türkçe Dersleri. Ankara: ODTÜ Yayınları.

- CANPOLAT, Mustafa. (1999). Kâşgarlı Mahmud ve Etimoloji. Dîvanü Lûgat-it-Türk Bilgi Şöneli Bildirileri. 7-8 Mayıs 1999. Ankara. TDK Yayınları
- CONNAWAY, L. S. (2003). Electronic Books (E-Books): Current Trends And Future Directions. DESIDOC Journal Of Library & Information Technology, 23(1). <https://doi.org/10.14429/Djlit.23.1.3585>.
- ÇELİK, Servet, KIRKGÖZ Yasemin, Çopur Deniz vd., Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni: Öğrenme, Öğretme ve Değerlendirme, MEB Çeviri Komisyonu, Nisan 2020.
- DAŞ, A., BÖLEN, M. C., & DAŞ, N. (2021). Açık ve Uzaktan Öğrenmede Etkileşimli Elektronik Kitapların Kullanım Kabulünü Etkileyen Faktörler. İzmir Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 73-83. <https://doi.org/10.47899/ijss.20213107>
- DEMİRCAN, Ömer, Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri. Der Yayınları, İstanbul, 2013, s. 215
- DEMİRCAN, Ömer, Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri. Der Yayınları, İstanbul, 2013.
- DEMİREL, Ö. (2010). Yabancı Dil Öğretimi, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara
- DEMİREL, Özcan, Yabancı Dil Öğretimi. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 40
- DİLAÇAR, A. (1989). 1612’de Avrupa’da Yayımlanan İlk Türkçe Gramerin Özellikleri. TDAY Belleten. Ankara: TDK Yayınları, 197-210.
- DOĞAN S. (2011). XIX. Yüzyılda Batı’da Yabancılara Türkçe Öğretimi Çalışmaları: W. B. Barker Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ELKATMIŞ, M. (2021). Üniversite Öğrencilerinin E-Kitap Okuma Alışkanlıkları. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 9(4), 1081-1101. <https://doi.org/10.16916/aded.935771>
- ERDEM, İ. (2009). Yabancılara Türkçe Öğretimiyle İlgili Bir Kaynakça Derlemesi. Turkish Studies, 4(3), 888-937
- FONG, C. S.; DEWİTT, D.; LENG, C. H. (2018). “The Analysis of Cultural and Intercultural Elements in Mandarin as a Foreign Language Textbooks from Selected Malaysian Public Higher Education Institutions”, Malaysian Online Journal of Educational Sciences, v6 n1, p66-90.
- Gazi TÖMER. Yabancılar İçin Türkçe 1. Ankara.
- Gazi TÖMER. Yabancılar İçin Türkçe 2. Ankara.
- Gazi TÖMER. Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi. Ankara.
- Gencan, T. N. (1985). Yabancı Uyruklu Öğrenciler için Türkçe Öğreniyorum. İstanbul.

- GLÜCK, Helmut (2002), *Deutsch als Fremdsprache in Europa vom Mittelalter bis zur Barockzeit*, Walter de Gruyter, Berlin, New York.
- GÖKÇEARSLAN, A. (2009). Elektronik Kitap ve Eğitime Etkisi. *Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, (137-147).
- GÖMLEKSİZ, M. N. (2000). “YABANCI Dil Öğretiminde KULLANILAN YÖNTEMLER VE YÖNTEM SORUNU”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5.
- GÜL, B. (2006). Almanya’da Türkoloji Çalışmaları. *Türkbilig*(11), 56-117.
- GÜLBAHAR, Yasemin, E-Öğrenme, Pagem Akademi, 2021, Ankara.
- GÜNEŞ, F. (2014). Öğrencilerde Ekran Okuma Ve Ekranik Düşünme/Thinking Based On Screen And Screen Reading Of Students. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 1-20.
- GÜRCÜ, S. (1892). (Ecnebilere Mahsus) *Elifbâ-yı Osmanî*.
- GÜZELOĞLU, E. (1852). *Dialogues Français-Turcs, Précédés d'une Vocabulaire, Constantinople*.
- HENGİRMEN, M. ve KOÇ, N. (1982). *Türkçe Öğreniyoruz*. Ankara.
- HENGİRMEN, Mehmet (2006), *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve Tömer Yöntemi*. Engin Yayınevi, Ankara.
- HENGİRMEN, Mehmet (2006), *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve Tömer Yöntemi*. Engin Yayın Evi, Ankara,
- HINDOĞLOU, A. (1829). *Theoretisch- Practische Turkische Sprachlere*, Viyana.
- IŞIK, A. (2013). Elektronik Kitapların Eğitimde Kullanılabilirliği. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2(2), 395-411.
- KAÇALİN, M. S. (1994). *Divanü Lugati’t-Türk*. Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, s. 446-449.
- KAÇALİN, Mustafa S., “Dîvânü Lugâti’t-Türk”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/divanu-lugatit-turk> (10.04.2024).
- KARA, M., & KEŞ, Y. (2016). Bir Öğrenme Aracı Olarak Etkileşimli E-Kitap. *Art-E Sanat Dergisi*, 9(17), 189-209.
- KARAL, E. Z. (2001). *Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu (Tarih Açısından Bir Açıklama)*. Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KILINÇ, H. (2015). Mobil öğrenme: eğitim ve öğrenimin dönüşümü. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 132-138.

- KIRAÇ, K. (2020). Yabancı Dil Öğretiminde Yöntem ve Sonrası: 2020'den Sonra. Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi, 6(2), 680-691.
- KOÇAOĞLU, Timur (1999). Modern Dilbilimi Açısından Dîvanü Lûgat-it-Türk'e Bir Bakış. Dîvanü Lûgat-it Türk Bilgi Şöleni Bildirileri, 7-8 Mayıs 1999. Ankara. TDK Yayınları
- KOÇ, N. (1994). Yabancılar İçin Türkçe Dilbilgisi, Güzel Türkçeyi Öğreniyorum I-II- III., Öğrenci Kitabı. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- KOPP, Gabriele, Alberti, Josef, Büttner, Siegfried (2020), Dabei A1.1 Deutsch für Jugendliche, Deutsch als Fremdsprache, Kursbuch, Hueber Yayınları, Münih
- KOPP, Gabriele, Alberti, Josef, Büttner, Siegfried (2020), Dabei A1.1 Deutsch für Jugendliche, Deutsch als Fremdsprache, Arbeitsbuch, Hueber Yayınları, Münih
- KÖKTEKİN, K. (2002). Ali Şir Nevâyi'nin Türkçeciliği. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 19, 117-121.
- KÖKTEKİN, K. (2010). Ali Şir Nevâyi'nin Türkçeciliği. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 9(19).
- KUZU, E. S. (2023). Bir Kültür Olarak Kitap Tasarımlarının Dijitale Dönüşümü: E- Kitap. Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 10(4), 1004-1014.
- MAHMUD, Kaşgarlı, Divanü Lûgat-it Türk 1-2, çev. Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2021
- MANISSADJIMAN J. J. (1893). Lehrbuch der Modernen Osmanisches Sprache, Stuttgart.
- MELANLIOĞLU, D. (17-19. 10. 2008). Divanü Lügati't-Türk'ün ve Güncel Türkçe Sözlük'ün Türkçe Eğitimi Açısından Önemi. Uluslararası Kaşgarlı Mahmud Sempozyumu Bildirileri. Rize: Rize Üniversitesi Yayınları, 470-477.
- MEMİŞ, Muhammet – ERDEM, Mehmet Dursun (2013).Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler. Journal of Turkish Studies Mustafa Öner, Bugünkü Kıpçak Türkçesi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 703, Ankara, 1998
- MİHRİ, M. (1884). Kitabü't-Tuhfetü'l-Abbasiyetü'l Medreset el Aliyetü't - Tefikiye, Mısır.
- MORALI, G. (2019). Karekodların Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimine Entegre Edilmesi: Kuramsal Bir Çalışma. International Journal of Languages' Education and Teaching, 7(3), 62-72.
- ONAN, B. (2003). Divanü Lûgat-it-Türk'ün Dil Öğretim Yöntemleri ve Dünya Filolojisine Katkıları Bakımından Bir Değerlendirmesi. Türklük Bilimi Araştırmaları, 13, 425-445.

- ÖNDER, İ. (2010), Elektronik Kitap ve Gelişim Süreci, “Elektronik Kitap Olgusu ve Türkiye’de Durum” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. https://www.academia.edu/17206552/_Elektronik_Kitap_ve_Geli%C5%9Fim_S%C3%B9Creci
- ÖNDER, İ. (2011). e-Kitap ve Dünyada Elektronik Kitap Yayıncılığı. Türk Kütüphaneciliği, 25(1), 97-105.
- ÖNEN, Y. (1960). Alman Dil Devriminin Ana İlkeleri. Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 18(1-2), 139-155.
- ÖNGÖZ, S., (2015). Elektronik Kitap, B. Akkoyunlu, A. İşman & H. F. Odabaşı [Editörler], Eğitim Teknolojileri Okumalar 2015 (336-353), Isbn: 978-605-318-126-2, Türkiye: Sakarya Üniversitesi-Tojet, 01 Nisan 2015, Kitapta Bölüm.
- Özbay, M. ve TEMİZYÜREK, F. (2003). “Güneş” Türkçe Öğreniyoruz. Ankara: Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- ÖZBAY, M. ve TEMİZYÜREK, F. (2003). Türkçe Öğreniyoruz “Orhun”. Ankara: Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- ÖZDAMAR KESKİN, Nilgün (2011), Akademisyenler İçin Bir Mobil Öğrenme Sisteminin Geliştirilmesi ve Sınanması Nilgün Özdamar Keskin, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ÖZYETGİN, A. M. (2001). Ebu Hayyan - Kitâbü’l-İdrâk Li-Lisâni’l-Etrâk - Fiil: Tarihi Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi. Ankara: KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı Yayınları.
- ROELCKE, Thorsten (2018), Geschichte der deutschen Sprache, Verlag C.H.Beck, Münih.
- RUHİ, M. (1893). Conversazione in Lingua Turca Elkaliona, İstanbul
- SAMİ, S. (1979). Yabancılar Türkçe Dersleri Kitapları. İstanbul.
- SEBÜKTEKİN, H. (1997). Turkish for Foreigners, Yabancılar İçin Türkçe 1-2. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- SİNAN, J. P. (1854). Abrégé de Grammaire Turque, İstanbul.
- SÖNMEZ, Ö. (2021). Yabancı Dil Öğretiminde İletişimsel ve Eylem Odaklı Yaklaşımın İlkelerine Karşılaştırmalı Bir Bakış: “Reflets” ve “Tendances” Örneği. Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 12(1), 35-53. <https://doi.org/10.51460/baebd.833559>
- TOPARLI, R., ÇÖGENLİ, M. S. ve YANIK, N. H. (1999). El-Kavânînü’l-Küllîyye liZabti’l-Lügati’t-Türkiyye. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TÖMER. Hitit Türkçe Öğretim Seti. Ankara.

- W. B. (1854), A Practical Grammar of the Turkish Language with Dialogues and Vocabulary, Londra.
- WAHRMUND, A. (1869). Practisches Handbuch der Osmanischen – Türkischen Sprache, Gissen.
- Yaman, M., & Bozdemir, O. (2010). YABANCI DİL ÖĞRENİMİNDE TEKNOLOJİK YAKLAŞIMLAR. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi(12), 219-235.
- YAVUZ, K. (1983). XIII-XVI. Asır Dil Yadigârlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri. Türk Dünyası Araştırmaları, Faruk Timurtaş'a Armağan, 27, 9-57.
- YAZICI, H., Arap Dili Eğitiminde Düünden Bugüne İnovatif Gelişmeler, International, Social Sciences Studies Journal, 2024
- YİĞİT, F. (2023). Yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce öğretimi ders kitaplarının kültürel unsurlar açısından karşılaştırılması (İstanbul Yabancılar İçin Türkçe, Unlock, New Language Leader). RumeliDE Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi(37), 1-33. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1405690>
- Yücel, M. S. (2006). Avrupa Ortak Başvuru Metni - Avrupa Dil Portföyü Eleştirel Bir Yaklaşım. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 110-122.
- ZENGİN, M., ŞENGEL, E., & ÖZDEMİR, M. A. (2018). Eğitimde mobil öğrenme üzerine araştırma eğilimleri: Türkiye örneği. Journal of Instructional Technologies & Teacher Education, 7(1), 18-35.
- ZENGİN, Ramazan (1995), Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Alıştırmalar, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- ZÜLFİKAR, H. (1980). *Yabancılar İçin Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi. Türkçe Kursu Yayınları.